

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการ พัฒนาความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชน : ศึกษารณี โครงการส่งเสริมคุณภาพการศึกษา ในโรงเรียนต่อร่วจตระเวนชายแดนภาคใต้

โดย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ณรงค์ อุ้ยนอง และคณะ

เมษายน 2544

ສัญญาเลขที่ RDG4/020/2543

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการพัฒนาความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชน : ศึกษารณี
โครงการส่งเสริมคุณภาพการศึกษาในโรงเรียนตระเวนชายแดนภาคใต้

คณะผู้วิจัย	สังกัด
1. นายณรงค์ อุ้ยนอง	สถาบันราชภัฏนครศรีธรรมราช
2. นายอุดม เดชทองคำ	สถาบันราชภัฏนครศรีธรรมราช
3. ร.ต.อ. สมนึก เกื้อมา	กองกำกับการตรวจสอบตระเวนชายแดน ที่ 42
4. ร.ต.ท. บำรุงค์ สามล	ครูใหญ่โรงเรียน ตชด. บ้านไร่ยะวะ
5. ร.ต.ท. เดชา ครุฑເມືອກ	ครูใหญ่โรงเรียน ตชด. ท่าลานทอง
6. ร.ต.ท. สมคิด เจริญฤทธิ์	ครูใหญ่โรงเรียน ตชด. บ้านควบมีชัย
7. ด.ต. โชคชัย สมครแก้ว	ครูใหญ่โรงเรียน ตชด. บ้านเขาวัง
9. ด.ต. ประยุทธ สุบรัตน์	หัวหน้าหมวดการศึกษา กก.ตชด.ที่ 42
8. ส.ต.อ. วิรัตน์ ทองเทพ	ครูโรงเรียน ตชด. ท่าลานทอง
10. นายจเร อุ้ยนอง	สำนักงานการประ促ศึกษาอำเภอท่าแซะ
11. นายณรงค์ ระพิพรรณ	โรงเรียนหารเทา อำเภอปากพะยูน
12. นายภูมจดิ ยามรูเต็ง	สถาบันราชภัฏยะลา
13. นางสุพัตรา เต็มรัตน์	สถาบันราชภัฏนครศรีธรรมราช

สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

ชุดโครงการวิจัยด้านการศึกษากับชุมชน

คำนำ

วิกฤตการณ์หลาย ๆ ด้านของประเทศไทยได้ประจักษ์กันแล้วว่า การพัฒนาประเทศที่ผ่านมานั้นเป็น “การพัฒนาแบบไม่ยั่งยืน” เนื่องด้วยเราให้ความสำคัญกับเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองระดับมหาภากาเกินไป เราลุյงเปลี่ยนแปลงประเทศเพื่อให้ก้าวทันกระแสโลกกว้างต้น ในขณะที่ความสามารถของประชาชนและทรัพยากรมีอยู่อย่างจำกัด ไม่อาจใช้เป็นทุนก้าวตามการพัฒนาระดับโลกได้ ผลกระทบที่เกิดขึ้น คือ ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมถูกทำลาย ครอบครัว ชุมชน สังคมและวัฒนธรรม ประเด็นล่มสลาย เกิดปัญหาความขาดแคลน ความยากจน ความแออัด อาชญากรรม ยาเสพติด โสเกนี การซื้อสิทธิขายเสียง การคอร์ปชั่นคดโกงในทุกระดับ ทั้งนี้ เพราะเราลืมถึงการพัฒนาประเทศในระดับบุลภาพ ซึ่งเป็นรากฐานของสังคมและเศรษฐกิจของประเทศโดยรวมเราคิดถึงแต่การพัฒนาชุมชนเมืองและชุมชนบทจนลืมนึกถึงพื้นที่ทุรกันดารไกลคอมนาคมซึ่งกระจัดกระจายอยู่ทั่วผืนแผ่นดินไทย

ด้วยคณะผู้วิจัยครั้งนี้มีประสบการณ์มีวิธีชีวิตที่เก่าเกี่ยวกับพื้นที่ทุรกันดารไกลคอมนาคมและหลายคนเป็นหุ้นส่วนชีวิตอยู่กับพื้นที่ดังกล่าวมาโดยตลอด ทุกคนได้พิสูจน์ขึ้นว่า ผู้คนที่ลำบากแวนแค้นใช้กำลังหยาดเหงื่อ แรงงานเพื่อสร้างผลผลิตให้แก่ประเทศนั้น แม้จะมีสมองและมีความคิดดี ๆ ก็แทบจะไม่ได้ใช้เพื่อหาดโอกาส มีหน้าซ้ายangแบบจะไม่ได้รับบริการพื้นฐานใด ๆ กลับคืนไปช่วยให้คุณภาพชีวิตของตนดีขึ้นทั้ง ๆ ที่เป็นเจ้าของผลผลิตที่แท้จริง การดำเนินงานให้มีโรงเรียนต่อ炬ะเรนชายแคน ขึ้นในพื้นที่ทุรกันดารห่างไกลคอมนาคมเป็นเศษเสี้ยวหนึ่งบริการที่รัฐจัดคืนกำไรส่วนที่บุริโภคจนล้นเกินแล้วให้แก่ผู้คน แต่ก็เป็นเรื่องราวที่นับว่าต่ำกว่าตระเวนชายแคนเป็นหน่วยงานที่ทำคุณประโยชน์ให้แก่แผ่นดินอย่างใหญ่หลวง มิใช่เพียงแต่เป็นการแก่ปัญหา จัดการเรียนการสอนให้ความรู้แก่เด็กและเยาวชนในพื้นที่ที่ห่วงใยงานทางการศึกษาของรัฐเข้าไปดำเนินการไม่ได้เท่านั้น แต่เป็นการเข้าไปพัฒนาประชาชนอย่างถึง รากเหง้า ด้วยความมุ่งมั่นและวิธีคิดที่ว่าหากสามารถให้ความรู้และพัฒนาชุมชนทุรกันดารห่างไกลคอมนาคมของประเทศให้มีความรู้ความคิด มีจิตสำนึกรักและมีความเข้มแข็งในตนเองได้ ประเทศไทยทั้งประเทศจะไม่แตกต่างกัน ไม่เกิดปัญหาน้ำขึ้น ไม่มีการแบ่งแยกระหว่างความเจริญกับ

ความล้าหลัง ไม่ซ่องว่างระหว่างคนจนกับคนรวยมากเกิน เมื่อทุกคนมีความเข้มแข็ง มีความพอเพียง พึงตนเองได้ พึงพา กันได้ สังคมและประเทศชาติย่อมอยู่กันอย่างสันติสุข

งานศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการพยายามศึกษาทำความเข้าใจและหาแนวทางพัฒนาความร่วมมือระหว่างชุมชนในพื้นที่ที่รุกค์ดราไกลคอมนาคม กับงานการจัดบริการศึกษาให้แก่ประชาชนในชุมชนดังกล่าว ซึ่งดำเนินการโดยตัวราชตระเวนชายแดน ด้วยจิตมุ่งมั่น และศรัทธาในนโยบายและความพยายามเพียรพยายามของตัวราชตระเวนชายแดนและทุกฝ่ายที่มีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ผลการศึกษาระยะที่ 1 นี้นอกจากจะเป็นการรายงานให้สังคมได้รับรู้รับทราบถึงชีวิตและการทำงานเพื่อแผ่นดินของผู้คนอีกกลุ่มนึงที่ไม่เคยมีโอกาสเปิดเผยโฉมในฐานะประชาชนสามพันธ์ตัวเองแล้วยังได้นำไปเป็นข้อมูลและข้อกำหนดทิศทางในการวิจัยและพัฒนาในระยะที่ 2 และระยะต่อ ๆ ไป ซึ่งจะเป็นคุณูปประโยชน์ต่อการจัดการศึกษาและการพัฒนาประเทศโดยรวม

คณะกรรมการ

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชน : ศึกษากรณีโครงการส่งเสริมคุณภาพการศึกษาในโรงเรียนตัวร่วจตระเวนชายแดนภาคใต้” นี้กำหนดการดำเนินการ 3 ระยะ คือ ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพพื้นฐานของโรงเรียนและชุมชน ระยะที่ 2 การพัฒนาความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและชุมชน ระยะที่ 3 ศึกษาการพัฒนาและขยายผลการศึกษาระยะที่ 1 มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาข้อมูลการจัดการศึกษาในพื้นที่ทุรกันดารที่ตัวร่วจตระเวนชายแดนดำเนินการอยู่ซึ่งแตกต่างไปจากการจัดการศึกษาของหน่วยงานที่มีหน้าที่โดยตรง 2) ศึกษาชุมชนที่ตั้งโรงเรียนตัวร่วจตระเวนชายแดนซึ่งเป็นชุมชนที่อยู่ในพื้นที่ทุรกันดารใกล้กับประเทศบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ 2542 ใช้โรงเรียนตัวร่วจตระเวนชายแดนและชุมชนในการจัดการศึกษาให้แก่เด็กและเยาวชนในพื้นที่ของตน เพื่อให้สามารถตอบค่าตอบแทนการวิจัยได้ว่า 1) บริบททางประวัติศาสตร์และสังคมของโรงเรียนตัวร่วจตระเวนชายแดนและชุมชนที่แตกต่างกันมีผลต่อการจัดการศึกษาและการพัฒนาอย่างไรบ้าง 2) ปัจจัยที่จะทำให้เกิดความร่วมมือระหว่างโรงเรียนตัวร่วจตระเวนชายแดนกับชุมชนมีอะไรบ้าง ปัจจัยใดที่เป็นอุปสรรคโรงเรียนและชุมชนจะช่วยกันแก้ปัญหาอย่างไร 3) แนวทางการพัฒนาให้โรงเรียนตัวร่วจตระเวนชายแดนและชุมชนส่งเสริมสนับสนุนต่อกันควรจะดำเนินการและมีกิจกรรมอย่างไร

วิธีการศึกษาใช้กระบวนการวิจัยเชิงสำรวจโดย 1) ศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง 2) ใช้การสังเกตโรงเรียนตัวร่วจตระเวนชายแดนและชุมชนแบบมีส่วนร่วมโดยลงไปจัดกิจกรรมพัฒนาการศึกษาในพื้นที่พร้อมทั้งใช้แบบสำรวจและการบันทึกภาคสนาม (Field Note) 3) สำรวจความเห็นของบุคคลสำคัญโดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (Indepth interview) จัดกลุ่มสนทน (Focus Group) ในพื้นที่ศึกษา 4) จัดประชุมสัมมนาและจัดเวทีเสวนา วิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค (SWOT analysis) ในการพัฒนาความร่วมมือระหว่างโรงเรียนตัวร่วจตระเวนชายแดนและชุมชน

แนวคิดที่ใช้ศึกษาพิจารณาจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่ผ่านมาตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน และผลการพัฒนาการศึกษาตามแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติที่

ชาติ (ฉบับที่ 1 – 8) ผลกระทบที่ทำให้ประเทศประสบปัญหาวิกฤต รวมทั้งแนวคิดในการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนเพื่อเชิงปัญหาวิกฤตซึ่งสอดรับกับนโยบายและดำเนินงานของโรงเรียนตำราจตุร่วenชayadenที่เพียรพยายามแก้ปัญหาความไม่รู้ หนังสือของประชาชนในชนบท พื้นที่ทุรกันดาร

ผลการศึกษาวิจัยได้ข้อค้นพบซึ่งเป็นคำตอบปัญหาการวิจัย ได้แก่ 1) ได้ประวัติศาสตร์และบริบทของโรงเรียนตำราจตุร่วenชayaden และชุมชนแต่ละแห่งที่ศึกษาซึ่งมีอัตลักษณ์ความเป็นมา ความเป็นอยู่ที่แตกต่างกัน และพบว่ามีเอกลักษณ์ที่สอดคล้องกันในบางประเด็น สามารถนำวิเคราะห์กำหนดเป็นนโยบายและแผนกลยุทธ์ในการพัฒนาให้เหมาะสมกับสภาพจริงได้ 2) ได้กระบวนการความร่วมมือ กระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน การแก้ปัญหา การช่วยเหลือเกื้อกูลและการสร้างสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนตำราจตุร่วenชayadenและชุมชนที่สามารถสนับสนุนส่งเสริมให้มีคุณค่ามากขึ้น และนำไปเผยแพร่ขยายผลสู่โรงเรียนและชุมชนอื่นได้อย่างเป็นรูปธรรม 3) กิจกรรมที่เกิดขึ้นจากการวิจัยแบบมีส่วนร่วมได้ความคิดที่มีคุณค่า มีการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคในการดำเนินงานส่งเสริมคุณภาพการศึกษา และการดำเนินงานเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนซึ่งนับเป็นการช่วยพัฒนาประเทศในระดับฐานราก 4) พ布ว่าการจัดการเรียนการสอนของครูตำราจตุร่วenชayaden กิจกรรม และโครงการต่าง ๆ ที่ดำเนินอยู่ในโรงเรียนตำราจตุร่วenชayadenและในชุมชนซึ่งพัฒนามาตลอด 44 ปี ตั้งแต่เริ่มมีโรงเรียนตำราจตุร่วenชayadenแห่งแรกนั้นเป็นการดำเนินงานที่สอดคล้องกับแนวทางการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ 2542

ผลจากการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคในการพัฒnar ร่วมกันพบว่า จุดแข็งในการดำเนินงานเสริมสร้างความเข้มแข็งตอกยันระหว่างโรงเรียนตำราจตุร่วenชayadenและชุมชน คือ ความสามารถในการใช้โรงเรียนเป็นศูนย์กลาง

กิจกรรมของชุมชน ความสามารถในการระดมสรรพกำลังของครูตัวราชตระเวนชายแดน
ความมีระเบียบวินัย และความสามารถทำให้โรงเรียนและชุมชนปลดจากยาเสพติด
ความรู้สึกเป็นเจ้าของของประชาชนในพื้นที่ตั้งของโรงเรียน จุดอ่อนมักจะเป็นเรื่องของ
คุณภาพของการเรียนการสอนและปัจจัยพื้นฐานของโรงเรียนในฐานะเป็นสถานศึกษา
อุปสรรคที่ผู้ให้ข้อมูล และผู้เกี่ยวข้องเห็นตรงกันคือ ความทุรกันดารห่างไกลของพื้นที่
การขาดการดูแลจากภาครัฐ และความยากจนของประชาชนเนื่องด้วยประกอบอาชีพ
เกษตรกรรม ส่วนโอกาสในการพัฒนาที่จะเป็นไปได้มากที่สุด คือ การพัฒนาการศึกษา
และการพัฒนาตามแนวโครงการพัฒนาชุมชน

ข้อเสนอแนะ คือ ควรสนับสนุนให้โรงเรียนตัวราชตระเวนชายแดน มีศักยภาพมาก
ขึ้นทั้งในสถานะที่เป็นสถานศึกษาที่ให้ความรู้แก่เด็กและเยาวชน ในพื้นที่ทุรกันดาร ไกล
คุณตาม เป็นตัวแทนของหน่วยราชการในการนำการพัฒนาชุมชน เป็นศูนย์รวมใจ และ
เป็นที่พึ่งของประชาชนในพื้นที่ได้อย่างสมบูรณ์แบบ

Abstract

The project of A development of participation between school and community : In the case of educational quality improvement in the Border Patrol Police School in southern.The operating has 3 phase : 1) To study the fundamental condition of school and community 2) To develop the participation between school and community 3) To study for developing and expanding. The purpose for : 1) To study the data from educational management in the rugged area where operating by Border Patrol Police School which differ from the direct responsible office. 2) To study the location of community where Border Patrol Police School establishes in the remote area and poor transportation. 3) To study the participation between school and community in educational management. It considers the feasibility and consistency with the educational law 1999. The 6 Border Patrol Police Schools and communities in southern are the data source. The essential issue is to study the participation between school and community in educational management for children and youth in their area and respond to the following research question. 1. How does the difference in historical context and social between Border Patrol Police School and community effect on educational management ? 2. What are the factors that cause the participation between Border Patrol Police School and community ,including the obstacle factors ? 3. What are the approach and activity to develop the participation between Border Patrol Police School and community ?

The method is survey research : 1. Study the related documents 2. Observe the participation between Border Patrol Police School and community by doing the educational development activity in the area as well as using the survey instrument and field note. 3 Survey the opinion of

the important person by indepth interview, focus group in the area. 4) Seminar and discuss stage, SWOT analysis for developing the participation Border Patrol Police School and community.

The concept is derived from the passed economics and social development plan up to now and the result in educational development according to the educational development plan (1-8). The impact which influences on the country experience with crisis problem, including the concept of community empowerment for facing with the crisis problem. It consistents with the policy and Border Patrol Police School operating in which try to solve the illiteracy people in the rural area.

The research results are : 1) Historical and context of Border Patrol Police School and community are difference in each studying area where has identical history, living condition difference and the identity consistents with each other in some area. It can be taken to analysis and assign the policy and strategy for suitable development. 2) Receiving the participated process, co-learning, solving the problem, helping and make relationship between Border Patrol Police School and community to support the more value and expand these results to other school and community obviously.3) The occuring of participating research make us get the valuable concept and SWOT analysis for supporting the quality of education and community empowerment being operated. It can help to developing the community in grounded level. 4) Learning -Tearching management of Border Patrol Police teacher, activity and the various project which has been still operating in Border Patrol Police School and community for 44 years. Since the Border Patrol Police School established, the operating is consistent with the educational management beneath the educational law 1999.

The result of SWOT analysis founded that the strong point in the community empowerment is the participating between Border Patrol Police

School and community which is able to use the school as a activity center of community, the ability to encompasse the Border Patrol Police teacher, having discipline and ability to campaign the school and community being without drug, the feeling of ownership in their school. The weak point is the quality of teaching-learning and fundamental factors of school. The consistency responds are the rugged and remote area, the lack of governmental awareness and poverty of people despite of their agricultural profession . The most feasible opportunity and development is the educational Her Royal Highness development.

The recommend is the supporting more ability of Border Patrol Police School as the educational unit to give knowledge for children and youths in the rugged area, being the representation of civil unit in community, heart community center and complete dependent unit for people in the area.

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ	
1. สภาพปัจจุบันและปัญหา.....	1
2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	7
3. คำถามหลักของการวิจัย.....	7
4. ประเด็นที่จะศึกษาเพื่อตอบคำถามจากการวิจัย.....	8
5. แนวทางการดำเนินการวิจัย.....	9
6. ระยะเวลาการดำเนินการวิจัย.....	16
7. ผลที่คาดว่าจะได้รับ.....	17
8. การดำเนินการวิจัยระยะที่ 1 : ศึกษาสภาวะพื้นฐานของโรงเรียนและชุมชน..	18
2 แนวคิดที่ใช้ในการศึกษา	
1. แนวคิดเกี่ยวกับสหสัมพันธ์สามมิติระหว่างรัฐ โรงเรียน และชุมชน.....	21
2. แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน.....	28
3. แนวคิดในส่วนการจัดการศึกษาที่โรงเรียนและชุมชน มีหัวส่วนอย่างเสมอภาค.....	33
4. แนวคิดเกี่ยวกับการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนโดย กระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชน.....	39
5. แนวคิดเกี่ยวกับการวิเคราะห์ จุดอ่อน จุดแข็ง โอกาส และอุปสรรคในการพัฒนา.....	46
6. งานศึกษาวิจัยเกี่ยวกับโรงเรียนสำรวจตรวจสอบความแคน.....	50
3 บริบทของโรงเรียนสำรวจตรวจสอบและชุมชนภาคใต้	
1. บริบทของภาคใต้.....	65
2. บริบททางประวัติศาสตร์และพัฒนาการของโรงเรียนสำรวจตรวจสอบ.....	87
3. ข้อมูลโรงเรียนสำรวจตรวจสอบภาคใต้.....	97
4. ประวัติและสภาพโรงเรียนสำรวจตรวจสอบและชุมชนที่ศึกษา.....	99

4 วิเคราะห์บริบทของโรงเรียนและชุมชน

1. ชุมชนโรงเรียนตัวราชตะราเวนชายแดนท่าลานทอง : ชุมชนพหุสังคม.....	110
2. ชุมชนโรงเรียนตัวราชตะราเวนชายแดนบ้านคุณมีชัย : กว่าจะถึงเส้นชัย ^{และมีชัยของบ้านไสหណ្ឌาคา.....}	123
3. ชุมชนบ้านเขาวัง : วิบากกรรมการต่อสู้ของชาติพันธุ์สายเดี่ยว.....	128
4. ชุมชนโรงเรียนตัวราชตะราเวนชายแดนบ้านไร่ยາว : การแย่งชิงโอกาสระหว่างเกลือเขากับเกลือเล.....	133
5. ชุมชนโรงเรียนตัวราชตะราเวนชายแดนบ้านคุณนกหว้า : ชุมชนชายขอบร้อยต่อ 3 จังหวัด	142
6. ชุมชนโรงเรียนตัวราชตะราเวนชายแดนบ้านสะป่อง (โรงงานยาสูบ 2) : ผลพวงของความเปลกแยก.....	148
7. วิเคราะห์สภาพการณ์ทั่วไปของชุมชนที่ศึกษา : การขยายตัวของชุมชนท่ามกลางภาวะวิกฤตของประเทศไทย.....	158
8. ผลวิเคราะห์ จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค.....	160

5 สรุป อภิปราย ข้อเสนอแนะ

1. ข้อสรุปภาพรวม.....	171
2. ข้ออภิปราย.....	182
3. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย.....	191
4. ข้อเสนอแนะเชิงพัฒนา.....	194
บรรณานุกรม.....	197
ภาคผนวก.....	202

ภาคผนวก ก สถานะขององค์กรและผู้ปฏิบัติงานในโรงเรียนตัวราช

ตะราเวนชายแดน

ภาคผนวก ข ข้อมูลโรงเรียนตัวราชตะราเวนชายแดนทั่วประเทศไทย

ภาคผนวก ค บางส่วนของชีวิตครู ตชด.

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1 ข้อมูลเบื้องต้นของโรงเรียนสำหรับการพัฒนาคุณภาพชีวิตคนไทย.....	10
2 แสดงผลการเปรียบเทียบการพัฒนาคุณภาพชีวิตคนไทย ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.....	41
3 แสดงความสัมพันธ์ของการกำหนดกลยุทธ์จากการวิเคราะห์ SWOT.....	49

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
1 สภาพที่พบทั่วไปของอาคารเรียนโรงเรียนตัวจตุรเทพฯ เน้นการวิจัยและพัฒนา.....	4
2 แสดงขั้นตอนการดำเนินการวิจัยและพัฒนา.....	11
3 แสดงกระบวนการในการดำเนินการวิจัยทั้ง 3 ระยะ.....	12
4 แสดงแนวคิดเกี่ยวกับกับการแก้ไขปัญหาวิกฤตแบบองค์รวม.....	27
5 แสดงกรอบความคิดที่เชื่อมโยงให้เห็นความสัมพันธ์ของปัจจัยในระดับจุลภาค และมหภาค.....	30
6 แสดง wang จากรายงานวิจัยของโรงเรียนและชุมชน.....	45
7 แสดงกระบวนการสร้างกลยุทธ์เพื่อไปสู่แผนปฏิบัติการ.....	48
8 พื้นที่ศึกษาวิจัยในภาคใต้.....	65
9 ตัวจตุรเทพฯ เน้นการดำเนินการที่พัฒนาประชาชนในพื้นที่ทุรกันดาร.....	87
10 นักเรียนโรงเรียนตัวจตุรเทพฯ ได้รับการพัฒนาเท่าเทียมกับ โรงเรียนอื่น ๆ	92
11 แผนที่แสดงตำแหน่งบ้านท่าลานทอง อำเภอท่าแซะ จังหวัดชุมพร.....	100
12 แผนที่แสดงตำแหน่งบ้านคุณเมือง อำเภอชะอวด บ้านเขาวัง อำเภอร่อนพิบูลย์ บ้านไเรยว่า อำเภอบางขัน จังหวัดนครศรีธรรมราช.....	104
13 แผนที่แสดงตำแหน่งบ้านคุณนกหว้า อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง.....	106
14 แผนที่แสดงตำแหน่งบ้านสะป่อง อำเภอยะหา จังหวัดยะลา.....	108
15 พื้นที่โรงเรียนตัวจตุรเทพฯ ท่าลานทอง.....	115
16 วัสดุที่ใช้ในการดำเนินการ.....	130
17 ทีมประสานงานวิจัยกับผู้นำมุสลิมบ้านเขาวัง.....	133
18 โรงเรียนตัวจตุรเทพฯ ดำเนินการบ้านคุณนกหว้า อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง.....	143
19 คณะกรรมการวิจัยกับนักเรียนโรงเรียนตัวจตุรเทพฯ	172

บทที่ 1

บทนำ

1. สภาพปัจจุบันและปัญหา

สภาวะที่โลกเปลี่ยนแปลงเข้าสู่ยุค “เทคโนโลยีสารสนเทศ” สังคมโลกกำลังสู่ “สังคมแห่งการเรียนรู้” ความเข้มแข็งของประเทคโนโลยีนี้อยู่กับภูมิปัญญาและความสามารถในการแข่งขันในระดับนานาชาติ ทำให้ทุกส่วนสังคมต้องหันมาศึกษาและพัฒนาตนเองอย่างจริงจัง เพื่อสร้างสม知识点ของสังคมให้มีความสามารถเพียงพอที่จะเป็นกำลังที่เข้มแข็งในการสร้างเสถียรภาพให้แก่ประเทศไทย

ผลพวงของการคิดและการพัฒนาแบบแยกส่วนระหว่างนโยบายกับการปฏิบัติ ก่อรากับแรงส่งของกระแสโลกาภิวัตน์และเทคโนโลยีการสื่อสาร ที่นับวันจะรุนแรงยิ่งขึ้นได้ ทำให้ประเทศไทยไม่สามารถที่จะแข่งขันกับระดับนานาชาติได้ ดังที่สถาบัน International Institute for Management Development (IMD) รายงานว่า ชีดความสามารถในการแข่งขันระดับนานาชาติของประเทศไทยปี พ.ศ. 2543 อยู่ในระดับท้าย ๆ แทบทุกรายการ กล่าวคือ จากกลุ่มตัวอย่าง 47 ประเทศ ชีดความสามารถทางเศรษฐกิจภายในประเทศอยู่ลำดับที่ 37 รัฐบาลอยู่ลำดับที่ 23 การเงินและการคลังอยู่ลำดับที่ 38 การจัดการอยู่ลำดับที่ 39 ประชากรอยู่ลำดับที่ 30 โครงสร้างพื้นฐานอยู่ลำดับที่ 43 วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีอยู่ลำดับที่ 47 และความเป็นนานาชาติอยู่ลำดับที่ 19 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ : 2543) จากข้อมูลดังกล่าวควรที่ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายจะต้องหันมาตรวจสอบด้วยตนเองอย่างพินิจพิจารณา

เป็นที่ประจักษ์กันแล้วว่าแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติหลายฉบับที่ผ่านมา มีผลทำให้ภาคเศรษฐกิจ ภาคอุตสาหกรรมและเทคโนโลยี ก้าวหน้าและเปลี่ยนแปลงไปรวดเร็วแต่ขาดความมั่นคง เนื่องจากคุณภาพของคนในสังคมไทยพัฒนาตามไม่ทัน เมื่อสภาพการณ์ของโลกและเศรษฐกิจเปลี่ยนแปลง ภาวะที่ไม่เข้มแข็งด้วยตนเองของสังคมไทยจึงได้รับผลกระทบและเกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมามากmany แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 ได้หันกลับมามุ่งเน้นที่การพัฒนาคนและพัฒนาการศึกษาเพื่อให้คนมีการศึกษาที่สูงขึ้น มีศักยภาพ มีคุณธรรม มีอาชีพที่เหมาะสม มีชีวิตที่สุข

สามารถสร้างสรรค์สังคมได้ด้วยคาดหวังว่าจะเป็นการวางรากฐานการพัฒนาที่ยั่งยืน

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้กำหนดเจตนาให้การศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาคน คุณครองสิทธิ สร้างความเสมอภาค ให้โอกาสให้ประชาชนทุกคนได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึงและให้โอกาสให้ทุกฝ่ายได้มีส่วนร่วมจัดการศึกษา ประชาชนทุกคนสามารถเข้าถึงการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง โดยทุกฝ่ายในสังคมต้องร่วมคิดร่วมทำ รวมทั้งมีเจตนารวมมือที่จะให้การศึกษาเป็นรากฐานในการพัฒนาชุมชนอย่างแท้จริง

สภาพความเป็นจริงของชุมชนทั่วไปในประเทศไทยปัจจุบันยังคงอยู่ในภาวะที่อ่อนแอในหลายด้าน นับตั้งแต่ด้านเศรษฐกิจ วัฒนธรรม ความเชื่อ ค่านิยม ภูมิปัญญา ภาวะผู้นำรู้ปแบบการทำงานหากิน ตลอดจนสิ่งแวดล้อมและทรัพยากร สังคมสูญเสียความเป็นปีกแผ่น สมาชิกของชุมชนมีลักษณะต่างคนต่างอยู่ ต่างทำงานหากินในส่วนของตน ขาดความร่วมมือร่วมใจ มุ่งแต่ความอยู่รอดของตนเอง มีการอพยพย้ายถิ่นมากราย สภาพชุมชนไม่สามารถพึ่งตนเองได้ ต้องถูกปัจจัยภายนอกควบคุม ชุมชนมีอำนาจในการต่อรองต่ำ มีอิสระในการเลือกวิถีทางของตนเองน้อย เกิดปัญหาการแย่งชิงทรัพยากร ทั้งจากบุคคลภายนอกและบุคคลภายนอกในชุมชนเอง เกิดปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหาสังคม ปัญหาอย่างมุข ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ทำให้การพัฒนาชุมชนชะงักกั้น ศักยภาพและภูมิปัญญาท่องถิ่นถูกทดสอบทั้งหรือขาดหายไป

ความคาดหวังและความต้องการที่ควรจะเป็นของชุมชนทั่วไปในประเทศไทย คือสภาพการรวมตัวอย่างเป็นปีกแผ่น มีการร่วมมือและพึ่งพาอาศัยกันในกิจกรรมต่างๆ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ร่วมกันแก้ไขปัญหาต่างๆ มีการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคนในชุมชนให้สามารถพึ่งตนเองได้ สามารถเลือกสรว ตัดสินใจ สามารถควบคุมและจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้นกับชุมชนได้ด้วยตนเองสามารถพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่อง

ชุมชนในชนบทเป็นรากฐานของความอยู่รอดของประเทศไทยโดยรวม เนื่องจากชนบทเป็นที่อยู่อาศัยของชาวกรีกส่วนใหญ่ของประเทศไทย เป็นแหล่งทรัพยากรธรรมชาติเป็นแหล่งที่มาของปัจจัย 4 เป็นแหล่งผลิตงานและวัตถุดิบเพื่ออุตสาหกรรม เป็นสถานที่ท่องเที่ยว รวมทั้งเป็นตลาดผู้บริโภคที่ใหญ่ที่สุดของประเทศไทย ความเข้มแข็งของชุมชนในชนบทจึงเป็นรากฐานความเข้มแข็งของชาติ ความเข้มแข็งของชุมชน หมายถึงความผาสุกของสมาชิกในรูปของความมั่นคงยั่งยืนทางเศรษฐกิจ ความสามารถในการสืบสานวัฒนธรรมและวิถี

ชีวิต ความสามารถในการดำรงรักษาทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ความเข้มแข็งเหล่านี้ จะเกิดขึ้นได้เมื่อสมาชิกของสังคมได้รับการศึกษาและพัฒนาอย่างเหมาะสม

โรงเรียนเป็นองค์ประกอบหนึ่งของชุมชนที่มีความสำคัญต่อชุมชนเป็นอย่างมาก สมาชิกของชุมชนผูกพันกับโรงเรียน เด็กเป็นผู้เข้ารับการศึกษาอบรมจากโรงเรียนโดยตรง ผู้ใหญ่เดย์เรียนในโรงเรียนของเด็ลชุมชนมาก่อน ผู้นำชุมชนแบบทุกคนเป็นผู้อุปถัมภ์ช่วยเหลือโรงเรียน ชุมชนจำนวนมากมอบให้ครูเป็นผู้นำของชุมชน จะเห็นได้ว่าโรงเรียนกับชุมชนมีความสัมพันธ์กันอย่างแน่นแฟ้น หากโรงเรียนจะร่วมมือกับชุมชนในการเสริมความเข้มแข็งให้แก่กันคงเป็นเรื่องที่เป็นประโยชน์และเป็นผลดีต่อการพัฒนาประเทศโดยรวม

การศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนเพราะภารศึกษาช่วยพัฒนาบุคคล ชุมชน และสิ่งแวดล้อม แต่จะต้องมีการบูรณาการกระบวนการร่วมกัน เข้าด้วยกันและดำเนินงานให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง โรงเรียนควรเป็นศูนย์กลางและเป็นแหล่งความรู้ที่สำคัญของชุมชน และในทางกลับกันโรงเรียนก็ควรจะได้รับการสนับสนุนจากชุมชนด้วย

ปัจจัยและเงื่อนไขที่ทำให้โรงเรียนสามารถทำงานร่วมกับชุมชน เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนความมีประเดิมสำคัญดังนี้ (อุทัย ดุลยเกชม และอรศรี งามวิทยาวงศ์. 2540 : 28 - 29)

1. วิสัยทัศน์ในเรื่องการศึกษาของชุมชนร่วมกัน คือเป็นกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม และเป็นการศึกษาเพื่อชีวิตของคนในชุมชน
2. การมีส่วนร่วมและได้รับการสนับสนุนจากสถาบันต่าง ๆ ในชุมชน ทั้งที่เป็นกลุ่มชุมชน องค์กรและหน่วยงานของรัฐ
3. ความร่วมมือของโรงเรียนและชุมชน ควรเกิดขึ้นบนพื้นฐานของโครงสร้างแบบแนวร่วม คือเริ่มต้นจากการสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของโรงเรียน ให้เกิดขึ้นในสำนึกรักของคนในชุมชน
4. รัฐควรมีนโยบายจัดการศึกษา เพื่อสนับสนุนส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนอย่างแท้จริง
5. ชุมชนมีปัจจัยและเงื่อนไขเพื่อการพัฒนาตนเองอยู่เสมอ เช่น มีทรัพยากร มีความเข้มแข็งของชุมชน มีผู้นำตามธรรมชาติ มีภูมิปัญญาท่องถิน

จากปัจจัยและเงื่อนไขดังกล่าว ความมีการศึกษาวิจัยและดำเนินงานให้เกิดความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและชุมชนโดยมีการบูรณาการร่วมกัน ร่วมคิด ร่วมวิเคราะห์ วางแผน แล้วทบทวนแนวทางการร่วมทำกิจกรรมที่จะนำไปสู่ความร่วมมือ และขยายความคิดและกิจกรรมต่าง ๆ ไปสู่ชุมชน เพื่อให้เกิดกิจกรรมแบบแనวราบและต่อเนื่อง แล้วหาวุปแบบของความร่วมมือและความสัมพันธ์กับสถาบันต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกชุมชน เพื่อพัฒนาการศึกษาของชุมชนเพื่อความเข้มแข็งของบุคคล โรงเรียน และชุมชน อย่างยั่งยืน

ในชนบทประเทศไทย ประชาชนอยู่อาศัยลื้อภัยเข้าไปตั้งบ้านในพื้นที่ทุรกันดารห่างไกลความน่า怖 ซึ่งยังคงมีเหลืออยู่บ้างอยู่ตลอดเวลา เพื่อแสวงหาแหล่งทำมาหากินแสวงหาที่ดั้งเดิมฐานใหม่ จนมีผลกระทบทางด้านสังคม ด้านการเมือง ด้านสิ่งแวดล้อมตลอดไปจนถึงปัญหาการบุกรุกทำลายทรัพยากรธรรมชาติ ปัญหาเหล่านี้เกิดขึ้นตลอดมาและเป็นที่ทราบกันโดยทั่วไป ปัญหาที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่ตามมาเมื่อมีการก่อตั้งบ้านชุมชนใหม่ คือ ประชาชนไม่ได้รับบริการพื้นฐานจากการรัฐในหลาย ๆ ด้าน เพราะรัฐไม่สามารถตามเข้าไปจัดบริการได้ทัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการบริการด้านการศึกษา ซึ่งเป็นบริการพื้นฐานที่สำคัญ

การจัดตั้งโรงเรียน

ภาพที่ 1 สภาพทั่วไปของอาคารเรียนโรงเรียน ต่ำรากจตุรัสเรนซ์ชายน์เดน

บริการทางการศึกษา
อย่างทั่วถึง แต่การจัดตั้ง^๑
โรงเรียนตามจตุรัสฯ วน

ชายเดน มีวัตถุประสงค์แตกต่างไปจากการจัดการศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาทั่วไป โดยมีภาระดำเนินงานใน 3 สถานภาพ ได้แก่

- 1) เป็นโรงเรียนประถมศึกษา เช่นเดียวกับโรงเรียนประถมศึกษาอื่น ๆ ซึ่งมีภาระงาน 6 ด้าน ได้แก่ งานวิชาการ งานกิจการนักเรียน งานบุคลากร งานธุรการและการเงิน งานอาคารสถานที่ และงานความสัมพันธ์กับชุมชน
- 2) เป็นแหล่งพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนในชุมชนโดยดำเนินตามแนวทางของโครงการตามพระราชดำริในสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี 8 โครงการ ได้แก่ โครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวัน โครงการควบคุมโรคขาดสารไอโอดีน โครงการส่งเสริมคุณภาพการศึกษา โครงการฝึกอาชีพ โครงการส่งเสริมสหกรณ์ โครงการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และโครงการนักเรียนในพระราชานุเคราะห์
- 3) เป็นหน่วยงานสนับสนุนงานรักษาความมั่นคงในชนบท ตามหน้าที่ของตัววัด ระหว่างชายแดน

ในปีการศึกษา 2543 มีโรงเรียนตรวจตราชวนชัยແດນอยู่ในพื้นที่ทุรกันดารทั่วประเทศ 167 โรงเรียน มีนักเรียน 25,598 คน มีครูซึ่งเป็นตัวราชตราชวนชัยແດນ 1,563 คน โรงเรียนตรวจตราชวนชัยແດນเหล่านี้ ได้รับการควบคุมดูแลโดยกองบัญชาการ กองกำกับการและกองกำกับการตรวจตราชวนชัยແດນในพื้นที่ ตามลำดับขั้นลงไป

สภาพของบัญหาที่สำคัญ คือ ตัวราชตราชวนชัยແດນไม่ได้มีหน้าที่จัดบริการให้การศึกษาให้แก่ประชาชนโดยตรง เพียงแต่เป็นหน่วยงานที่มีโอกาสที่สุดที่จะดำเนินการให้ประชาชนในถิ่นทุรกันดารห่างไกลค่อนมาก ได้รับการศึกษาเล่าเรียนเท่านั้น การดำเนินงานในโรงเรียนตรวจตราชวนชัยແດนต้องอาศัยความร่วมมือจากประชาชนในพื้นที่ และอาศัยความร่วมมือช่วยเหลือจากหน่วยงานอื่น ๆ ตั้งแต่สำนักงานโครงการส่วนพระองค์ในสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี สำนักพระราชวัง หน่วยงานในกระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงมหาดไทย กระทรวง-สาธารณสุข กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ตลอดจนหน่วยงานภาครัฐและเอกชน อื่น ๆ

จากสภาพปัจุบันที่ต้องอาศัยการร่วมมือ และพึ่งพาจากชุมชนและหน่วยงานอื่น ๆ นี้ทำให้การกำหนดทิศทางและการประสานความร่วมมือให้บรรลุผลประโยชน์สูงสุดจะทำได้ยาก จำเป็นต้องมีการศึกษา และขอความร่วมมือจากหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อให้การจัดการศึกษาในโรงเรียนตรวจตราชวนชัยແດນบรรลุวัตถุประสงค์ทั้ง 3 สถานภาพ คือ เป็น

แหล่งให้การศึกษาแก่ประชาชนในถิ่นทุรกันดาร เป็นแหล่งพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนในพื้นที่ใกล้ชิดตามแนวทางของโครงการตามพระราชดำริ และเป็นหน่วยสนับสนุนรักษาความมั่นคงตามหน้าที่ของตำรวจตระเวนชายแดน

สถาบันราชภัฏ 26 แห่ง ในภูมิภาคต่าง ๆ ทั่วประเทศ ได้รับมอบหมายให้ดำเนินการช่วยเหลือสนับสนุนโครงการส่งเสริมคุณภาพการศึกษาในโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนตามพระราชดำริ มาตั้งแต่ต้นผลการการดำเนินงานมีทั้งที่ประสบความสำเร็จและส่วนที่เป็นปัญหาและอุปสรรคหลายประการ เมื่อถึงวาระที่จะต้องมีการปฏิรูปและการพัฒนาทางการศึกษารึ่งสำคัญตามเจตนารวมถึงรัฐธรรมนูญและพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ จึงควรศึกษาวิจัย แสวงหาความร่วมมือและแสวงหาวิธีการที่หลากหลายและเหมาะสม เพื่อช่วยให้การดำเนินงานจัดการศึกษาในโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และหากได้มีการศึกษาวิจัยเพื่อนำผลไปใช้พัฒนาความร่วมมือระหว่างโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนกับชุมชน ซึ่งกระจายอยู่ในพื้นที่ชนบททุรกันดาร ห่างไกล ได้ช่วยกันดำเนินงานจัดการศึกษา ช่วยกันเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่กัน ช่วยสร้างกระบวนการโรงเรียนและชุมชน ให้มีพลังการเรียนรู้และเก็บปัญหาตนเองร่วมกันในระยะยาวได้จะเป็นส่วนช่วยการพัฒนาประเทศไทยได้อย่างยั่งยืน การที่หลาย ๆ ฝ่ายได้ให้ความสำคัญและได้มีส่วนร่วมในการศึกษาแนวทาง ช่วยพัฒนาการศึกษาให้แก่ประชาชนในพื้นที่ทุรกันดารของประเทศไทยดังกล่าวนี้ ย่อมจะเป็นการดำเนินงานที่สอดคล้องกับพระราชโภทในสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาสยามบรมราชนารีที่ประทานไว้ตั้งแต่เมื่อครั้งที่ทรงเปิดการประชุมสัมมนาผู้ประสานงานโครงการส่งเสริมคุณภาพการศึกษาในโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน ณ ตึกชัยพัฒนา พระตำหนักสวนจิตรลดา วันที่ 26 สิงหาคม 2531 ว่า

“...อย่างเรา ๆ นั้น มีโอกาสที่ดีมาก มีอาหารการกินที่ดีทุกอย่าง อย่างได้อะไรก็ได้ และยังมีโอกาสได้รับการศึกษาเล่าเรียนอย่างเต็มที่ ซึ่งนักเรียนเหล่านี้จะได้รับการศึกษา คงจะไปไม่ถึงระดับที่เราได้ ส่วนที่เราได้รับก็เป็นการพิเศษ เพราะฉะนั้นเมื่อเราเป็นบุคคลพิเศษ ได้โอกาสได้กว่าคนอื่น ก็เท่ากับประชาชนทั่วชาติสนับสนุนมาก ให้ทุนมาให้ศึกษาได้ถึงระดับอุดมศึกษา ก็จะต้องมีหน้าที่ที่จะต้องทำอะไรตอบแทน เพื่อให้เพื่อนร่วมชีวิตที่สนับสนุนเรา ได้มีโอกาสที่ดีขึ้นกว่านี้...”

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาบริบททางประวัติศาสตร์ที่ทำให้เกิดโรงเรียนตำราจตุระเ wenชัยเด่น บริบททางสังคมและชุมชนของโรงเรียนตำราจตุระเ wenชัยเด่นที่แตกต่างกันทั้งในด้าน สภาพแวดล้อม ขนาดของชุมชน เชื้อชาติ ศาสนา อาชีพ ความเชื่อ และค่านิยมของ บุคคล

2.2 เพื่อศึกษาปัจจัยจากชุมชนที่มีผลต่อการดำเนินงานของโรงเรียนตำราจตุระเ wenชัยเด่นในฐานะเป็นแหล่งจัดการศึกษาให้แก่ประชาชนในพื้นที่ทຽวกันดาร

2.3 เพื่อศึกษาและพัฒนาฐานแบบความร่วมมือที่เหมาะสม ระหว่างโรงเรียนตำราจตุระเ wenชัยเด่นและชุมชน ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งต่อกัน

2.4 เพื่อศึกษาแนวทางการดำเนินงานโครงการส่งเสริมคุณภาพการศึกษาตามพระราชดำริในโรงเรียนตำราจตุระเ wenชัยเด่นเป็นเครื่องมือช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่ ชุมชน และให้ชุมชนช่วยส่งเสริมคุณภาพการศึกษาในโรงเรียน

3. คำถามหลักของการวิจัย

3.1 บริบททางประวัติศาสตร์ของโรงเรียนตำราจตุระเ wenชัยเด่น และชุมชนแต่ละแห่งแตกต่างกันอย่างไรบ้าง เนื่องจากการก่อตั้งโรงเรียนตำราจตุระเ wenชัยเด่นแต่ละโรง เกิดจากเหตุผลและความจำเป็นแตกต่างกัน บางโรงเรียนตั้งขึ้นด้วยเหตุผลทางการเมือง บางโรงเรียนเป็นความต้องการของชุมชน โรงเรียนได้ตั้งขึ้นแล้วเกิดคุณค่าต่อการพัฒนา ท้องถิ่นอย่างแท้จริงบ้าง ปัจจุบันบริบทที่เปลี่ยนแปลงไปมีผลให้สถานภาพของชุมชนและ โรงเรียนเปลี่ยนอย่างไร

3.2 บริบททางสังคม เช่น สภาพพื้นฐานของโรงเรียนและชุมชน สภาพผู้นำ สถาบันและองค์กรท้องถิ่น ศาสนา วัฒนธรรมปะเพนیของชุมชน มีผลต่อการจัดการศึกษาในโรงเรียนตำราจตุระเ wenชัยเด่นแต่ละแห่งอย่างไร เนื่องจากโรงเรียนตำราจตุระเ wenชัยเด่นทุกโรงเรียนมีระเบียบกฎหมายที่วิธีการบริหารจัดการแบบเดียวกันหมด ในขณะที่ บริบททางสังคมของโรงเรียนแต่ละโรงเรียนแตกต่างกัน

3.3 ปัจจัยใดบ้างที่จะทำให้เกิดความร่วมมือเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งต่อกัน ระหว่างโรงเรียนตำราจตุระเ wenชัยเด่นและชุมชน ปัจจัยใดบ้างที่เป็นอุปสรรคต่อการ ทำงานร่วมกัน

3.4 วุปแบบความร่วมมือเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งต่อกันระหว่างโรงเรียนตำราจตระเวนชายแดนและชุมชนความมั่นคงสร้างอย่างไร มีกิจกรรมอะไรบ้าง แต่ละกิจกรรมแก้ปัญหาอะไรและเกิดผลอะไร

3.5 โครงการส่งเสริมคุณภาพการศึกษาตามพระราชดำริในโรงเรียนตำราจตระเวนชายแดนช่วยให้เสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนได้อย่างไรบ้าง ชุมชนช่วยส่งเสริมคุณภาพการศึกษาในโรงเรียนได้อย่างไร

3.6 แนวทางการพัฒนาโรงเรียนตำราจตระเวนชายแดน ซึ่งมีลักษณะเฉพาะในเรื่องของการบริหารจัดการและบุคลากรควรจะมีการดำเนินงานอย่างไรจึงจะบรรลุประโยชน์ได้สูงสุดเต็มศักยภาพ

4. ประเด็นศึกษาเพื่อตอบคำถามการวิจัย

4.1 บริบททางประวัติศาสตร์ สังคม และการบริหารจัดการของโรงเรียนตำราจตระเวนชายแดนและชุมชนแต่ละแห่ง

4.2 สภาพปัญหาของชุมชนและโรงเรียนตำราจตระเวนชายแดนทั้งที่เป็นปัญหาร่วม และปัญหาเฉพาะซึ่งมีความแตกต่างกัน

4.3 สภาพพื้นฐานของโรงเรียนและชุมชน ได้แก่ สภาพทางกายภาพ ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นและภาวะผู้นำของโรงเรียนและชุมชนที่จะช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่กัน

4.4 กระบวนการโรงเรียนและชุมชน ได้แก่ การเรียนรู้ร่วมกัน การแก้ปัญหาร่วมกัน การช่วยเหลือเกื้อกูลและสัมพันธภาพที่มีต่อกัน

4.5 พลังโรงเรียน ได้แก่ ระบบการบริหารจัดการ หลักสูตรและคุณภาพการศึกษา โครงการต่าง ๆ ในโรงเรียนที่สนองความต้องการและเป็นปัจจัยสนับสนุนการพัฒนาชุมชน

4.6 พลังชุมชน ได้แก่ เศรษฐกิจที่มั่นคง กลไกการปักถอนของที่เข้มแข็ง ครอบครัวในชุมชนมีความสุข ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมยั่งยืน ปัจจัยจากชุมชนที่มีผลต่อคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน

5 แนวทางการดำเนินงานวิจัย

5.1 พื้นที่และประชากร

ขอบเขตของพื้นที่และประชากรที่ศึกษา ได้แก่ โรงเรียนตัวราชตะวงษ์รายเด่นสังกัดกองบังคับการตัวราชตะวงศ์รายเด่นภาค 4 (กองกำกับการตัวราชตะวงศ์รายเด่น ภาค 4) ในพื้นที่ภาคใต้ มีจำนวน 41 โรงเรียน แต่ละโรงเรียนรับผิดชอบพื้นที่ 2 – 5 หมู่บ้าน จำนวนครุตัวราชตะวงศ์รายเด่น 413 คน จำนวนนักเรียนรวมโดยประมาณ 7,646 คน จำนวนประชาชนที่อยู่ในชุมชนในพื้นที่บริการประมาณ 50,000 คน

โรงเรียนตัวราชตะวงศ์รายเด่นแบ่งตามสังกัดกองกำกับการ ตัวราชตะวงศ์รายเด่นในพื้นที่ มีจำนวนดังนี้

- 1) โรงเรียนตัวราชตะวงศ์รายเด่น สังกัดกองกำกับการตัวราชตะวงศ์รายเด่นที่ 41 จำนวน 12 โรงเรียน
- 2) โรงเรียนตัวราชตะวงศ์รายเด่น สังกัดกองกำกับการตัวราชตะวงศ์รายเด่นที่ 42 จำนวน 4 โรงเรียน
- 3) โรงเรียนตัวราชตะวงศ์รายเด่น สังกัดกองกำกับการตัวราชตะวงศ์รายเด่นที่ 43 จำนวน 15 โรงเรียน
- 4) โรงเรียนตัวราชตะวงศ์รายเด่น สังกัดกองกำกับการตัวราชตะวงศ์รายเด่นที่ 44 จำนวน 10 โรงเรียน

5.2 กลุ่มตัวอย่าง

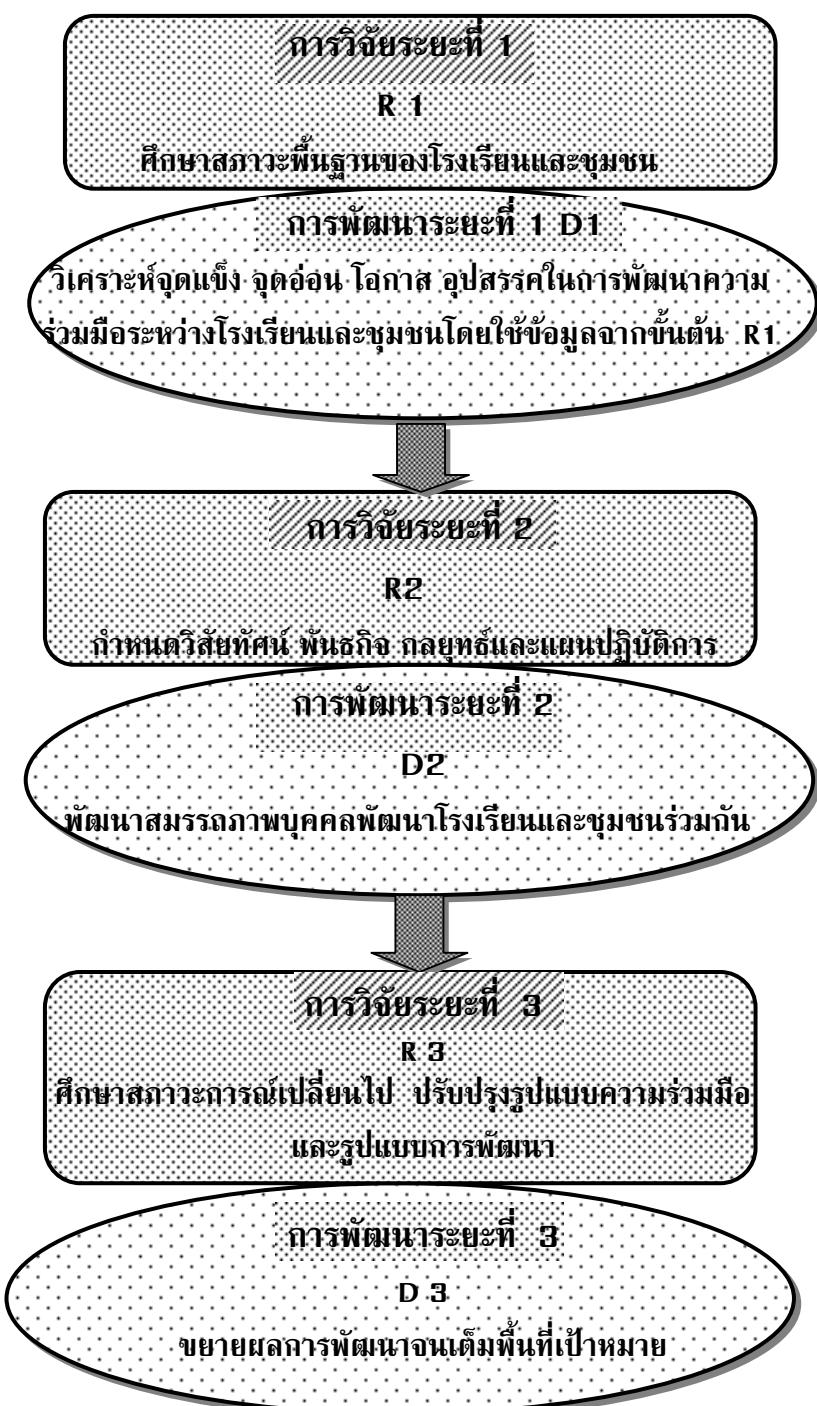
คัดเลือกโรงเรียนตัวราชตะวงศ์รายเด่น สังกัดกองกำกับการตัวราชตะวงศ์รายเด่น ที่ 42 กองกำกับการตัวราชตะวงศ์รายเด่น ที่ 43 กองกำกับการตัวราชตะวงศ์รายเด่น ที่ 44 ร่วมกับชุมชนในพื้นที่ตั้งโรงเรียนตัวราชตะวงศ์รายเด่น รวม 6 แห่ง ซึ่งมีลักษณะเฉพาะแตกต่างกัน โดยวิธีเจาะจง เป็นกรณีตัวอย่างสำหรับการศึกษาวิจัย ข้อมูลเบื้องต้นของโรงเรียนตัวราชตะวงศ์รายเด่นที่ศึกษาดังตาราง

ตารางที่ 1 ข้อมูลเบื้องต้นของโรงเรียนตำราจตุร่วenชayเดนและชุมชนที่ศึกษา

ที่	ชื่อโรงเรียน/ที่ตั้ง/สังกัด	ลักษณะทั่วไปของประชากรในชุมชน			หมายเหตุ
		เชื้อชาติ	ภาษา	ศาสนา	
1	โรงเรียน ตชด.ท่าลานทอง ต.คุริง อ.ท่าแซะ จ.ชุมพร สังกัด กก.ตชด.ที่ 41	ไทย	ไทยอีสาน ไทยกลาง ไทยใต้	พุทธ	
2	โรงเรียน ตชด.บ้านคุณมีชัย ต.วังอ่าง อ.ชะอวด จ.นครศรีธรรมราช สังกัด กก.ตชด.ที่ 42	ไทย	ไทยใต้	พุทธ	
3	โรงเรียน ตชด.บ้านเนวัง ต.หินตก อ.ร่อนพิบูลย์ จ.นครศรีธรรมราช สังกัด กก.ตชด.ที่ 42	ไทยมุสลิม	ไทยใต้ มลายู	อิสลาม	
4	โรงเรียน ตชด.บ้านไธยา ต.ไธยา อ.บางขัน จ.นครศรีธรรมราช สังกัด กก.ตชด.ที่ 42	ไทย	ไทยใต้	พุทธ	
5	โรงเรียน ตชด.บ้านคุณแก้ว ต.หารเทา อ.ปากพะยูน จ.พัทลุง สังกัด กก.ตชด.ที่ 43	ไทย	ไทยใต้	พุทธ	
6	โรงเรียน ตชด.โรงงานยาสูบ 2 ต.ปะแต อ.ยะหา จ.ยะลา สังกัด กก.ตชด.ที่ 44	ไทยมุสลิม	มลายู	อิสลาม	

5.3 ขั้นตอนการดำเนินงานวิจัย

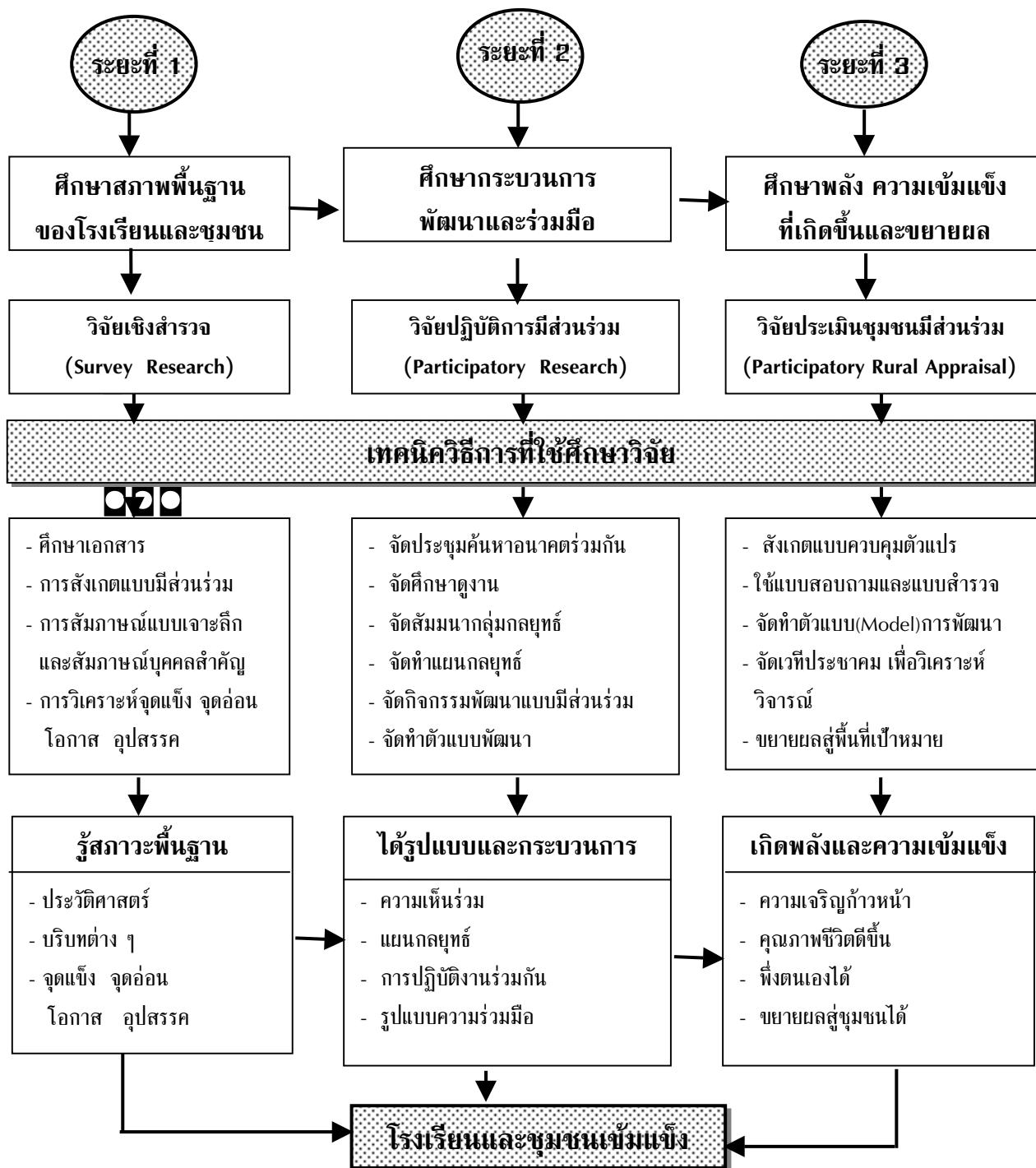
ดำเนินการวิจัย (Research) ควบคู่กับการพัฒนา (Development) โดยกำหนดกรอบดำเนินงาน เป็นแผนภาพดังนี้

ภาพที่ 2 แสดงขั้นตอนการดำเนินการวิจัยและพัฒนา

5.4 ระเบียบวิธีวิจัย

วิธีวิทยาที่ใช้ในการวิจัย ใช้แนวการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการศึกษาวิจัยพร้อมไปกับการพัฒนา แบ่งขั้นตอนการดำเนินงานเป็น 3 ระยะ แต่ละระยะมีวิธีการศึกษาและพัฒนา แสดงเป็นแผนภาพดังนี้

แผนภาพที่ 3 แสดงกระบวนการในการดำเนินการวิจัยทั้ง 3 ระยะ

จากแผนภาพจำแนกกระบวนการศึกษาและผลการศึกษาแต่ละระยะ ดังนี้

1. ระยะที่ 1 (R1 & D1) การศึกษาสภาพพื้นฐานของโรงเรียนและชุมชน

1.1 ครอบคลุมหลักและประเด็นที่ศึกษาเพื่อตอบคำถาม

1.1.1 ประวัติศาสตร์ของโรงเรียนและชุมชน

1.1.2 พื้นฐานทางกายภาพ ได้แก่ ภูมิศาสตร์ ประชากร อาชีพ เศรษฐกิจ ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม

1.1.3 โครงสร้างทางสังคมวัฒนธรรม ความเชื่อ

1.1.4 ภาวะผู้นำ ภูมิปัญญาของสมาชิกในโรงเรียนและชุมชน

1.1.5 จุดแข็ง จุดอ่อนและอุปสรรค ในการพัฒนาและเสริมสร้าง ความร่วมมือ ระหว่างโรงเรียนและชุมชน

1.2 วิธีการศึกษาวิจัย

ใช้กระบวนการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยมีเทคนิคใดดังนี้

1.2.1 ศึกษาเอกสาร (Documentary) ของหน่วยงานปกครองหน่วยงาน ตำรา เอกสารของโรงเรียน ของ อบต. และหนังสือเกี่ยวกับประวัติท้องถิ่น

1.2.2 ศึกษาสังเกตสภาพพื้นฐานของโรงเรียนและชุมชนแบบมีส่วนร่วม (Participant observation) ใช้แบบสำรวจและใช้การบันทึกสนาม (Field Note)

1.2.3 สัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth interview) สัมภาษณ์บุคคล สำคัญ (Key-informant interview) ในโรงเรียนและชุมชน

1.2.4 ประชุมกลุ่มและจัดเวทีประชาชน วิเคราะห์ จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค (SWOT analysis) ในการพัฒนาร่วมกัน

1.3 ผลการศึกษา/ตัวแปรจากการวิจัย

1.3.1 ได้ข้อมูลประวัติศาสตร์ของโรงเรียนและชุมชน และข้อมูลประชากร

1.3.2 ได้ข้อมูลพื้นฐานทางกายภาพและโครงสร้างทางสังคมของโรงเรียน และชุมชน

1.3.3 สามารถระบุ จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรค ในการพัฒนา ความร่วมมือ ของโรงเรียนและชุมชนได้

1.3.4 จัดทำเอกสารพرونนากวิเคราะห์ผลการศึกษาวิจัย 1 ชุด

2. ระยะที่ 2 (R2 & D2) การพัฒนาความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและชุมชน

2.1 กรอบคำาถามหลัก/ประเด็นที่ศึกษาเพื่อตอบคำาถาม

2.1.1 ปัจจัยที่จะทำให้เกิดความร่วมมือกันระหว่างโรงเรียนและชุมชน

2.1.2 กระบวนการสำรวจสร้างสัมพันธภาพ การแก้ปัญหาและการพัฒนาร่วมกัน

2.1.3 โครงสร้าง รูปแบบ และกิจกรรมที่เสริมสร้างความเข้มแข็งร่วมกัน

2.2 วิธีการศึกษาวิจัย

ใช้กระบวนการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) โดยมีเทคนิคดังนี้

2.2.1 จัดประชุมสร้างอนาคตร่วมกัน (Future Search Conference) เพื่อกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ กลยุทธ์ และแผนปฏิบัติการพัฒนา

2.2.2 จัดศึกษาดูงาน และสัมมนากลุ่มสนใจ เพื่อจัดทำแผนกลยุทธ์ในการพัฒนาโรงเรียนและชุมชน

2.2.3 ปฏิบัติการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม โดยจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และโครงการของนักเรียนให้สัมพันธ์กับวิถีชีวิตและอาชีพชุมชนใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นช่วย การเรียนการสอนในโรงเรียน ประชุมครุ นักเรียนและแกนนำชุมชนเพื่อทำแผนการสอนร่วมกัน

2.2.4 วิเคราะห์และสังเคราะห์กิจกรรมที่ทำร่วมกันเพื่อให้ได้ตัวแบบ (Model) การพัฒนา ซึ่งได้แก่ ตัวแบบองค์ความรู้ ตัวแบบบุคคล และตัวแบบกิจกรรม

2.3 ผลการศึกษา/ตัวแปรจากการวิจัย

2.3.1 ได้วิสัยทัศน์ชุมชน พันธกิจ กลยุทธ์ และแผนปฏิบัติการที่เกิดจากความเห็นร่วมกันของโรงเรียนและชุมชน

2.3.2 มีการพัฒนาตามแผนกลยุทธ์โดยอาศัยทรัพยากร และบุคลากรร่วมกัน

2.3.3 ได้รูปแบบการพัฒนาความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและชุมชนที่เหมาะสม

2.3.4 โรงเรียนและชุมชนมีความร่วมมือกัน สมาชิกในโรงเรียนและชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

2.3.5 จัดทำเอกสารสรุปผลการศึกษาวิจัย 1 ชุด

3. ระยะที่ 3 (R3 & D3) การศึกษาการพัฒนาและขยายผล

3.1 กรอบคำถามหลัก / ประเด็นที่ศึกษาเพื่อตอบคำถาม

3.1.1 สภาพของโรงเรียนและชุมชนที่เปลี่ยนแปลงไป

3.1.2 พลังและความเข้มแข็งของโรงเรียนที่เกิดขึ้น ได้แก่ ระบบการบริหาร

จัดการหลักสูตร คุณภาพการศึกษา และโครงการต่าง ๆ

3.1.3 พลังและความเข้มแข็งของชุมชนที่เกิดขึ้น ได้แก่ คุณภาพชีวิต

เศรษฐกิจชุมชน กลไกการปักถอน ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม

3.1.4 โรงเรียนและชุมชนร่วมมือและพึ่งพาอาศัยกัน

3.2 เทคนิควิธีการศึกษา

ใช้การประเมินชุมชนแบบมีส่วนร่วม (Participatory Rural Appraisal)

โดยเทคนิคการศึกษาข้าม (Panel Study) และเทคนิคการศึกษาเปรียบเทียบ (Comparative Study) มีกิจกรรมดังนี้

3.2.1 ศึกษาสภาพการณ์ของโรงเรียนและชุมชนที่เปลี่ยนไป โดยใช้การ

สังเกตแบบควบคุม (Controlled Observation) แบบสอบถาม (Questionnaire) และแบบ
สำรวจ (Inventory)

3.2.2 ปรับปรุงรูปแบบการพัฒนาและรูปแบบความร่วมมือ สร้างเป็นตัว
แบบ (Model) ได้แก่ ตัวแบบองค์ความรู้ ตัวแบบบุคคล และตัวแบบกิจกรรม เพื่อขยายผล

3.2.3 ขยายผลการพัฒนา และรูปแบบความร่วมมือที่ประสบความสำเร็จสู่
ชุมชนในพื้นที่เป้าหมาย

3.3 ผลการศึกษา / ตัวแปรจากการวิจัย

3.3.1 สรุปพื้นฐานของโรงเรียนและชุมชนที่เปลี่ยนไปในทางที่ดีขึ้น

3.3.2 คุณภาพชีวิตของบุคลากรในโรงเรียนและชุมชนดีขึ้น

3.3.3 ได้รูปแบบการพัฒนาและรูปแบบความร่วมมือที่เป็นตัวแบบเพื่อขยายผล

3.3.4 ขยายผลการพัฒนาไปได้ครอบคลุมประชากรและพื้นที่เป้าหมาย

3.3.5 จัดทำเอกสารรายงานวิเคราะห์ผลการวิจัย 1 ชุด

6. ระยะเวลาดำเนินการวิจัย

เริ่มดำเนินงานตามโครงการ เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ.2543 สิ้นสุดโครงการ
เดือนมีนาคม พ.ศ. 2545 โดยมีแผนกิจกรรมและระยะเวลาการดำเนินงานศึกษาวิจัย 3
ระยะ ดังนี้คือ

รายที่ 1 การศึกษาสภาพพื้นฐานของโรงเรียนและชุมชนใช้เวลา 11 เดือน (ก.พ. - ธ.ค. 2543)

ระยะที่ 2 การวิจัยเชิงพัฒนาขั้นต้นใช้เวลา 12 เดือน (ม.ค.2544-ธ.ค.2544)

ระยะที่ 3 การวิจัยเชิงพัฒนาระยะต่อเนื่องใช้เวลา 12 เดือน (ม.ค.-ธ.ค. 2545)

ที่	กิจกรรม	พ.ศ. 2545												หมายเหตุ
		ม.ค	ก.พ	มี.ค	เม.ย	พ.ค	มิ.ย	ก.ค	ส.ค	ก.ย	ต.ค	พ.ย	ธ.ค	
1	ศึกษาสภาพการณ์ที่เปลี่ยนไป													
2	ปรับปรุงรูปแบบความร่วมมือและรูปแบบการพัฒนา													
3	ขยายผลการพัฒนาความร่วมมือจนเต็มที่เป้าหมาย													
4	ประเมินผลสรุปและรายงานผล													

7. ผลที่คาดว่าจะได้รับ

7.1 ได้ข้อมูลเชิงประวัติศาสตร์ และวิวัฒนาการ ตลอดจนบริบทของโรงเรียนつまり ตรวจประเมินรายได้และชุมชน สามารถบันทึกเป็นปุ่มหลักฐานของชุมชน และใช้ประโยชน์ใน การวิเคราะห์เพื่อสร้างสรรค์ปัจจุบันและอนาคตของโรงเรียนและชุมชนได้

7.2 ได้องค์ความรู้และวิธีการที่เหมาะสมที่จะเป็นปัจจัยเชื่อมโยง ให้เกิดความร่วมมือ ในการทำงานร่วมกันระหว่างโรงเรียนつまり ตรวจประเมินรายได้และชุมชน ใน การทำงานร่วมกันระหว่างโรงเรียนและชุมชน

7.3 โรงเรียนつまり ตรวจประเมินรายได้รับความร่วมมือในการจัดการศึกษาจาก ชุมชนมากขึ้น

7.4 ชุมชนได้รับประโยชน์จากการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพของโรงเรียนつまり ตรวจประเมินรายได้และชุมชน

7.5 โรงเรียนและชุมชนมีความเข้มแข็ง มีปัจจัยที่เอื้อต่อ กันได้โดยไม่ต้องอาศัย ปัจจัยช่วยเหลือจากภายนอก

7.6 ได้รูปแบบความร่วมมือระหว่างโรงเรียนつまり ตรวจประเมินรายได้และชุมชนที่ เหมาะสม

7.7 ชุมชนในพื้นที่ทุรกันดารห่างไกลความมีความเข้มแข็งมีการพัฒนาที่ยั่งยืน

8. การดำเนินการวิจัยระยะที่ 1 : ศึกษาสภาพพื้นฐานของโรงเรียนและชุมชน

8.1 วัตถุประสงค์

การดำเนินการวิจัยระยะแรกมีวัตถุประสงค์หลัก คือ ศึกษาบริบททางประวัติศาสตร์ ที่ทำให้เกิดโรงเรียนตำราจตระเวนชายแดนขึ้นในชุมชน ศึกษาบริบทของชุมชนที่แตกต่างกันทั้งในด้านประวัติศาสตร์ สภาพแวดล้อม ขนาดของชุมชน เทื้อชาติ ศาสนา อาชีพ ความเชื่อ ค่านิยมของผู้คน และวัฒนธรรมประเพณี นำมาวิเคราะห์เพื่อวางแผนการพัฒนาความร่วมมือเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่กันในการดำเนินการระยะต่อไป

8.2 ประชากรและการศึกษา

ประชากรในการศึกษาครั้งนี้ คือ โรงเรียนตำราจตระเวนชายแดนและชุมชนที่โรงเรียนตั้งอยู่ จำนวน 41 แห่ง ในพื้นที่ภาคใต้ โดยคัดเลือกมาเป็นกรณีศึกษา 6 แห่ง ให้กระจายครอบคลุมพื้นที่ เพื่อเป็นตัวแทนของประชากรทั้งหมด

8.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ข้อมูลพื้นฐานในการวิจัยได้จากการสังเคราะห์เอกสารทั้งมีการเผยแพร่แล้ว และข้อมูลที่มีอยู่เฉพาะในหน่วยงาน ในส่วนของการเก็บข้อมูลภาคสนามนั้น เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้ใช้กระบวนการมีส่วนร่วมในการศึกษา คณะกรรมการพื้นที่ คณาจารย์ ได้ลงไปปฏิบัติภาระตามโครงการส่งเสริมคุณภาพการศึกษาในโรงเรียนตำราจตระเวนชายแดน พร้อมเก็บบันทึกข้อมูลไปด้วยทุกครั้งในทุกพื้นที่ โดยกำหนดกรอบการดำเนินกิจกรรมเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล ในแต่ละโรงเรียนและชุมชนไว้ 4 ครั้ง คือ

ครั้งที่ 1 ใช้แบบสำรวจเก็บรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นของโรงเรียนและชุมชน

ครั้งที่ 2 คณาจารย์และผู้ช่วยวิจัยเดินทางไปจัดกิจกรรมสนับสนุนการเรียน การสอนและกิจกรรมสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนในโรงเรียนและชุมชนทุกพื้นที่ พร้อมทั้งสังเกต และจดบันทึกกระบวนการมีส่วนร่วมของโรงเรียนและชุมชน

ครั้งที่ 3 คณาจารย์และผู้ช่วยวิจัยเดินทางไปจัดกลุ่มสนทนาร่วมกับบุคลากร ของโรงเรียนและชุมชน พร้อมทั้งสัมภาษณ์บุคคลสำคัญในพื้นที่ที่ศึกษา

ครั้งที่ 4 จัดประชุมสัมมนาผู้เกี่ยวข้องเพื่อตรวจสอบข้อมูลและรับรองความถูกต้อง และร่วมวิเคราะห์คุณภาพโรงเรียนและชุมชน จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคในการพัฒนาความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและชุมชน

ในการศึกษาสภาวะพื้นฐานของโรงเรียนและชุมชนระยะที่ 1 นี้คณบุรุจัยได้เดินทางไปปฏิบัติกิจกรรมศึกษาวิจัยในพื้นที่ทั้ง 6 แห่ง โดยเฉลี่ยแห่งละ 4 ครั้ง ครั้งละ 3 – 5 วัน โดยปรับกิจกรรมตามลักษณะของภูมิประเทศและความทุรกันดารใกล้ใกล้ของพื้นที่

8.4 การสังเคราะห์และการวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลจากการศึกษาวิจัยระยะที่ 1 นี้ นำมาสังเคราะห์เรียบเรียงแบบพรรณนาความพร้อมทั้งเสนอข้อวิเคราะห์และข้ออภิปรายประสมประسانไปกับการนำเสนอข้อมูลพื้นฐานเพื่อความน่าสนใจของเนื้อหาสาระ และการใช้ถ้อยคำภาษา ผลการสังเคราะห์และวิเคราะห์จะได้นำไปใช้กำหนดกลยุทธ์ การพัฒนาความร่วมมือระหว่างโรงเรียนสำรวจตลาดรายเดือนและชุมชนในระยะต่อไป

8.5 ระยะเวลาดำเนินการวิจัยระยะที่ 1

กำหนดระยะเวลาการดำเนินการวิจัยระยะที่ 1 ตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ 2543 - ธันวาคม 2543 รวม 11 เดือน

8.6 การรายงานผลการวิจัย

ผลของการศึกษาวิจัยในระยะที่ 1 ซึ่งเป็นการศึกษาสภาวะพื้นฐานของโรงเรียนและชุมชนพร้อมทั้งการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคในการพัฒนาความร่วมมือระหว่างโรงเรียนสำรวจตลาดรายเดือนและชุมชน ได้นำเสนอเป็นรายงานผลการวิจัย แบ่งเป็น 5 บท ดังนี้

บทที่ 1 บทนำ

บทที่ 2 แนวคิดที่ใช้ในการศึกษาและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

บทที่ 3 บริบทของโรงเรียนสำรวจตลาดรายเดือนและชุมชนที่ศึกษา

บทที่ 4 วิเคราะห์บริบทของโรงเรียนและชุมชนที่ศึกษา

บทที่ 5 สรุป อภิปราย ข้อเสนอแนะ

บทที่ 2

แนวคิดที่ใช้ในการศึกษา

เมื่อย้อนบททวนไปถึงอดีตจะพบว่า วิถีและระบบความคิดเกี่ยวกับการศึกษาของไทยในช่วงสองศตวรรษที่ผ่านมาได้เป็นไปภายใต้ระบบ “การนำเข้า” มาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ประเทศไทยจะต้องเปิดประเทศเพื่อปรับปรุงให้ทันสมัยอย่างเร่งรีบ เพราะมีปัจจัยผลักดันทั้งภายในและภายนอก ผลสืบเนื่องจากการเปิดประเทศในครั้งนั้น ได้ทำให้ขึ้นบันนิยมในการจัดการศึกษาต้องเปลี่ยนแปลงไปในลักษณะของการผ่องถ่ายจาก “รังไปสู่วัด” ในฐานะที่เป็นศูนย์กลางชุมชนมากขึ้น จนกลายเป็นธรรมเนียมนิยมในการจัดตั้งชื่อโรงเรียนในระยะแรกว่า “โรงเรียนวัด” และพัฒนามาเป็น “โรงเรียนบ้าน...” ในภายหลัง กล่าวเฉพาะกรณีของการศึกษาเรื่อง “การพัฒนาความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชน : ศึกษากรณีโครงการส่งเสริมคุณภาพการศึกษาโรงเรียนตำราจตุราภรณ์ภาคใต้” นี้อาจจะเป็นทั้งจุดหักเห และมุมแย้ง เมื่อมองจากระบบการศึกษาไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เพราะเป็นการจัดการศึกษาเฉพาะกรนีที่ระบบการศึกษาไทยทั่วไปไม่สามารถดำเนินการได้ภายใต้เงื่อนไขและสาเหตุทั้งในด้านภูมิเขตและศาสนาเขต เพราะเป็นพื้นที่จำเพาะที่ปราศจาก “ความหลากหลายและทันสมัย” ตามนิยามของคนไทยที่ถูกครอบงำโดยทฤษฎีกระแสหลัก การศึกษาวิจัยในครั้งนี้จึงต้องเป็นการกำหนดเจตนารวมถึงว่าการพัฒนาความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชนจะต้องเริ่มต้นที่ฐานราก คือ ท้องถิ่นอย่างเป็นด้านหลัก โดยมีจุดเน้นและมิติการมองผ่านแนวคิด ดังต่อไปนี้คือ

- 1) แนวคิดเกี่ยวกับสหสัมพันธ์สามมิติ ระหว่าง รัฐ โรงเรียน และชุมชน
- 2) แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน
- 3) แนวคิดเกี่ยวกับการมีหุ้นส่วนอย่างเสมอภาคในการจัดการศึกษา
- 4) แนวคิดการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนโดยกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน
- 5) แนวคิดการวิเคราะห์ จุดอ่อน จุดแข็ง โอกาส และอุปสรรคในการพัฒนาความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชน
- 6) เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ทั้งนี้เพื่อที่จะตอบคำถามหลักของการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ว่า

- 1) ทำไม เพราะเหตุใดทั้งโรงเรียนต่างๆ ตรวจสอบและชุมชน
จึงต้องร่วมมือกัน
- 2) จะพัฒนาความร่วมมือระหว่างโรงเรียนต่างๆ ตรวจสอบและ
ชุมชน ด้วยวิธีใดและอย่างไร
- 3) ถ้าได้พัฒนาความร่วมมือตามที่ตั้งหวังชุมชนและโรงเรียนต่างๆ
ตรวจสอบและชุมชน จะมีผลสัมฤทธิ์อย่างไร ในการพัฒนาประชาคมโดยองค์รวมของ
ประเทศไทยในอนาคต
- 4) ในทางกลับกัน ถ้าไม่มีการพัฒนาความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับ
ชุมชน การศึกษาไทยจะมีผลเป็นอย่างไรต่อการพัฒนาประชาคมไทย แนวคิดที่ประมวลมา
แต่ละประเด็นจำแนกอย่างใด ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับสหสัมพันธ์สามมิติระหว่างรัฐ โรงเรียน และชุมชน

โดยความเป็นจริงแล้วได้มีผู้เกี่ยวข้องหลาย ๆ ฝ่าย พยายามจะอธิบายว่าแนว
โน�บายแห่งรัฐ โรงเรียน และชุมชน จะต้องเป็นองค์รวมเชิงกระบวนการระบบที่แยกออกจาก
กันไม่ได้ ดังที่ปรากฏในช่วงสามทศวรรษที่ผ่านมาไม่ว่าอิลิทึชัน (Elite class) จะกล่าว
อย่างไรก็มักจะมีข้อดูถูกวงศ์รัตน์ว่าประชาคมไทยได้เดินไปแบบ “หลงทาง” เพราะถูกครอบงำ
โดยวัฒนธรรมตะวันตกที่ได้ตีค่าไว้ กลไกในท้องถิ่น (ประเพณี ความเชื่อ ทัศนคติ วิถีชีวิต
และประชานิยมที่ลั่นกิน ฯลฯ) เป็นอุปสรรคในการพัฒนา แต่การศึกษาวิจัยครั้งนี้เชื่อมั่นใน
แนวคิดที่ว่า บริบททางสังคมดังกล่าวสมควรและสมควรค่าในการพัฒนาเพื่อให้ชุมชนมีความ
เข้มแข็งสืบไป ฉะนั้นการอธิบายสหสัมพันธ์ระหว่างกระบวนการทั้งสามมิติ จึงขอกล่าวถึง
ทั้งสามบริบทหลักของคนกันดังนี้

**1.1 แนวโนยบายแห่งรัฐ ทบทวนถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับ
ที่ 1 – 8 โดยเริ่มต้นที่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2504 -
2509) ธนาคารโลกกำหนดให้รัฐบาลไทยจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
เป็นครั้งแรก มีสาระสำคัญว่า รัฐจะต้องพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน เช่น การคมนาคมขนส่ง
ระบบคลังประทาน รวมทั้งการศึกษาด้วย แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่**

2 (พ.ศ. 2510 - 2514) เน้นการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ทำให้รายได้ประชากรไทยเพิ่มขึ้น มีการขยายตัวทางอุตสาหกรรมเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติดับที่ 3 (พ.ศ. 2515 - 2519) ให้ความสำคัญกับการพัฒนาสังคมและการกระจายรายได้ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติดับที่ 4 (พ.ศ. 2520 - 2524) เป็นยุคแห่งความผันผวนทางการเมือง เริ่มให้ความสำคัญต่อตัวประชาชนมากขึ้น แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติดับที่ 5 (พ.ศ. 2525 - 2529) มีการวางแผนพื้นฐานทางเศรษฐกิจอย่างมั่นคงและเพิ่มการขยายตัว แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติดับที่ 6 (พ.ศ. 2530 - 2534) มีแผนพัฒนาอย่างสมบูรณ์แบบ เศรษฐกิจขยายตัวอย่างเต็มที่ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติดับที่ 7 (พ.ศ. 2535 - 2539) เศรษฐกิจขยายตัวเกินขอบเขต กลายเป็นฟองสนุ่น รายได้เฉลี่ยของประชากรสูงแต่ไม่มั่นคง แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติดับที่ 8 (พ.ศ. 2540 - 2544) ฟองสนุ่นแตก การพัฒนาไม่ยั่งยืน สังคมเกิดสภาวะวิกฤต กล่าวโดยสรุปได้ว่าจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 – 7 ที่รัฐบาลไทยได้ใช้ความพยายามและทุ่มเทเพื่อสร้างปัจจัยพื้นฐาน (Intra-structure) โดยมีแนวคิดเพื่ออาชีวะการแพร่กระจายของลักษณะมิวนิสต์ในขณะนั้น โดยมีสหรัฐอเมริกา สนับสนุนการดำเนินการโดยอยู่เบื้องหลัง ผลที่เกิดขึ้นจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ทำให้ได้ข้อสรุปว่า “เศรษฐกิจก้าวหน้าแต่สังคมมีปัญหา และพัฒนาไม่ยั่งยืน” ด้วยข้อสรุปดังกล่าวได้ทำให้การกำหนดดูทิศทางในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติระยะที่ 8 มีมิติการคิดใหม่ โดยมุ่งไปที่การพัฒนา “คน” เป็นศูนย์กลาง แต่ก็เป็นความโ Zukrāy ของประเทศที่ไม่สามารถปฏิบัติการตามที่ตั้งหวัง เพราะประเทศไทยต้องตอบอย่างใด้ครอบของ ไอ เคอม เอ็ฟ (IMF : International Monetary Funds) ในที่สุด

ผลที่เกิดจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติลำดับที่ 1 – 8 มีผลลัพธ์เนื่องไป
ถึงการจัดการศึกษาที่กล่าวได้ว่า มีผู้คนใช้อำนวยและโอกาสในการศึกษาเพื่อสนับสนุนตอบ
ความสำเร็จเฉพาะทางและเฉพาะตนเพื่อได้เต้าขึ้นสู่สถานะที่ได้เปรียบหักในทางการเมือง
เศรษฐกิจและสังคม จึงไม่น่าแปลกที่ได้เกิดปรากฏการณ์การคิดและใช้ชีวิตแบบแยกส่วน
รำเรียนจนไม่รู้จักจบ จนไม่มีเวลาที่จะสร้างสรรค์งานให้กับตัวเอง ครอบครัว ชุมชน และ
ละทิ้งชุมชนในที่สุด

1.2 ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐในฐานะผู้กำหนดแผนพัฒนาการศึกษากับโรงเรียน
ตัวรจตระเวนชายแดน ในส่วนของการจัดการศึกษารัฐได้ดำเนินการให้สอดคล้องกับ
 นโยบายและกรอบของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติทั้ง 8 ฉบับ โดยกำหนด
 แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 1 – 8 ควบคู่มา กับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม
 แห่งชาติแต่ละแผน สรุปการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาที่สำคัญได้ดังนี้

แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติฉบับที่ 1 พ.ศ. 2503 – 2509 เป็นจุดเริ่มต้นของ
 การเปลี่ยนแปลงระบบการจัดการศึกษา มุ่งขยายการศึกษาภาคบังคับจาก 4 ปี เป็น
 7 ปี มีการเพิ่มจำนวนนักเรียนทุกระดับ มีเป้าหมายเพิ่มคุณภาพการศึกษาให้สอดคล้อง
 กับการขยายตัวของโครงสร้างพื้นฐานของประเทศ

แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติฉบับที่ 2 พ.ศ. 2510 – 2514 เน้นการผลิตกำลังคน
 ให้ได้ตามความต้องการของประเทศและขยายการศึกษาภาคบังคับอย่างทั่วถึง

แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติฉบับที่ 3 พ.ศ. 2515 – 2519 มีนโยบายการพัฒนา
 กำลังคนเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการทางอาชีพ มีการแบ่งแยกวิชาเฉพาะมากขึ้น
 ส่งเสริมการศึกษานอกระบบ และอาชีวศึกษาให้มีสัมพันธ์กับตลาดแรงงาน

แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติฉบับที่ 4 พ.ศ. 2520 – 2524 เป็นระยะที่เปลี่ยน
 ระบบโรงเรียนจากเดิมหลักประการ เช่น เปลี่ยนจากระบบ 7 : 3 : 2 เป็นระบบ 6 : 3 : 3
 กำหนดให้การศึกษาภาคบังคับระดับประถมศึกษามี 6 ปี ปรับปรุงระบบการบริหารการ
 ศึกษาให้เป็นรูปคณิตรวมการระดับจังหวัด และระดับอำเภอ ขยายการศึกษาระดับมัธยม
 ศึกษาไปสู่ตำบลโดยส่งเสริมให้มีการจัดสอนวิชาอาชีพพื้นฐานในโรงเรียนมัธยมมากขึ้น
 ขยายระบบการจัดการศึกษานอกโรงเรียน เพิ่มทักษะการใช้แรงงานให้แก่ประชาชน
 เปลี่ยนแปลงเนื้อหา และกระบวนการจัดการเรียนการสอนให้มีการใช้สื่อและนวัตกรรมการ
 สอนที่มีความหลากหลาย มุ่งเน้นการผลิตคนเพื่อให้มีความรู้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของ
 เศรษฐกิจและสังคม

แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติฉบับที่ 5 พ.ศ. 2525 – 2529 มุ่งเน้นการพัฒนาการ
 ศึกษาให้สอดคล้องกับการพัฒนาประเทศไทยด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีและอุตสาหกรรม
 ที่สัมพันธ์กับการเกษตร ส่งเสริมการจัดการศึกษาทั้งในระบบ และนอกระบบ ส่งเสริมให้
 เอกชนร่วมรับภาระในการจัดการศึกษา มีสถานศึกษาของเอกชนเพิ่มขึ้นจำนวนมาก มีการ

ปรับปรุงระบบการดำเนินงานและระบบบริหารการศึกษาเพื่อคุณภาพของการศึกษา และ การกระจายการศึกษาให้แก่ผู้ด้อยโอกาส

แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติดิบบับที่ 6 พ.ศ. 2530 – 2534 การจัดการศึกษามุ่ง ตอบสนองการเร่งรัดพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทย โดยเฉพาะความต้องการแรงงานภาค อุตสาหกรรม และเทคโนโลยีที่ทันสมัย เนื่องจากเป็นระยะที่เศรษฐกิจของประเทศไทยขยายตัว อย่างมาก เกิดความเหลื่อมล้ำในโอกาสทางเศรษฐกิจ มีผลไปถึงความเสมอภาคและโอกาส ทางการศึกษาที่แตกต่างกันของประชาชน

แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติดิบบับที่ 7 พ.ศ. 2535 – 2539 เป็นระยะขยายตัวอย่าง เต็มที่ของสภาวะเศรษฐกิจของประเทศไทยก่อนจะซบเชาลง การจัดการศึกษามีการพัฒนาและ ปรับปรุงมาเป็นระยะเวลานาน จะเห็นได้จากหลักสูตรและระบบการจัดการศึกษาระดับ ประถมศึกษาและระดับมัธยมศึกษา ซึ่งประกาศใช้ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2521 และ 2524 มีการ ปรับปรุงครั้งสำคัญปี พ.ศ. 2533 และนำมาใช้เต็มรูปแบบในแผนพัฒนาการศึกษาแห่ง ชาติ ระยะที่ 7 นี้ มีการเร่งรัดพัฒนาคุณภาพการศึกษาทุกระดับ เร่งพัฒนาการศึกษา วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ส่งเสริมการเรียนการสอนเพื่อสนองตอบต่อการเปลี่ยนแปลง ของโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคม ขยายโอกาสและสนับสนุนการศึกษาต่อระดับมัธยม ศึกษาอย่างกว้างขวาง จัดการศึกษาให้มีความยืดหยุ่นหลากหลาย เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถที่จะเป็นผู้ประกอบการ และเป็นไปตามความต้องการของตลาดแรงงาน

แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติดิบบับที่ 8 พ.ศ. 2540 – 2544 เป็นแผนการศึกษา แห่งชาติที่กำหนดขึ้นขณะที่ประเทศไทยประสบปัญหาวิกฤตทางเศรษฐกิจ ทำให้มีผลกระทบ ต่อวิถีชีวิต สังคมและวัฒนธรรมของประชาชน จึงมีการบททวนนโยบายการจัดการศึกษาที่ มีส่วนทำให้ประเทศไทยเข้าสู่ภาวะวิกฤต ข้อสรุปที่นักวิชาการทั้งหลายเห็นพ้องกันคือ “การจัด การศึกษาของชาติที่ผ่านมาขาดจุดเน้นในการที่จะจัดดำเนินการให้ผู้สำเร็จการศึกษาระดับ ต่าง ๆ สามารถพึงตนเอง สร้างงานสำหรับตนเองและมีความเข้มแข็งในตนเองได้ โดยไม่ ต้องเกี่ยวข้องกับกลไกของสังคมมากนัก แนวทางจัดการศึกษาตามแผนพัฒนา การศึกษา แห่งชาติดิบบับที่ 8 จึงมีวัตถุประสงค์ที่จะกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา ให้หลากหลาย ให้มีคุณภาพ สอดคล้องกับความต้องการของบุคคล ชุมชน และท้องถิ่น”

ต้องยอมรับในด้านหนึ่งว่าภาครัฐได้แสดงความพยายามในการพัฒนาการศึกษาตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ระยะต่าง ๆ ที่ผ่านมานั้นเป็นจริง แต่ก็เป็นความจริงบนพื้นฐานของความผิดพลาดทางนโยบาย เมื่อมองจากต้นทุนทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองไทยที่ฝังลึกอยู่ในจิตสำนึกของคนไทยมาเนินนาน ผลพวงของความพยายามจากภาครัฐผ่านแนวโน้มนโยบายในรูปแบบต่าง ๆ ได้ปรากฏขัดตังที่กล่าวแล้วว่า **เพื่อสนองความสำเร็จเฉพาะคน** ออย่างไรก็ตามการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ได้เพียรพยายามตรวจสอบสืบค้นแล้วก็ไม่พบว่าแนวโน้มนโยบายแห่งรัฐได้กล่าวถึงโรงเรียนตำราจตุระเ wen ชายเดนอยู่ ณ ที่แห่งใด ท่ามกลางความเป็นจริงที่ว่า เยาวชนที่จำต้องศึกษาเล่าเรียนในโรงเรียนตำราจตุระเ wen ชายเดนก็เป็นคนไทยเช่นเดียวกับเด็กไทยทั้งหลาย

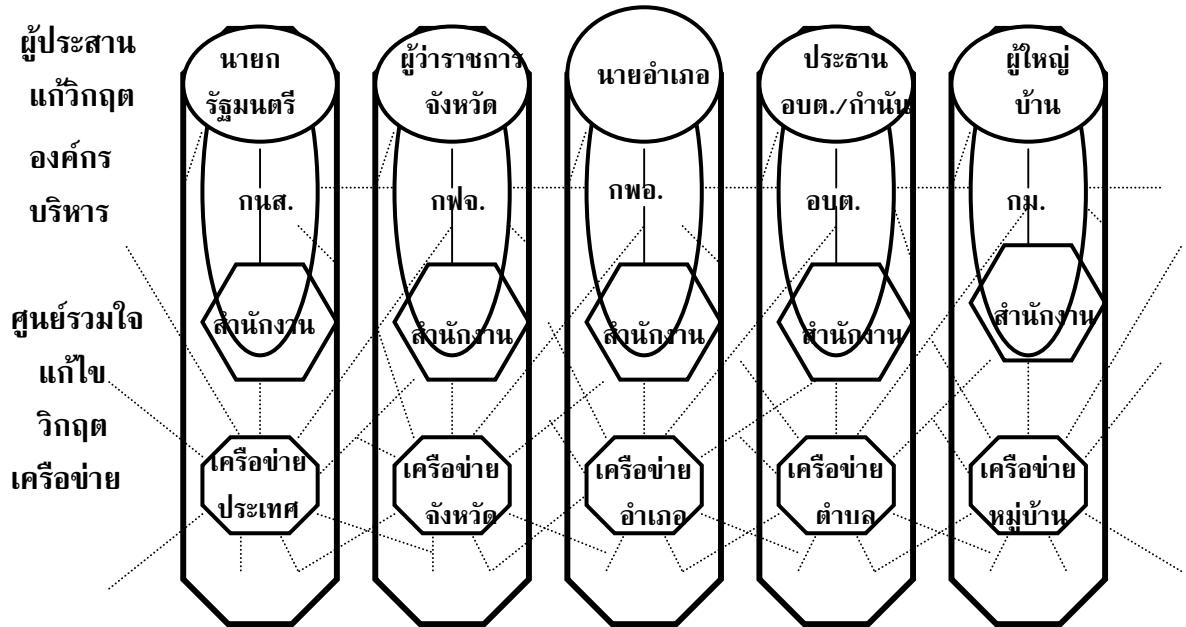
สืบคันไปถึงมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับโรงเรียนตำราจตุระเ wen ชายที่เคยมีมา ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2515 เป็นต้นมา อาทิเช่น ทองใบ สายพรหมา โภศล ศรีมณี ร้อยตำราเอก บำเพ็ญ โต๊ะประดู่ วิราวรรณ คุณสันติ์วัฒนา พันตำราจตุศุภชัย เพ็ญใจน์ พันตำราจตุริ ดิเรก พงษ์ภัมร นิภา คงเมือง สายยนต์ สุวรรณเกตุ สันทนีย์ ผาสุก พันตำราจตุ พีระ พุ่มพิเชฐ ร้อยตำราเอกจักรกฤษณ์ คุ่มรอบ พนิดา ศรีธรรมมา พจนี เที่ยมศักดิ์ ซึ่งแบบทั้งหมดเป็นการศึกษาวิจัยเพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการสำเร็จการศึกษาในสถาบันการศึกษา แต่ไม่ว่าผู้ศึกษาสืบคันที่กล่าวข้างบนจะมีสมมุติฐานในการศึกษาเกี่ยวกับโรงเรียนตำราจตุระเ wen ชายเดนว่าเป็นเช่นไร เมื่อได้สังเคราะห์เอกสารดังกล่าว แล้วก็พบว่า แนวโน้มนโยบายแห่งรัฐทั้งด้านการพัฒนาเศรษฐกิจสังคม และการศึกษา ไม่ได้กล่าวถึงโรงเรียนตำราจตุระเ wen ชายเดนไว้ด้วยเลย จึงไม่น่าแปลกที่จะกล่าวว่าโรงเรียนตำราจตุระเ wen ชายเดนทุกโรง ต้องตกอยู่ในชะตากรรมเดียวกันคือ ก่อเกิดและดำรงอยู่ โดยปราศจากบประมาณจากภาครัฐ ที่ได้ดำเนินกิจกรรมจัดการศึกษาเพื่อสนองตอบต่อชุมชนในถิ่นทุรกันดารในชีวีก็เป็นส่วนเล็กหนึ่งของประเทศไทย

1.3 ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐและชุมชนกับโรงเรียนตำราจตุระเ wen ชายเดนในอนาคต สืบเนื่องจากการพัฒนาตามแนวโน้มนโยบายแห่งรัฐตลอดสามทศวรรษที่ผ่านมาได้ นำพาสังคมไทยมาถึงจุดที่เรียกได้ว่าวิกฤต จึงทำให้ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคพลเมืองเริ่มมีสติและมีมติการมองใหม่จึงได้เกิด “รัฐนธรรมาภรณ์” ขึ้นโดยที่จะพยายามอธิบายความว่าการพัฒนานั้นจะต้องเป็นแบบ “องค์รวม” โดยเน้นที่ “คน” เป็นศูนย์กลาง จากแนวคิดดังกล่าวได้ทำให้นโยบายสังคมแห่งชาติที่บรรจุไว้ในแผนพัฒนา

เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติดบบที่ 8 และตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 มุ่งเพิ่มศักยภาพของท้องถินให้สามารถปักครองตนเองได้อย่างเป็นรูปธรรมภายใต้กรอบการพัฒนาประชาธิรัฐของประเทศไทย ก่อให้เกิดโอกาสสำคัญในการแก้ไขวิกฤตของประเทศไทย โดยใช้ความเข้มแข็งของชุมชนเป็นฐานสำคัญในการลดผลกระทบทางสังคมและสร้างกระบวนการ การพัฒนาสังคมที่ยั่งยืนต่อไปในอนาคต และให้ส่วนราชการร่วมมือในการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน โดยการปรับเปลี่ยนความคิด ทำที่ จากผู้มีบทบาทในการบริหารฯ ดำเนินการพัฒนาสังคมทุกอย่าง มาเป็นผู้กระตุ้น สนับสนุน ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมใจ และพัฒนาขึ้น ความสามารถในการทำงานร่วมกับภาคีในการพัฒนาทุกฝ่าย เพื่อถักทอสังคมให้เข้มแข็ง

ในการนี้ คณะกรรมการนโยบายสังคมแห่งชาติ เห็นชอบในหลักการของแผนปฏิบัติการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนเพื่อเชิญปัญหาวิกฤต เป็นการดำเนินงานตามแนวคิดแก้วิกฤต โดยการเพิ่มศักยภาพและความเข้มแข็งของชุมชนแบบองค์รวม ภายใต้การทำงานของพหุภาคี ด้วยการบูรณาการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน และส่งเสริมการดำเนินงานประชาคมหมู่บ้าน และตำบล

การแก้ไขปัญหาจากภาวะวิกฤตแบบองค์รวมตามแผนปฏิบัติการฯ เป็นการดำเนินงานภายใต้โครงสร้าง องค์กรบริหารที่มีอยู่ โดยหน่วยงานต่าง ๆ ร่วมมือกันใช้ทรัพยากรและศักยภาพเท่าที่มีแก้ปัญหาขันเกิดจากภาวะวิกฤต ด้วยความตระหนักในการรับผิดชอบหน้าที่ร่วมกัน ทั้งภาครัฐ เอกชน และประชาคม ซึ่งสามารถจำแนกกองค์ประกอบได้เป็น 4 ส่วน คือ 1) ผู้ประสานในการแก้ปัญหาวิกฤต 2) องค์กรบริหารการแก้ปัญหา 3) ศูนย์รวมใจแก้ไขวิกฤต และ 4) เครือข่ายของภาคีการพัฒนาดังแผนภาพ

ภาพที่ 4 แสดงแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการแก้ไขปัญหาวิกฤตแบบองค์รวม

ที่มา : คณะกรรมการบริหารส่วนราชการชั้นที่ 2 ของชุมชน, 2540 : 2

สำหรับพื้นที่ความรับผิดชอบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบอื่นนอกเหนือจากองค์กรบริหารส่วนตำบล ให้ปรับองค์ประกอบแต่ละระดับตามสภาพการเปลี่ยนแปลง เช่น การปรับโครงสร้างภายในองค์กร ตามความต้องการของชุมชน ทั้งในเชิงนโยบายและแนวทางโดยมีเป้าหมายหลักที่สำคัญ 2 ประการ คือ 1) ส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจ วางแผนดำเนินงาน และติดตามประเมินผลการแก้ปัญหาวิกฤตของชุมชนในลักษณะประชาคม 2) เสริมสร้างสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในการพัฒนาแบบองค์รวม ซึ่งจำแนกเป็น 3 ด้าน คือ

- 1) ปรับวิธีคิด ทัศนคติ และพฤติกรรมของบุคลากรภาคราชการให้สนับสนุนการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน การพัฒนาแบบองค์รวม และการทำงานร่วมกับภาคีการพัฒนา
- 2) ปรับกลไก มาตรการ ระบบงาน และระเบียบของภาครัฐให้สนับสนุนการทำางานตามแนวทางการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน และการพัฒนาแบบองค์รวม
- 3) ระดมความร่วมมือทางสังคมทุก ด้าน เพื่อสนับสนุนให้ชุมชนสามารถแข่งขันกับปัญหาวิกฤตได้อย่างมีประสิทธิภาพ

วิเคราะห์จากแนวการดำเนินงานที่กล่าวอ้างข้างต้นทำให้พอมองเห็นว่า “**ประกายแห่งความหวัง**” ของโรงเรียนต่างๆ ตรวจตราเงนชายแดน ในฐานะที่เป็นองค์กรหนึ่งในชุมชน ระดับท้องถิ่นจะได้รับอนิสัศจากแนวคิดดังกล่าวอยู่บ้างเมื่อก่อตั้งปีกภูภารณ์ “รุ่งอรุณทางวัฒนธรรม” ในการพัฒนา ในการกลับกันเมื่อวินิจฉัยจากความเป็นจริง ที่เป็นอยู่กลับ ปรากฏว่า โรงเรียนต่างๆ ตรวจตราเงนชายแดนที่หมายความรวมถึงครู ชาวบ้าน และลูกหลาน ของเขายังคงต้องเผชิญกับวัฒนธรรมของการซวยเหลือตัวเองอย่างโดยเดียวต่อไปด้วยเหตุผล อよ่างน้อย 2 ประการ คือ 1) การบริหารจัดการพัฒนาที่มั่นคงและอยู่ตัวตามสายงาน ราชการไม่ได้แสดงให้เห็นว่า ได้มีการปรับตัวเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนแต่ อよ่างใด และ 2) แม้ว่าบางหน่วยงานของภาครัฐจะเกิด “**จิตสำนึกสาธารณะ**” (Public Relevant) เพื่อสนับสนุนแนวทางนโยบายสังคมแห่งชาติแล้วก็ตาม แต่ก็ขาดงบประมาณ สนับสนุน เพราะประเทศไทยยังต้องจัดทำงบประมาณแบบขาดดุลตามใบสั่งของ ไอ เอ็ม เอฟ (IMF) จะนั้นภายใต้เงื่อนไขและข้อจำกัดในทุกบริบทดังกล่าว ทำให้มองเห็นแนวโน้ม ของความสัมพันธ์ระหว่างรัฐ ชุมชนและโรงเรียนต่างๆ ตรวจตราเงนชายแดน ยังเป็นเรื่องที่ต้อง ใช้ความพยายามอย่างยิ่งที่จะให้เกิดปีกภูภารณ์ มิตรภาพความร่วมมือเป็นอันดีต่อกัน

2. แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน

จากการที่ระบบราชการไทยได้บริหารจัดการโดยการ “**สั่งผ่าน**” จากเบื้องบน (Top - down) ในทุกส่วนเสี้ยวของสังคมไทยตลอดมา โดยที่ได้พยายามเพรียกหาความ ร่วมมือ (Co - operation) แต่ก็ไม่ได้เจอกับการมีส่วนร่วม (Co - participation) มาเนินนาน ไม่ละเว้นแม้กระทั่งการจัดการศึกษา จนทำให้ผลที่ตามมาสามารถอธิบายในเชิงประจักษ์ว่า สัมพันธภาพระหว่างโรงเรียนในฐานะตัวแทนภาครัฐกับประชาชนสังคมท้องถิ่นในปัจจุบันเป็น ไปในทำนองที่ต่างคนต่างทำเสียเป็นส่วนใหญ่ จะนั้นในการศึกษาครั้งนี้จึงได้กำหนดให้การ พัฒนาแบบมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นแนวคิดที่สองในการศึกษาวิเคราะห์ให้เห็นถึงปัจจัย เงื่อนไข ทั้งที่เป็นอุปสรรค และส่งเสริมการพัฒนาในโอกาสต่อไป จริงอยู่แม้ว่าในปัจจุบัน การมีส่วนร่วมของประชาชนจะเป็นสิ่งที่ได้รับการยอมรับ และกล่าวอ้างกันอย่างกว้างขวาง ในฐานะที่เป็นหลักการและวิธีการพัฒนา แต่ความเข้าใจเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชน

ยังขาดทั้ง “เอกสารและเอกสารลักษณ์” ทั้งในแง่คิดและการปฏิบัติ การศึกษาครั้งนี้ขอเสนอแนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม ดังนี้

2.1 ความหมายของความร่วมมือกับการมีส่วนร่วม แท้จริงแล้วคำว่าความร่วมมือกับการมีส่วนร่วมน่าจะมีความหมายแตกต่างกัน แต่ในงานศึกษาวิจัยครั้งนี้ขอขยายความให้มีความหมายเดียวกันที่หมายถึง “**ปฏิบัติการร่วมกัน**” (Co – operation and Co - participation) ที่แม่นว่าจะมีมิติการมองที่แตกต่างกัน เช่น นักการศึกษาบอกว่า การมีส่วนร่วม คือ การร่วมกระทำในเหตุการณ์จริง หรือกิจกรรมตามธรรมชาติ นักปักธงชัยอธิบายว่า คือ การเข้าร่วมกิจกรรมของสถาบันการเมืองในชุมชนนั้น นักสังคมวิทยากล่าวว่า คือการปฏิสัมพันธ์กับคนอื่น ๆ ในสังคม เป็นต้น นอกจากอีกหลาย ๆ องค์กรได้ให้定义และกำหนดความหมายของคำว่า “**ความร่วมมือหรือการมีส่วนร่วม**” ไว้แตกต่างกันและเหมือนกันบางส่วน เช่น

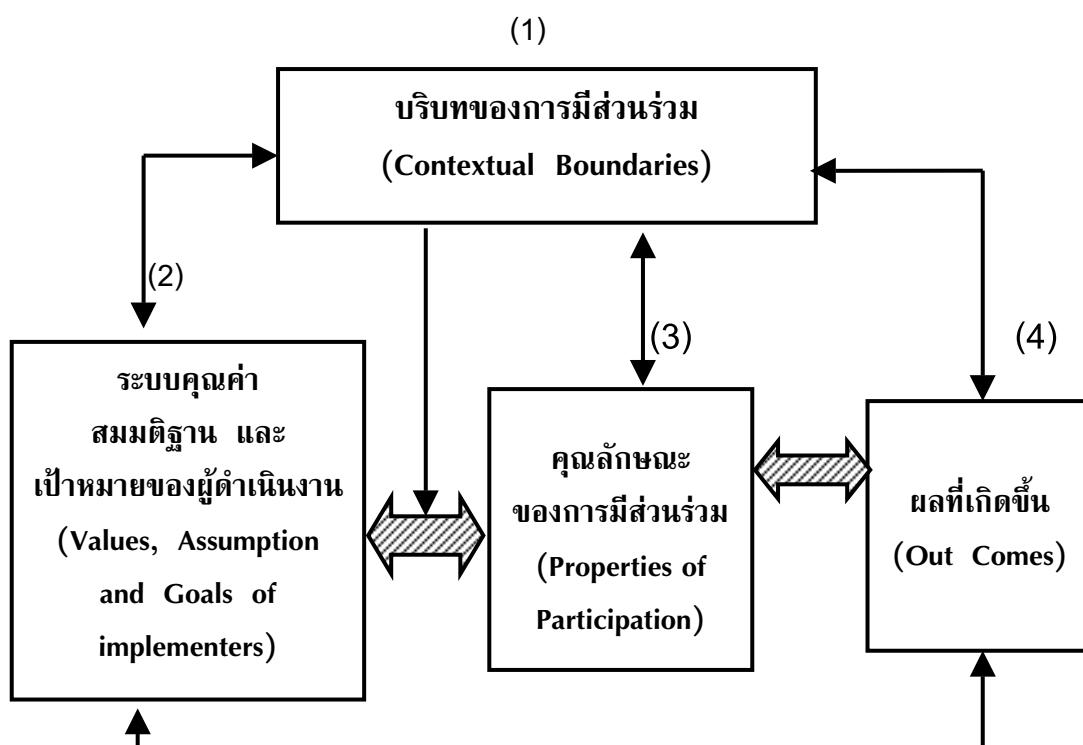
ข้อตกลงของสภาเศรษฐกิจและสังคมแห่งสหประชาชาติ (United Nations, Economic and Social Council Resolution) ปี ค.ศ.1929 (อ้างถึงใน ชูชาติ พ่วงสมจิตต์. 2540 : 11) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ว่า คือการที่สามารถที่จะมีโอกาสเข้ามาร่วมในการดำเนินการและมีอิทธิพลในกิจกรรม และกระบวนการพัฒนา ซึ่งทั้งยังได้รับผลกระทบจากการพัฒนาอย่างเสมอภาคอีกด้วย โดยมีลักษณะที่สำคัญ ดังนี้ 1) การเข้าร่วมที่แสดงให้เห็นถึงความพยายามในการพัฒนา 2) การได้รับส่วนแบ่งแห่งผลประโยชน์จากการพัฒนาเท่าที่ควรจะเป็น และ 3) การมีโอกาสในการตัดสินใจในการกำหนดเป้าหมาย นโยบายและแผนเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม

สถาบันวิจัยเพื่อพัฒนาสังคมแห่งสหประชาชาติ (United Nations, Research Institute for Social Development) ให้ความหมายว่า คือ ความพยายามของประชาชนที่จะเพิ่มความสามารถในการจัดการ และควบคุมทรัพยากรและสถาบันในสังคม

องค์กรยูนิเซฟ (UNICEF) ได้ให้ความเห็นว่า คือ การที่กลุ่มของประชาชนก่อให้เกิดการรวมตัวที่สามารถจะทำการตัดสินใจใช้ทรัพยากร และมีความรับผิดชอบในกิจกรรมที่กระทำโดยกลุ่ม ในขณะที่องค์กรสหประชาชาติ (United Nation) ให้ความหมายใน การประชุมเรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชน : นโยบายและกลวิธี เมื่อ 10 – 12 กุมภาพันธ์ 2527 ณ โรงแรมสามพوان จังหวัดนครปฐม ได้ให้คำจำกัดความการมีส่วนร่วมของประชาชนว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน คือ การที่ประชาชนหรือชุมชนพัฒนาขึ้นด้วยความ

สามารถของตนเองในการจัดการ และควบคุมการใช้และกระจายทรัพยากร และปัจจัยการผลิตที่อยู่ในสังคมเพื่อประโยชน์ต่อการดำเนินชีพทางเศรษฐกิจ และสังคมตามความจำเป็นอย่างสมศักดิ์ศรีในฐานะสมาชิกในสังคม การมีส่วนร่วมของประชาชนได้พัฒนาการรับรู้และภูมิปัญญา ซึ่งแสดงออกในรูปการตัดสินใจในการกำหนดชีวิตของตนเอง และเป็นตัวของตัวเอง

ดังนั้นการวิเคราะห์การมีส่วนร่วมโดยการประสานปัจจัยต่าง ๆ ซึ่งได้แก่ เป้าหมายกระบวนการและผลที่เกิดขึ้นจากการมีส่วนร่วมเข้าด้วยกัน ช่วยให้เกิดความเข้าใจที่รอบด้านมากขึ้น ซึ่ง Dachler and Wilpert (1978) ได้เสนอกรอบความคิดที่เชื่อมโยงให้เห็นความสัมพันธ์ของปัจจัยดังกล่าว ทั้งในระดับบุคลภาคและมหภาค ของมิติต่าง ๆ ไว้ในแผนภาพ

ภาพที่ ๕ แสดงกรอบความคิดที่เชื่อมโยงให้เห็นความสัมพันธ์ของปัจจัยในระดับบุคลภาค และมหภาค

ที่มา : สมหนูง สุนทรวงษ์, 2532 : 24 – 25

จากแผนภาพอธิบายได้ว่า การมีส่วนร่วมจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อมีเครือข่ายของบริบทที่ต่างฝ่ายต่างเกื้อกูลกันและกันอย่างมีดุลยภาพเท่านั้น หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า ถ้าหากไม่เชิงโครงสร้างในกระบวนการระบบมีปฏิสัมพันธ์ที่เสียสมดุลเมื่อใด ก็จะส่งผลให้การมีส่วนร่วมเสียสมดุลไปด้วย

2.2 บริบทของการมีส่วนร่วม การมีส่วนร่วมจะบรรลุผลมากน้อยเพียงใดย่อมเกี่ยวข้องกับสภาพพื้นฐานต่าง ๆ ได้แก่ ลักษณะทางเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และวัฒนธรรมของชุมชนนั้น ๆ รวมถึงระบบค่านิยม เจตคติ ตลอดจนความสามารถของบุคคล นอกเหนือลักษณะต่าง ๆ ของกิจกรรมการพัฒนา เช่น ความซับซ้อนในการบริหารงาน การใช้เทคโนโลยี และความเด่นชัดของกิจกรรมจะส่งผลต่อการมีส่วนร่วม ดังที่ปรากฏเสมอว่า กิจกรรมที่ให้ผลไม่ชัดเจน หรือต้องใช้เวลานานกว่าจะเห็นผล มักจะทำให้คนไม่ค่อยเข้าร่วม

2.3 ระบบคุณค่า สมมติฐาน และเป้าหมาย ทฤษฎีทางสังคมซึ่งอยู่เบื้องหลังแนวคิดการมีส่วนร่วม แสดงให้เห็น ระบบคุณค่า และสมมติฐานของนักทฤษฎี นักวางแผน นักปฏิบัติการ ผู้เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม ซึ่งจะส่งผลถึงเป้าหมาย ลักษณะของ การมีส่วนร่วม ตลอดจนผลของการมีส่วนร่วม

2.4 คุณลักษณะของการมีส่วนร่วม โคง แอนด์ อับซอฟ Cohen and Uphoff 1977 : 6 – 7 (อ้างถึงใน ชูชาติ พ่วงสมจิตต์, 2540 : 56) เสนอแนวคิดไว้ว่า การเข้าใจถึงกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้น จะต้องพิจารณาว่า 1) การมีส่วนร่วมนั้น ๆ อยู่ในขั้นตอนใด 2) ควรบางที่เข้ามามีส่วนร่วม และ 3) การมีส่วนร่วมในแต่ละขั้นตอนนั้น เกิดขึ้นได้อย่างไร ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้ ประการแรก การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนานั้นประชาชนจะต้องมีส่วนร่วมในขั้นตอนต่าง ๆ เช่น ร่วมในการค้นหาปัญหา สาเหตุของปัญหา และการตัดสินใจเลือกวิธีแก้ปัญหา ร่วมดำเนินการ ร่วมรับผลประโยชน์ และร่วมประเมินผล

2.5 องค์ประกอบของผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมในแต่ละขั้นตอน อาจเป็นทั้งที่เป็นผู้นำชาวบ้านทั่วไป เจ้าหน้าที่ของทางราชการและเอกชน เป็นต้น จึงต้องคำนึงว่าชาวบ้านที่เข้าร่วมนั้นเป็นกลุ่มบุคคลใด การจำแนกลักษณะของการมีส่วนร่วม เช่น ดูว่าจุดเริ่มต้น

ของโครงการมาจากการภายนอกคือข้าราชการ นักพัฒนา หรือคนในชุมชน เช่น ผู้นำกลุ่มอิทธิพลหรือเกิดจากปัญหา และความต้องการของคนส่วนใหญ่ในชุมชน รวมตลอดไปถึงการเข้าร่วมอย่างเป็นทางการตาม “ใบสั่ง” ของทางราชการและนอกราชการของทั้งข้าราชการและชาวบ้านอีกด้วย

2.6 ผลที่เกิดขึ้นจากการมีส่วนร่วมในการพัฒนาทั้งที่เป็นรูปธรรม นามธรรม บุคคล กลุ่ม และชุมชน การศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาที่ผ่านมาส่วนใหญ่เป็นการศึกษาถึงอิทธิพลของปัจจัยพื้นฐานที่บุคคล เช่น เพศ อายุ ระดับการศึกษา สภาพเศรษฐกิจ ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชนซึ่งส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน หรือ ศึกษาปัจจัยพื้นฐานของบุคคลในด้านจิตวิทยาสังคม ซึ่งได้แก่ ความรู้ความเข้าใจของสมาชิกต่อระบบที่เปลี่ยนไป ความต้องการของมนุษย์ ความต้องการที่จะเข้าร่วมในกระบวนการนี้ ยังมีการศึกษาเกี่ยวกับผลกระทบจากแนวทางการพัฒนาของรัฐและเอกชนต่อระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน เช่น การมีส่วนในธนาคารข้าว โดยศึกษาเปรียบเทียบระหว่าง 2 แนวทาง คือ ธนาคารข้าวเป็นการดำเนินงานของเอกชน ซึ่งคนในชุมชนได้เข้าร่วมในทุกขั้นตอน โดยเริ่มตั้งแต่การคัดปัญหา ตลอดจนการทำหน้าที่ในการทำงาน เปรียบเทียบกับอีกธนาคารข้าวอีกแห่งหนึ่งซึ่งเป็นการทำงานของทางราชการ พบร่วม เป็นการผลักดันและก่อรูปจากเจ้าหน้าที่ แม้ว่าจะมีการระดมความคิด วิธีการ แต่ก็ยังอยู่ในกรอบของระบบราชการทำให้ไม่สามารถตีกลุ่มคนยากจน เข้ามามีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ได้ (ภูมิธรรม เกษยชัย, 2527 : 267 - 268) นอกจากนี้ อนุภาพ ถิรลาก (2528 : 7, 202) ได้ศึกษาพบว่าปัจจัยที่มีผลผลกระทบต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน ประกอบด้วย ความเกรงใจผู้ที่มีสถานภาพสูงกว่าความต้องการเป็นกลุ่มเป็นพวก ความเชื่อถือในตัวผู้นำความใกล้ชิดกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ การคำนึงถึงผลประโยชน์ตอบแทน การยอมรับแบบอย่างความไม่พอใจต่อสภาพแวดล้อม ฐานะทางเศรษฐกิจต่างล้วนมีผลผลกระทบต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน นอกจากนี้อีกนัยหนึ่งมีการศึกษาวิจัยถึงผลกระทบอันเกิดจากสภาพเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และวัฒนธรรมที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งมีอยู่ไม่นานนัก เช่น การศึกษาของ ชาติชาย ณ เชียงใหม่ (2526) เป็นตัวอย่างหนึ่งของการต่อสู้ แข่งขันระหว่างกลุ่มผู้มีอิทธิพลแต่เดิมของหมู่บ้านกับกลุ่มต่อต้านซึ่งทั้งสองกลุ่มต่างก็มีผู้นำที่มีฐานะดี ทำการแข่งขันแย่งชิงผลประโยชน์ที่มาจากการภายนอก ในขณะที่ชาวบ้านผู้ยากจน ส่วนใหญ่ต้องสูญเสียผลประโยชน์ที่ควรจะได้รับไป ฉลาดชาย รัมิตานนท์ (2527) ศึกษา

ว่าสภาพความหวานระหว่างทางการเมืองทั้งในระดับภายนอกและภายในหมู่บ้าน ตลอดจนความขัดแย้งในหมู่ผู้นำ ร่วมกับข้อจำกัดทางด้านเศรษฐกิจของผู้คนยากจนที่ขาดแคลนปัจจัยการผลิต ซึ่งจะนำไปสร้างอำนาจต่อรอง และสภาพทางวัฒนธรรมที่เกิดจากการถูกเอารัดเอาเปรียบมาเป็นเวลานาน ทำให้พวกรเข้าต้องยอมรับและจำแนกต่อสภาพดังกล่าว

3. แนวคิดในการจัดการศึกษาที่โรงเรียนและชุมชนมีหุ้นส่วนอย่างเสมอภาค

ด้วยเหตุแห่งหลัก “อิทธิปัจจัยตา” ตามพุทธปรัชญาที่แปลว่า “สรรพสิ่งที่ปรากฏ การณ์ย่อมมีเหตุเป็น因เดนเกิด” ฉะนั้นจึงไม่น่าแปลกใจที่โรงเรียนจำนวนไม่น้อยต้องอยู่ในฐานะที่ไม่เป็นส่วนควบของชุมชนอย่างบรรسانสอดคล้อง ที่หมายรวมถึงโรงเรียนตำราจัตประเวนชายแดนบางโรงด้วยเช่นกัน ฉะนั้นในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้อาศัยแนวคิดที่ควรจะสามารถยืนยันได้ว่าทั้งโรงเรียนและชุมชนจะต้องเป็นองค์รวมของหนึ่งเดียวที่ไม่สามารถแยกออกจากกันได้ ไม่ว่าจะต้องมองจากอคีตที่ผ่านมา ปัจจุบันหรืออนาคต โดยอาจจำแนกอธิบาย ได้ดังนี้

3.1 ความเข้าใจเกี่ยวกับชุมชน คำว่า “ชุมชน” เป็นคำที่มีการนำไปใช้กันอย่างกว้างขวาง และใช้ในลักษณะที่แตกต่างกันออกไป จึงอาจกล่าวได้ว่า “ชุมชน” เป็นคำที่มีความหมายจำกัดเฉพาะ หากแต่สามารถพิจารณาได้หลายแง่มุม ทั้งในด้านปรัชญา ภาษาพหุ ลัทธิ ศาสนา จริยธรรม ในบางครั้งความหมายของชุมชนไม่ได้จำกัดอยู่กับความหมายที่ให้ความสำคัญกับอาณาบริเวณทางภูมิศาสตร์ หรือบริเวณเล็ก ๆ ที่หมายถึง หน่วยทางการปกครองในระดับหมู่บ้านเท่านั้น ความหมายของชุมชนอาจจะมีทั้งรูปธรรมและนามธรรมหลายระดับ ตั้งแต่ระดับหมู่บ้านจนกระทั่งถึงระดับโลกก็ได้ ความเป็นชุมชนอาจหมายถึงการที่คนจำนวนหนึ่ง (ตั้งแต่สองคนขึ้นไป) มีวัตถุประสงค์ร่วมกัน มีการติดต่อสื่อสารหรือรวมกลุ่มกัน มีความเชื่อทางการต่อ กัน มีการเรียนรู้ร่วมกันในการกระทำ มีการจัดการ เพื่อให้เกิดความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ร่วมกัน (ประเทศไทย วะสี : 2540)

อย่างไรก็ตามในการให้นิยามคำว่า “ชุมชน” นั้นมักจะระบุถึงองค์ประกอบที่สำคัญ เกี่ยวกับที่ตั้งหรืออาณาบริเวณของชุมชนอยู่ด้วยซึ่งหมายถึง การที่คนจำนวนหนึ่งที่อาศัยอยู่ในพื้นที่แห่งหนึ่ง มีความเชื่อ ผลประโยชน์ กิจกรรม และมีคุณสมบัติอื่นที่คล้ายคลึงกัน คุณ

ลักษณะเหล่านี้มีลักษณะเด่นเพียงพอที่จะทำให้สมาชิกนั้นตระหนักและเกือบกลั้น แต่องค์ประกอบด้านพื้นที่ก็มิได้จำกัดอยู่เฉพาะพื้นที่ขนาดเล็ก หรือหน่วยทางการปกครองระดับพื้นฐานเท่านั้น ชุมชนอาจหมายถึงกลุ่มคนที่ใช้ชีวิตร่วมกันตั้งแต่ระดับครอบครัวไปสูงระดับเครือญาติ จนถึงระดับหมู่บ้านและใหญ่กว่าระดับหมู่บ้าน (กาญจนा แก้วเทพ : 2538)

นอกจากการให้ความหมายคำว่า “ชุมชน” ว่าต้องมีองค์ประกอบทางพื้นที่แล้ว งานเขียนบางชิ้นยังได้ตีความคำว่า “ชุมชน” ในระดับเดียวกันกับคำว่า “สังคม หมู่บ้าน” ซึ่งเป็นหน่วยของสังคมหรือหน่วยการปกครองขนาดเล็กในระดับพื้นฐาน ที่มีการอยู่ร่วมกันของกลุ่มคนจำนวนหนึ่งในพื้นที่แห่งหนึ่งเพื่ออาศัยทรัพยากรธรรมชาติในบริเวณนั้นในการดำรงชีวิต โดยเหตุที่มีคนกลุ่มดังกล่าวอาศัยอยู่ร่วมกัน ใช้ทรัพยากรเพื่อการผลิต ร่วมกันจึงมีการกำหนดรูปแบบความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันขึ้น มีองค์กร หรือสถาบันของชุมชนและกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ทั้งนี้ชุมชนหมายถึงสังคมขนาดเล็กในชนบทที่ยังไม่พัฒนาหรือสังคมหมู่บ้านที่สมาชิกของสังคมยังมีความสัมพันธ์แบบเครือญาติ และยังสามารถรักษาแบบแผนการดำรงชีวิตบางส่วนได้ (ชัยนต์ วรรณภูติ : 2536)

กล่าวโดยสรุปได้ว่า ชุมชนอาจจะได้รับการนิยามในลักษณะต่าง ๆ กัน แต่ไม่ว่า ชุมชนจะมีการให้คำนิยามว่าอย่างไรความสำคัญของการเป็นชุมชน ก็คือ การที่กลุ่มคนได้สร้างสรรค์บางสิ่งบางอย่างขึ้นด้วยตนเอง เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างกัน คุณลักษณะหรืออัตลักษณ์ และการทำงานร่วมกัน ความเป็นชุมชนมิใช่สิ่งที่คงที่อยู่ตลอดเวลา อาจเกิดขึ้นและหายไปได้ ในบางขณะก็มีความเข้มแข็งเพื่อแข่งขันกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง ขณะก็อาจไม่มีพลังและสูญเสียไป หรืออาจจะฟื้นตัวขึ้นมาใหม่อีกได้ มีการปรับเปลี่ยนไปตามเงื่อนไขและสภาวะแวดล้อมต่าง ๆ

3.2 สัมพันธภาพระหว่างโรงเรียนกับชุมชนที่ขาดดุลยภาพ ดังที่กล่าวแล้วในเบื้องต้นว่า ชุมชนคือคนกลุ่มหนึ่งที่เริ่มต้นตั้งแต่สองคนขึ้นไปได้เข้าไปมาอาศัยอยู่ร่วมกันในบริเวณใดบริเวณหนึ่งภายใต้เงื่อนไขที่ว่า 1) มีความรู้สึกเป็นพวกร่วมกัน 2) มีการติดต่อกันโดยที่จะร่วมกันและกัน 3) มีความคิด ความเชื่อและสนใจในบางเรื่องร่วมกัน และ 4) มีการยึดหยุ่นในการรวมกลุ่มเพื่อการต่อสู้ ขัดแย้งและหักล้างเพื่อความอยู่รอดในบางสถานการณ์ร่วมกัน ฯลฯ ไม่ว่าในรูปแบบนิยามคำว่า “ชุมชน” ว่าอย่างไร แต่สิ่งหนึ่งที่ดำรงอยู่ในฐานะที่เป็น “ส่วนควบ” ของชุมชนสืบมาก็คือ “แหล่งแห่งการเรียนรู้” จนกลายเป็น

สถานศึกษาที่เรียกันว่า “โรงเรียน” ทั้งจากเนื้อในของชุมชนเองและโดยรัฐในเวลาต่อมา ดังนั้น การเรียนรู้ในระยะแรกจึงเป็นการเรียนรู้แบบรวมชาติวิสัยและนอกรอบอย่างเป็น ด้านหลัก แต่ไม่ว่าโรงเรียนจะถือกำเนิดขึ้นด้วยเหตุแห่งรัฐหรือโดยเนื้อในของชุมชนเองก็ ตาม ต่างก็ต้องทำหน้าที่ในการตอบสนองความต้องการของชุมชนในส่วนของการเรียนรู้เพื่อ พัฒนาไปสู่สภาวะใหม่ที่ดีกว่า

ยิ่งย้อนยุคศึกษาสืบคันก็ยิ่งเป็นการ “ย้อนยัว” ให้เห็นว่าโรงเรียนกับชุมชนจำนวน ไม่น้อยที่ “แยกกันอยู่” ภายใต้การบริหารจัดการที่ได้เดี่ยวจึงดูประหนึ่งว่า “จำกัดอยู่” ได้โดย ลำพัง แต่ครั้นเมื่อได้มีความแฝงผัน แปรปรวนและเปลกเปลี่ยนไปตามกระแสโลกวิถี (Globalization) ทำให้ชุมชนใหม่ที่เรียกันว่า “ชุมชนเสมือนจริง” (Virtual Community) เกิดขึ้น ชุมชนในรูปแบบใหม่มีลักษณะเป็น “ชุมชนไร้พรมแดน” ในความหมายที่สมาชิก หรือผู้สนใจสามารถเข้าร่วมได้โดยไม่จำกัดแหล่งที่อยู่ ทราบเท่าที่ขอบข่ายของเทคโนโลยี การสื่อสารครอบคลุมถึง อาจจะเป็นลักษณะของ “ชุมชนทางอาชญากรรม” หรือที่เรียกันว่า Space Society เช่น รายการวิทยุชุมชน ชุมชนเครือข่ายอินเตอร์เนท เป็นต้น กล่าว ได้ว่าเป็นชุมชนที่สมาชิกไม่จำเป็นต้องอาศัยอยู่ในเขตพื้นที่เดียวกัน ไม่จำเป็นว่าสมาชิกต้อง พบปะหน้าตากันโดยตรงแต่เป็นชุมชนที่อาศัยเทคโนโลยีการสื่อสาร และเทคโนโลยีสาร สนเทศ เป็นเครื่องสื่อสารสัมพันธ์ ในการสร้างจิตสำนึกร่วมกัน ลักษณะของความเป็นชุม ชน คือ ขอบข่ายความสัมพันธ์ทางสังคมของคน ประกอบด้วยข่าย เทคโนโลยีที่เชื่อมโยงสัมพันธ์ผ่านคอมพิวเตอร์ วิทยุ โทรศัพท์ โทรศัพท์ จึงมีบทบาทในการ สร้างชุมชนรูปแบบใหม่ โดยไม่จำกัดเชื้อชาติ แผ่นดิน เพศ วัย ศาสนา และฐานะทาง เศรษฐกิจของสมาชิก เป็นต้น

ชุมชนที่เกิดขึ้นจากเครือข่ายคอมพิวเตอร์หรือ “ชุมชนเสมือนจริง” นี้เป็นชุมชน ที่กลุ่มคนอาจจะพบรากันโดยตรงหรือไม่ก็ตาม แต่ก็มีโอกาสสื่อสารกันด้วยภาษา และความ คิดผ่านเครือข่ายคอมพิวเตอร์ ชุมชนแบบนี้มีข้อดีกว่าชุมชนแบบอื่นตรงที่ว่า ไม่มีคติเกี่ยวกับ เพศ อายุ เชื้อชาติ สีผิว แผ่นดิน รูปร่างหน้าตา เสียงพูด อาภัปภิริยาของสมาชิก ชุมชน เสมือนจริงจึงเป็นเสมือนเครื่องมือที่เชื่อมโยงผู้ที่มีความสนใจร่วมกันเข้าด้วยกัน ในชุมชน แบบเดิมเราจะรู้จักผู้คนต่อเมื่อได้พบปะหน้าค่าตา และต้องคงหาสมาคมกับผู้คนจำนวนมาก ไม่น้อยกว่าที่จะพบผู้ที่มีความสนใจในเรื่องเดียวกันกับเราแต่ในชุมชนประเภทนี้เราสามารถ เข้าถึงแหล่งที่เราสนใจได้ดังใจ proportion มากจากนี้ยังมีข้อดี คือช่วยคัดสรกรากลั่นกรองข้อมูล

ที่จำเป็นและทันสมัย โดยไม่ต้องเก็บรวบรวมไว้มากมาย เช่นแต่ก่อน การที่ชุมชนไทยต้องตกลอยู่ในฐานะที่เป็นชุมชนสมีอนจริงเพราการได้รับแรงเหวี่ยงกระแทก (Swing Effect) จากปัจจัยภายนอก ได้ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนเป็นไปอย่างเสียดุลยภาพ กล่าวโดยสรุปได้ว่า ยิ่งความทันสมัยได้ถังโถมเข้าสู่ชุมชนขนาดมากเท่าใด ก็จะยิ่งทำให้ชุมชนกับโรงเรียนบางแห่งขาดดุลยภาพมากขึ้นเพียงนั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งโรงเรียนตำราจตระเวนชายแดนที่ส่วนใหญ่อยู่ในถินทุรกันดาร ก็จะยิ่งมีโอกาสในการขาดดุลยภาพยิ่งไปกว่า

3.3 แนวโน้มของความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนในฐานหุ้นส่วนที่เสมอภาค งานศึกษาวิจัยครั้งนี้ไม่ได้มองข้ามข้อค้นพบของงานวิจัยอื่น ๆ ที่มีแนวคิดทำงานเดียวกันที่ว่า แนวโน้มของความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนจะต้องเป็น “หนึ่งเดียวในความหลากหลาย” เพราะถ้าเมื่อได้สังเคราะห์วรรณกรรมย้อนหลังไปหลาย ๆ ปี ก็จะพบว่า ทั้งในเมืองไทยและต่างประเทศในส่วนของความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนไม่ได้เป็นเรื่องใหม่แต่ประการใด โดยเฉพาะในกลุ่มประเทศตะวันตกที่เริ่มรู้ตัวว่ากำลังเปลี่ยนแปลงจากทุนนิยมเข้มข้นมาสู่คุปป์เจกนิยมที่เต็มไปด้วยความหลากหลายใน “สังคมพหุลักษณ์” (plural society) ตลอดจนปัญหาสังคม ที่เพิ่มขึ้นทุกขณะ และด้วยปรากฏการณ์นี้ งานศึกษาจึงต้องเป็นวิถีทางสนองความต้องการของปัจเจกบุคคล ชุมชน และกลุ่มคนหลากหลายรวมในสังคมมากขึ้น และในขณะเดียวกันโรงเรียนก็ต้องมุ่งเสริมสร้างให้ทุกหน่วยงานในสังคมมีโอกาสที่เท่าเทียมในการให้ความรู้และในการพัฒนาตนเอง ชุมชน และสังคมให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้เพื่อให้ทันกับโลกอนาคตด้วย (อมรวิชช์ นครทรรพ และคณะ, 2543 : 10 - 13)

ปัญหาจึงกลับมาอยู่ที่การปฏิบัติในระดับสถานศึกษาว่า เราจะมีวิถีทางส่งเสริมสถานศึกษาให้ก้าวล่วงไปในวิถีชุมชนได้อย่างไรและดีเพียงใด ซึ่งในที่นี้จึงต้องจำแนกการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับบทบาทของสถานศึกษาในวิถีชุมชนออกเป็น 3 บทบาท ใหญ่คือ 1) บทบาทในการให้ชุมชนเข้ามาร่วมกำกับดูแลสถานศึกษา 2) บทบาทของสถานศึกษาในการเข้าไปดูแลชุมชน และ 3) บทบาทในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาเองให้สอดคล้องต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน

ในต่างประเทศหลายประเทศดูเหมือนว่าจะมีกลไกผลักดันให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกำกับดูแลและสนับสนุนกิจการของโรงเรียนอย่างเป็นรูปธรรม โดยใช้มาตรการทางกฎหมายหรือข้อกำหนด ที่กำหนดให้มีกรรมการโรงเรียนซึ่งมีตัวแทนจากผู้ปกครองและชุมชนรวมอยู่ด้วยเข้ามากำกับดูแลกิจการของโรงเรียน ซึ่งแม้จะมีความหลากหลายในบทบาทตั้งแต่การเป็นเพียงแค่กรรมการที่ปรึกษาไปจนถึงการเป็นกรรมการบริหารสถานศึกษาเต็มรูปแบบก็ตาม แต่ก็เป็นข้อคิดที่สำคัญเกี่ยวกับการใช้มาตรการทางกฎหมายหรือข้อกำหนดเป็นสื่อผลักดันในเรื่องนี้

ในบางประเทศ เช่น ฝรั่งเศส การเข้าไปกำกับดูแลโรงเรียนและชั้นเรียนของผู้ปกครองและชุมชนก็ดูจะเป็น江北ีมากกว่ากฎหมาย ทำให้น่าคิดต่อไปว่าในการผลักดันเรื่องบทบาทชุมชนในกิจการของโรงเรียนในประเทศไทยต่อไปนั้น อาจต้องอาศัยทั้งการรณรงค์ทางกฎหมายควบคู่กับการรณรงค์ทางวัฒนธรรม ซึ่งเดียวกับในเรื่องการเข้ามาสนับสนุนกิจการของโรงเรียนก็อาศัย江北ีและการรณรงค์ทางความคิดเป็นหลักให้ปฏิวัติไทยประเทศ ได้นำไปสู่การเข้ามาอยู่ปลัดมูลและสนับสนุนกิจการของสถานศึกษาโดยภาคธุรกิจเอกชนอย่างกว้างขวาง ดังกรณีตัวอย่างบางประเทศ เช่น

ประเทศแคนาดา มีแนวการบริหารจัดการให้ชุมชนเข้าไปมีบทบาทในโรงเรียนโดย 1) รัฐได้ออกกฎหมายให้มี “กรรมการผู้ปกครอง” (parent committees) คู่ขานกับกรรมการบริหารการศึกษาทั้งระดับเขต (district board) และระดับสถานศึกษา (school board) ภายใต้โครงสร้างที่มีการกระจายอำนาจไปยังสถานศึกษาสูง 2) ชุมชนส่วนใหญ่เข้ามาช่วยอุดหนุนงบประมาณสำหรับสนับสนุนกิจกรรม หรือกิจกรรมนันทนาการของโรงเรียน 3) ผู้ปกครองในชุมชนใช้ความสัมพันธ์ส่วนตัวเชื่อมต่อเชิงธุรกิจทั้งใกล้และไกลเข้ามาช่วยร่วมโครงการ “adopt-a-school” หรือเป็นผู้อุดมกิจโรงเรียนอย่างเป็นทางการและใช้สื่อมวลชนท่องถินสร้างกระแส 4) บริษัทจำนวนมากในแคนาดา มีโครงการ “co - operative education” กับโรงเรียนมัธยมท้องถินที่เปิดโอกาสให้เด็กมัธยมเรียนบทเรียนรู้คู่กับการทำประสบการณ์ต่างจากการทำงานในสถานประกอบการใกล้เคียง

ประเทศอังกฤษและเวลส์ ได้กำหนดให้ 1) มีการออกกฎหมาย Parent's Charter กำหนดให้โรงเรียนต้องปรึกษาหารือผู้ปกครองในชุมชนเกี่ยวกับเรื่องทั้งปวงที่เกี่ยวพันกับคุณภาพการศึกษา 2) โรงเรียนส่วนใหญ่กำหนดองค์ประกอบกรรมการบริหารสถานศึกษา (board of governors) ให้มีตัวแทนจากชุมชนรวมอยู่ด้วยเสมอ 3) โรงเรียนหลายแห่ง

กำหนดช่วงเวลาครึ่งวันต่อสัปดาห์ให้เป็น “เวลาเยี่ยมเยียน” สำหรับผู้ปกครองในชุมชนเข้ามาสังเกตการเรียนการสอนและพูดคุยกับครู

ประเทศไทย ได้กำหนดให้ 1) โรงเรียนส่วนใหญ่มี “วันผู้ปกครองและชุมชน” อย่างเป็นทางการปีละ 2 – 3 ครั้ง เพื่อให้คนในชุมชนเข้ามาเยี่ยมชมการเรียนการสอนได้ 2) โรงเรียนหลายแห่งมีสมาคมผู้ปกครองที่เข้มแข็ง โดยมีการแบ่งงานของสมาคมเป็นฝ่ายต่าง ๆ อย่างเป็นระบบเพื่อสนับสนุนการเรียนการสอนของโรงเรียน โดยมีแม่กระทั้ง “ฝ่ายวิจัย” เพื่อวิจัยและพัฒนาการเรียนการสอนร่วมกับครู

ประเทศไทย มีการดำเนินการโดย 1) มีนโยบายเพิ่มพูนความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับภาคธุรกิจ โดยภาคธุรกิจอาจเข้ามาสนับสนุนอุปกรณ์หรืองบประมาณแก่โรงเรียน ตลอดจนการจัดสถานที่ฝึกงานภาคฤดูร้อนให้กับนักเรียน 2) ภาคธุรกิจในห้องถิ่นหลายแห่งก้าวไปถึงขั้นเข้ามาเป็นที่ปรึกษาในโรงเรียนหรือเข้ามาเป็นครูที่ปรึกษาพิเศษ (mentor counselor) ให้กับเด็ก ๆ 3) ผู้ประกอบการธุรกิจบางแห่งอนุญาตให้ลูกจ้างมีวันหยุดเป็นทางการเพื่อใช้เวลา กับลูก ๆ ที่โรงเรียนและกับครู

ในขณะที่ประเทศไทย ได้แสดงออกให้เห็นถึงความเคลื่อนไหวในเรื่องเดียวกันนี้ด้วย เช่นกันโดยการที่สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติได้มีการแก้ไขกฎระเบียบในปี พ.ศ. 2539 กำหนดจำนวนหน้าที่และองค์ประกอบของ “คณะกรรมการโรงเรียน” เสียใหม่ให้ชัดเจน และเอื้อต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนมากยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตาม ในเบื้องต้น นับได้ว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงในเชิงข้อกำหนดเท่านั้นไม่ได้เปลี่ยน “มาตรฐาน” และความคาดหวังในรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนไปได้มากตามที่คาดหวัง ด้วยเหตุที่ระบบและประเมินที่เคยซินมานาน ทำให้การคิดและการปฏิบัติยังไม่สามารถสอดรับกันได้ เมื่อมีคณะกรรมการโรงเรียนแล้ว ก็ยังมีความคิดและการกำหนดแนวปฏิบัติแบบแยกส่วนกันอยู่เสียเป็นส่วนใหญ่

4. แนวคิดเกี่ยวกับการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนโดยกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

ตลอดช่วงสามทศวรรษที่ผ่านมาประเทศไทยได้ตอกย้ำในฐานะผู้ถูกกระทำจากภัยนอกท่ามกลางโครงสร้างทางสังคมที่ค่อนข้างอ่อนแอกัน ดังนั้นผลกระทบที่มาจากการทั้งทางตรงและทางเหวี่ยงกระแทก ได้พุ่งกระหน้าเข้าสู่สังคมไทยแบบรอบทิศทาง ทำให้สังคมไทยจำนวนเจียนจะล่มสลาย ภายใต้ข้อสรุปที่เจ็บปวดกันถ้วนหน้าว่า “เศรษฐกิจก้าวหน้า แต่สังคมมีปัญหาการพัฒนาไม่ยั่งยืน” เมื่อนับเอาริบิตารีแล้วเงื่อนเวลาในช่วงของการนำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติจาก 1 – 8 ดังที่กล่าวมาแล้ว มาเป็นฐานในการคิด คำว่าสังคมไทย “จำนวนเจียนจะล่มสลาย” ในที่นี้หมายถึง ชุมชนไทยขาดความเข้มแข็งหรือไม่เข้มแข็งพอในการที่จะดำรงอยู่ได้อย่างมีความสุขโดยไม่ต้องพึ่งพิงและพึ่งพาจากภายนอก และในความเป็นจริงมีหลักสิ่งใดชี้วัดว่า สังคมไทยปัจจุบันอ่อนแอก่อนไม่สามารถดำรงอยู่โดยการพึ่งตนเองได้ ปรากฏการณ์ดังกล่าวทำให้เกิดประเด็นปัญหาสำคัญว่า การศึกษาเป็นบริบทหนึ่งที่มีส่วนร่วมในการทำให้ชุมชนไทยอ่อนแอกัน และในขณะเดียวกันก็ควรจะช่วยกันคิดว่าการมีส่วนในการเสริมสร้างให้ความเข้มแข็งด้วยเช่นกัน ถ้าหากว่าชุมชนและโรงเรียนเข้าใจความหมายของการเสริมสร้างความเข้มแข็งต่อกันให้มากกว่าที่เป็นอยู่ ในที่นี้จึงขอนำแนวคิดเกี่ยวกับการเสริมสร้างความเข้มแข็งในการดำเนินการศึกษาวิจัย ดังนี้

4.1 ความหมายของการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในที่นี้นิยามว่า “ไม่ใช่การสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง เพราะชุมชนมีความเข้มแข็งอยู่แล้วมากน้อยแตกต่างกันไป ฉะนั้นการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนคือ การให้โอกาสแก่ชุมชนได้แสดงความเข้มแข็งออกมานั้น โดยการให้ชุมชนตัดสินใจแก้ไขปัญหา และจัดการพัฒนาด้วยพลังของคนในชุมชนเอง โดยใช้แนวคิดของสำนักพัฒนาการฝึกหัดครู สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ (2542 : 2) มาเป็นแนวคิดหลักซึ่งได้ให้ความหมายของการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนท่องถินไว้ว่า คือ การจัดกิจกรรมในลักษณะต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมให้คนในท้องถินสามารถร่วมมือกันแก้ปัญหาและพัฒนาบนพื้นฐานภูมิปัญญาของคนในท้องถิน จากความหมายดังกล่าวนี้ทำให้สามารถจำแนกองค์ประกอบของ การสร้างความเข้มแข็งของชุมชนท้องถินได้ 4 ประการ คือ 1) มีการพิจารณาเลือกสร้างและใช้ประโยชน์จากกิจกรรมต่าง ๆ อย่างหลากหลายตามลักษณะท้องถิน 2) เปิดโอกาสให้คนในท้องถินมีส่วนร่วมในการเลือกสร้างและดำเนินกิจกรรมอย่างเต็มที่ในฐานะผู้มีส่วนได้

ส่วนเสียโดยตรง (Stakeholder) 3) มีการใช้ประโยชน์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดำเนินกิจกรรมอย่างลึกซึ้งและกว้างขวาง 4) การดำเนินกิจกรรมนั้นมีผลตอบสนองต่อการแก้ปัญหาและการพัฒนาท้องถิ่นอย่างแท้จริง

4.2 ตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชน ชุมชนใดจะเข้มแข็งหรือไม่เข้มแข็งควรจะพิจารณาจากตัวชี้วัด ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ได้ปรับแนวคิดให้สอดคล้องกับ ความเข้มแข็งของชุมชนตามข้อกำหนดของกระทรวงมหาดไทย ดังนี้ คือ 1) สมาชิกชุมชนมีความเชื่อมั่นว่า คนในชุมชนสามารถแก้ไขปัญหา และพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของตนเองได้ 2) สมาชิกชุมชนรักที่จะพึ่งตนเอง มีความเอื้ออาทร รักห่วงใยกัน และพร้อมที่จะจัดการกับปัญหาของตนเองและชุมชนร่วมกัน 3) สมาชิกชุมชนเลือกผู้นำชุมชน ผู้นำการเปลี่ยนแปลง และผู้แทนชุมชนด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง 4) มีการตัดสินใจและทำงานร่วมกันในชุมชนต่อเนื่องจนเป็นวิถีชีวิต โดยมีผู้นำชุมชนร่วมผลักดันอย่างแข็งขัน 5) สมาชิกชุมชนมีส่วนร่วม ประเมินสภาพปัญหาของชุมชน ร่วมกำหนดอนาคตของชุมชน ร่วมคิด ตัดสินใจ ดำเนินงานติดตามและประเมินผลการแก้ปัญหาและการพัฒนาของชุมชน 6) สมาชิกชุมชนเรียนรู้ที่จะพัฒนาตนเองและชุมชนจากการเข้าร่วมเวทีชาวบ้านและการทำงานร่วมกัน 7) มีแผนของชุมชนในการพัฒนาทุกด้าน โดยมุ่งพึ่งตนเอง เอื้อประโยชน์ต่อสมาชิกทุก ๆ คน และหวังผลการพัฒนาที่ยั่งยืน 8) การพึ่งพาตนเองเป็นการพึ่งเพื่อให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ในที่สุด ไม่ใช่การพึ่งพาตลาดไป 9) มีเครือข่ายความร่วมมือกับหมู่บ้าน/ชุมชนอื่นท้องถิ่น หน่วยงาน และบุคคลต่าง ๆ ในลักษณะความสัมพันธ์แบบเพื่อนแท้ (กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย, 2542 : 4 -5)

4.3 กระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชนเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ ได้เสนอแนวทางในการสร้างกระบวนการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนไว้ดังนี้ 1) ความเข้มแข็งของชุมชน คือ ชุมชนสามารถพึ่งตนเองพึ่งกันเองได้อย่างยั่งยืนและสมศักดิ์ศรี 2) เหตุที่ต้องส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนนี้ องจากภาวะวิกฤตที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาที่มุ่งแต่ต่อยอดไม่ได้เสริมฐานให้มั่นคง 3) สถานศึกษาร่วมกับบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์ประกอบของส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์วิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น สามารถร่วมกันสร้างกระบวนการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนได้ 4) ความเข้มแข็งของชุมชนปราภูเขี้ยวจากการที่ชุมชนเกิด

“พลังกลุ่ม” คือ การรวมกลุ่มเพื่อให้เกิดประโยชน์ที่ເຂົ້າອາຫວາດຕ່ອກນ້າ ພັນຄວາມຄົດ ຄືອນໄມ້ ກາຮ່າລອມຮ່າມຄວາມຄົດສ້າງເສີມເຕີມແຕ່ງໜຶ່ງກັນແລະກັນໄດ້ ພັນຄົມປົມບູາ ອື່ນ ມີກາຮ່າສ້າງ ສ່ວຽກໂອງຄວາມຮູ້ທີ່ສາມາດຮາດເຫຼືອມໂຍງຕ່ອກບ່ອງຄົດຄວາມຮູ້ອື່ນ ທີ່ໄດ້ອ່າງໆໆຫລາກ່າຍ ພັນປົດ ດື່ອຄວາມສຸຂົມທີ່ໄດ້ຈາກການເປັນຜູ້ຮັບຜົດ ແລະສຸຂົມທີ່ໄດ້ເປັນຜູ້ໃຫ້ແກ່ມາລົມນຸ່ພະຍາຕີ (ສໍານັກພັດນາກາຮັກສູງ ສໍານັກງານສ່າງສານຈາກກົງປົງ, 2543 : 1 - 13) ໃນຂະນະທິ່ນາຍແພທໝໍ ອົກສີທີ່ ຮໍາງວຽກງູງ (2543 : 3) ໄດ້ເປົ້າຢັບເຫັນການພັດນາຄຸນກາພ້ອມມືວິຕ່ອງຄົນໄທຢາມແນນພັດນາເສົາຮູ້ສູງ ແລະສັງຄມແຮ່ງໜາຕີ ປັບປັບທີ່ 1 - 7 ກັບຜົດທີ່ຄຳດວກຈ່າຈະເກີດຂຶ້ນຈາກແນນພັດນາເສົາຮູ້ສູງ ແລະສັງຄມແຮ່ງໜາຕີໃບປັບທີ່ 8 - 9 ໄວໃນງານວິຈີຍເຮືອງ ກະບວນການພັດນາ ຕັ້ງໜີ້ວັດຄວາມສຸຂົມ ກັບການພັດນາສຸຂົມກາພ້ອມມືວິຕ່ອງຄົນໄທ ແລະສິ່ງແວດລ້ອມທີ່ໄດ້ອ່າງຍັງຍືນຂອງຄົນໄທ ໄວດັ່ງນີ້

ตารางที่ 2 ແສດງຜລກາຮັບເຫັນການພັດນາຄຸນກາພ້ອມມືວິຕ່ອງຄົນໄທ ຕາມແນນພັດນາເສົາຮູ້ສູງ ແລະສັງຄມແຮ່ງໜາຕີ

ແນນພັດນາເສົາຮູ້ສູງ ແລະສັງຄມແຮ່ງໜາຕີໃບປັບທີ່ 1 - 7	ແນນພັດນາເສົາຮູ້ສູງ ແລະສັງຄມແຮ່ງໜາຕີ ປັບທີ່ 8 - 9
<ol style="list-style-type: none"> ມີເປົ້າຫາຍທີ່ເຈີນ ຕັ້ງໜີ້ວັດຄຸນກາພ້ອມມືວິຕ່ອງຄົນໄທ ມີເຈີນມາກມີຄວາມຮ່າງວຽຍ ວິທີດຳເນີນງານຄື່ອສົງເສີມເກະຊະຕາເຊີງເດືອຍວຸດສາຫກຮົມແລະກາຮັບບົງກາຣາ ການໃຊ້ປົມບູາຂອງບຸຄຄລດຕ້ອງພື້ນເຈີນ ພື້ນຕາດ ພື້ນວັດຖຸ ແລະພື້ນບຸຄຄລດອື່ນ ດ້ານເສົາຮູ້ສູງມີຮາຍຈ່າຍສູງ ຮາຍວັບຕໍ່ ໜີ້ສິນມາກ ເຈີນອອມໄມ້ມີ ສິ່ງແວດລ້ອມເລວລັງ ດິນເລາວ ນໍ້າແລ້ງ ປ່ານມດມຄກະວະມີນາກມາຍ ຄຮອບຄວ້າແຕກແຍກ ຊຸມໜັນສ່າຍ ສັງຄມອ່ອນແອ ສຸຂົມກາພ້ອມ ສິ່ງແວດລ້ອມ ຄຸນກາພ້ອມມືວິຕ່ອງຄົນໄທ 	<ol style="list-style-type: none"> ມີເປົ້າຫາຍທີ່ຄວາມສຸຂົມ ຕັ້ງໜີ້ວັດ ອື່ນ ຄວາມສຸຂົມຂອງຊຸມໜັນ ພັດນາປົ້ງເຈັກບຸຄຄລດຕາມຄວາມສົນໃຈໃຫ້ ເຕີມຕັກຍກາພ້ອມ ຮ່ວມກັນເຈັນຮູ້ວ່າມກັນ ພື້ນຕາດ ເພື່ອພື້ນຕາດ ເພື່ອພື້ນຕາດ ບຸຄຄລດພື້ນຕາດ ພື້ນຕາດ ເພື່ອພື້ນຕາດ ດ້ານເສົາຮູ້ສູງມີຮາຍຈ່າຍໄມ່ມາກ ໜີ້ສິນລດ ລັງ ຮາຍວັບແລະເຈີນອອມເພີມຂຶ້ນ ສິ່ງແວດລ້ອມດີ້ຂຶ້ນ ດິນຕີ ມີໜໍາພອເພີ່ງ ປ່າວຸດສົມບູລົບປ່າວຸດສົມບູລົບ ຄຮອບຄວ້າອຸນ ຊຸມໜັນເຂັ້ມແຂງ ສັງຄມດີ້ ສຸຂົມກາພ້ອມ ສິ່ງແວດລ້ອມດີ້ ຄຸນກາພ້ອມມືວິຕ່ອງຄົນໄທ

ไม่ว่าในประเทศไทยมีมิติการมองเห็นว่ากับเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนโดยกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชนเป็นเช่นไร แต่ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ยังต้องยืนยันว่า โรงเรียนกับชุมชนจะต้องเป็นหนึ่งเดียวในระดับที่แยกออกจากกันไม่ได้ เนื่องเพราต่างฝ่ายต่างก็เป็นเหตุผลของกันและกัน อธิบายความได้ว่า ถ้าชุมชนอยู่ใน “เป็นเหตุ” ก็จะส่งผลให้ชุมชนเข้มแข็งไปไม่ได้ ในขณะเดียวกันผลคือ ความไม่เข้มแข็งของชุมชนก็จะเป็นเหตุให้โรงเรียนอยู่ในแอดดวยเช่นกัน ท่ามกลางกระแสโลกภัยัตน์ ได้ส่งผลให้ชุมชนกับโรงเรียนมีลักษณะของการแยกส่วนออกจากกันมากขึ้น จากพื้นฐานความเหลื่อมล้ำทางสังคม และระบบการจัดการศึกษาที่มุ่งเน้นการสร้างคนให้มีความสามารถและสติปัญญา แต่ขาดการพัฒนาทางคุณธรรมอย่างสิ้นเชิง ผู้มีโอกาสทางการศึกษาส่วนใหญ่ใช้การศึกษาเป็นบันได สร้างฐานะของตนให้มีคุณภาพชีวิตเหนือบุคคลอื่น ๆ โดยวิธีดูดซับเอาประโยชน์และทรัพยากรที่ควรจะกระจายไปสู่สังคมและชุมชน มาบริโภคเฉพาะตนหรือกลุ่มคนชั้นเดียวกับตน ผู้คนที่ได้รับประโยชน์จากการจัดการศึกษาที่ผ่านมาในสังคมไทยจึงมีจำนวนไม่มาก คนส่วนใหญ่ที่ขาดโอกาสทางการศึกษาจึงตกอยู่ในสภาพขาดคุณภาพชีวิตเกินกว่าที่ควรจะเป็น

จากความเป็นจริงพบว่าเมื่อประเทคโนโลยีประดิษฐ์และระบบปัญญาประดิษฐ์ ผู้คนส่วนใหญ่ของประเทศไทยได้รับความเดือดร้อนกระแสคความคิดและแรงดึงดันของประชาชนส่วนใหญ่มีผลทำให้ทุกคนต้องช่วยกันหาทางออกหาวิธีการแก้ไขในรูปแบบต่าง ๆ การที่มีรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 เป็นแนวทางหนึ่งที่เปิดกว้างทั้งในอำนาจและโอกาสในการศึกษาของประชาชนตามเจตนาของมัน และแนวทางของพระราชนูญติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 เป็นเครื่องมือที่หวังว่าจะพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนไทยให้ดีขึ้นในอนาคต

ข้อสรุปจากการวิจัยดังกล่าวได้จัดหมวดความสุขที่ยืนยาวในทศนะของปรากฏชีวิตชีวันและผู้นำชุมชนในเครือข่ายไว้ 8 หมวด ได้แก่ 1) การมีหลักประกันชีวิต 2) การมีร่างกายและจิตใจดีแข็งแรง 3) การมีครอบครัวที่อบอุ่น 4) การมีชุมชนที่เข้มแข็ง 5) การมีสิ่งแวดล้อมที่ดี 6) การมีอิสระภาพในการคิด การแสดงความเห็น และการปฏิบัติโดยไม่เบียดเบี้ยนผู้อื่น 7) การมีความภูมิใจในความสำเร็จของครอบครัวและการงาน 8) การเข้าถึงธรรมะว่าด้วยการอยู่ร่วมกันอย่างสมดุล ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ และมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม ซึ่งจะได้นำไปใช้เป็นเกณฑ์ในการพิจารณาความเข้มแข็งของชุมชนในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ด้วย

4.4 กระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างโรงเรียนและชุมชน การวิจัยครั้งนี้มีสมมุติฐานว่าโรงเรียนและชุมชนจะสามารถพัฒนาความร่วมมือในการจัดการศึกษาแก่บุคคลในชุมชนได้อย่างมีคุณภาพ ถ้าหากปฏิสัมพันธ์ในการเรียนรู้ระหว่างทั้งสององค์กรเป็นไปด้วยดี ซึ่งหมายถึงการมีส่วนร่วมกันทั้งในการคิด การตัดสินใจ การกำหนดนโยบาย การร่วมดำเนินกิจกรรม และการรับผลร่วมกัน โดยให้สมาชิกของโรงเรียนและชุมชนเกิดความสำนึกร่วมกันที่เกิดขึ้นทั้งหมดเป็นกระบวนการทางสังคม (Social process) และเป็นวิถีชีวิต (Way of life) เป็นการเรียนรู้ที่เกิดจากกระบวนการปฏิบัติจริง

กระบวนการมีส่วนร่วมเป็นกิจกรรมสำคัญในการพัฒนาชุมชนในปัจจุบัน เพราะเชื่อว่า ศิทธิ ศักดิ์ศรี ความเท่าเทียมกันของมนุษย์ และความสัมพันธ์ตามแนวราบเป็นความต้องการที่แท้จริงของมนุษย์ในโลกปัจจุบัน แนวคิดในด้านการจัดการศึกษาที่ดีต้องเป็นการจัดการศึกษาเพื่อชุมชน ให้มีชุมชนได้มีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย กำหนดหลักสูตรร่วมกำกับดูแลการดำเนินงานของโรงเรียน พจนี เทียมศักดิ์ (2543 : 57) ได้จำแนกการมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนกับชุมชนออกเป็น 3 รูปแบบ คือ 1) การมีส่วนร่วมแบบชายขอบ (Marginal participation) หมายถึงแบบของการมีส่วนร่วมที่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีความรู้สึกว่าด้อยค่าน้ำใจกว่าทำให้ความเข้มแข็งของการมีส่วนร่วมน้อย 2) การมีส่วนร่วมแบบบางส่วน (Partial participation) หมายถึงแบบของการมีส่วนร่วมในกิจกรรมเฉพาะบางกิจกรรม 3) การมีส่วนร่วมแบบสมบูรณ์ (Full participation) หมายถึง การที่ทุกฝ่ายมีส่วนร่วม และมีอิทธิพลต่อกันในการกระทำการทุกกิจกรรมต่าง ๆ ทุก กิจกรรมเป็นการร่วมมือกันอย่างสมบูรณ์

ปรากฏการณ์มีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนและชุมชนที่ผ่านมาและที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน มีแบบของการมีส่วนร่วมทั้ง 3 ลักษณะ โดยพบว่า ส่วนใหญ่จะเป็นการมีส่วนร่วมแบบชายขอบและแบบบางส่วน หากโรงเรียนและชุมชนได้มีปรากฏการณ์ของการมีส่วนร่วมแบบสมบูรณ์จะเป็นชุมชนที่มีความเข้มแข็งในตัวเองและช่วยเหลือตนเองได้ ซึ่งเป็นสิ่งที่ทุกคนประทับตรา กล่าวคือ การมีส่วนร่วมของชุมชนและโรงเรียนแบบชายขอบเป็นปรากฏการณ์ที่พบเห็นอยู่ทั่วไป บุคคล ชุมชน และองค์กรต่าง ๆ เข้ามามีส่วนร่วมการจัดการศึกษาในโรงเรียนในลักษณะได้รับการประสานงานหรือขอความร่วมมือช่วยเหลือเฉพาะเรื่อง โดยไม่มีการให้ความคิดเห็นหรือตัดสินใจ การมีส่วนร่วมแบบนี้จะมีโครงสร้างของ

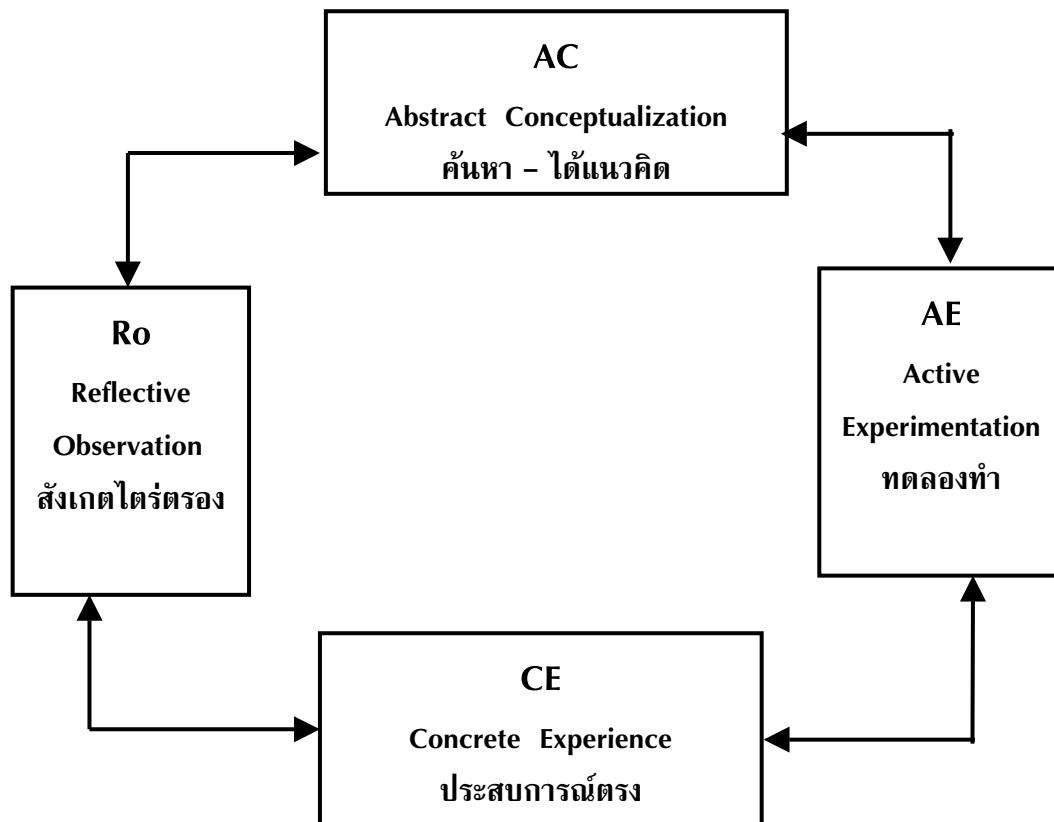
ความสัมพันธ์ไม่เท่าเทียมกัน ความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นจะมาจากทางเดียว ผลที่พบเห็น คือ โรงเรียนจะมีอำนาจเหนือประชาชนอย่างชัดเจน

การมีส่วนร่วมของชุมชนและโรงเรียนแบบบางส่วน เป็นการมีส่วนร่วมที่เท่าเทียมกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชนแต่ไม่สมบูรณ์ทุกกิจกรรม ตัวอย่างของการมีส่วนร่วมแบบบางส่วน คือ กลุ่มผู้ปกครอง กลุ่มคณะกรรมการโรงเรียนที่เข้ามา มีส่วนร่วมกิจกรรมเป็นบางครั้งกับโรงเรียน หรือกลุ่มครู และนักเรียนที่ออกไปร่วมกิจกรรมกับชุมชนในโอกาสต่าง ๆ ในขณะที่การมีส่วนร่วมแบบสมบูรณ์เป็นความจำเป็นที่แท้จริง และสอดคล้องกับแนวคิดในการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ซึ่งน่าจะเป็นหนทางที่ถูกต้องในการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นในทุกชุมชนของประเทศไทย

4.5 ลักษณะของกลุ่มองค์กรและชุมชนที่มีการเรียนรู้ (Learning Community)

บริบททางสังคมในปัจจุบันจะต้องรวมตัวกันเป็นกลุ่ม เป็นองค์กรและเป็นชุมชน บุคคล จำเป็นจะต้องอยู่รอดและสามารถดำรงชีวิตอยู่ในโลกได้อย่างมีความสุข กลุ่มองค์กรหรือชุมชนได้มีการเรียนรู้อยู่ตลอดก็สามารถพัฒนาตนให้ทันต่อกระแสการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ได้ ในทางกลับกันกลุ่ม องค์การ หรือชุมชนใดไม่เรียนรู้ก็จะหลังลัง ปัณณส์ มาลาภุล (2543 : 80) ได้เสนอลักษณะของกลุ่มองค์กรที่มีการเรียนรู้ไว้ว่า 1) กลุ่มองค์กรชุมชนมีความสามารถในการคิดเชิงระบบ (System Thinking) 2) สมาชิกมีการกำหนดวิสัยทัศน์ร่วมกัน (Shared Vision) 3) สมาชิกมีการเรียนรู้ร่วมกันเป็นทีม (Team Learning) 4) ส่งเสริมให้สมาชิกสามารถพัฒนาตนเองไปสู่ความเป็นเลิศ (Personal Mastery) 5) สมาชิกมีความสามารถในการปรับเปลี่ยนครอบความคิดของตนให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของโลก (Rethinking)

การศึกษาบริบทของโรงเรียนต้องจัดกระบวนการเรียนรู้และชุมชนในงานวิจัยนี้อาศัยแนวคิด “วงจรการเรียนรู้” (Learning Loop) ซึ่ง David A. Kolb ได้สรุปเป็นภาพจำลอง ไว้ดังนี้

ภาพที่ ๖ แสดงวงจรการเรียนรู้ของโรงเรียนและชุมชน

ที่มา : ปัณรส มาลาภุล ณ อุบลฯ 2543 : 86

จากภาพอธิบายได้ว่า กระบวนการศึกษาโรงเรียนและชุมชนตามแนวคิดดังกล่าว เป็นการเรียนรู้ที่ได้ข้อมูลมาจาก 4 วิธีการ คือ จากประสบการณ์ตรง (Concrete Experience) การปฏิบัติจริง การทดลองทำ (Active Experimentation) ค้นหาแนวคิด (Abstract Conceptualization) และการสังเกตแล้วนำมารีวิตรอง (Reflective Observation) ซึ่งเป็นการเรียนรู้ที่ผสานแบบหลากหลายเข้าด้วยกัน เช่นว่าจะได้ข้อมูลที่ชัดเจนเพียงพอ ปัจจุบันนิยมนำไปใช้ในการจัดกระบวนการเรียนการสอนในชั้นเรียน กันอย่างแพร่หลาย

การศึกษาบริบทของโรงเรียนและชุมชนเพื่อการเรียนรู้ และพัฒนาร่วมกันครั้งนี้เป็นการศึกษาประวัติศาสตร์ และปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นตามความเป็นจริงในทุกมิติ โดยใช้แนวทางทฤษฎีโครงสร้าง (Structuralism) ตามแนวคิดที่ รีวิวนัน ชินะตระกูล เสนอไว้ คือ มองโรงเรียนและชุมชนเป็นระบบทางสังคมที่ประกอบด้วยระบบย่อย 6 ระบบ คือ ระบบเครือญาติ ระบบการศึกษา ระบบการเมืองการปกครอง ระบบเศรษฐกิจ ระบบ

สาธารณสุข ระบบความเชื่อและศาสนา (รีวิวนานาชาติ ชั้นประถมศึกษา 2539 : 8) แต่ละระบบ จะมีกลไกและหน้าที่ของตน พัฒนาปรับปรุงตนเองให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ต่าง ๆ เพื่อ การอยู่รอด แต่ระบบยังมีความสัมพันธ์กัน ซึ่งกันทำหน้าที่ขับเคลื่อนระบบให้ปฏิให้ดำเนินไปอย่างราบรื่น และยังต้องมีความสัมพันธ์กับองค์กรและระบบภายนอกอื่น ๆ อีกด้วย

การศึกษาครั้งนี้มองชุมชนแบบองค์รวม (Holistic approach) ที่ประกอบไปด้วย ระบบย่อย 6 ระบบ ดังกล่าวข้างต้น สำหรับโรงเรียนตัวจตุรัสในชุมชนนั้น ถือว่าเป็นระบบย่อยของชุมชนด้วย ทำงานอย่างเดียวกันในระบบโรงเรียนยังมีระบบย่อยที่เป็นองค์ประกอบเฉพาะอีกหลายระบบรวมกัน แต่จะเน้นการศึกษาระบบย่อย 6 ระบบ ที่เป็นองค์ประกอบหลักของชุมชนเมื่อมองจากองค์รวมทั้งหมด ซึ่งโรงเรียนเป็นส่วนหนึ่งของระบบการศึกษาในชุมชน

5. แนวคิดเกี่ยวกับการวิเคราะห์จุดอ่อน จุดแข็ง โอกาสและอุปสรรคในการพัฒนา

จำเป็นอย่างยิ่งที่การศึกษาครั้งนี้จะต้องมีการตรวจสอบ เพื่อที่จะได้ทราบว่า จุดอ่อนและจุดแข็งของทั้งโรงเรียนและชุมชนอยู่ ณ ที่จุดใด และอย่างไรภายใต้ข้อคุณพบจากทั้งสองกรณีจะนำไปสู่การ改善หากความร่วมมือหรือการมีส่วนร่วมในการพัฒนา การที่จะให้ได้มาซึ่งค่าตอบของคำถามดังกล่าว งานศึกษาวิจัยครั้งนี้นำกระบวนการ “สวอต” (Swot : Strengths, Weaknesses, Opportunities and Threats) มาเป็นเครื่องมือวิเคราะห์ โดยที่มีได้ทำการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับ Swot ไว้ดังนี้

5.1 ความหมายของ SWOT นันทิยา หุตานุวัตร (2543 : 3 - 4) อธิบายว่า การวิเคราะห์ SWOT เป็นเครื่องมือที่ประยุกต์ใช้ในการพัฒนาชุมชนชนบท ใช้ในการวางแผนกลยุทธ์ด้านการเงิน ด้านธุรกิจ ธุรกิจขนาดเล็กและตัวครอบครัว ตลอดจนการวางแผนอาชีพส่วนบุคคลอีกทั้งใช้เป็นเครื่องมือตรวจสอบการทำงานขององค์กร เป็นเครื่องมือปรับปรุงการทำงานเป็นทีม รวมทั้งใช้ศึกษาตอนของเยาวชนเพื่อวางแผนการพัฒนาแต่อย่างไรก็ตาม คำว่า Swot ยังไม่มีการกำหนดศัพท์บัญญัติเป็นภาษาไทย เป็นคำย่อมาจากศัพท์ภาษาอังกฤษ 4 คำ Strengths, Weaknesses, Opportunities และ Threats คำเหล่านี้ สมยศ นาวีกุล (อ้างใน นันทิยา หุตานุวัตร 2543 : 2) ให้ความหมายว่า **Strengths คือ จุดแข็ง** หมายถึง การดำเนินงานภายใต้ท่องค์กรทำได้ดี **Weaknesses คือ**

จุดอ่อน หมายถึง การดำเนินงานภายใต้ที่องค์การทำได้ไม่ดี **Opportunities คือ โอกาส** หมายถึง สภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกที่เป็นประโยชน์ต่อการนำพาองค์กรไปข้างหน้า **Threats คือ อุปสรรค** หมายถึง สภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกที่เป็นปัญหาต่อองค์กร

การวิเคราะห์ SWOT นั้นส่งที่ต้องคำนึงถึงประการแรก คือ การกำหนดกรอบแนวคิดเพื่อวิเคราะห์ในการศึกษาบริบทของทั้งโรงเรียนและชุมชน ดังนั้นการศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดกรอบแนวคิดเพื่อวิเคราะห์ไว้ ดังนี้ 1) เอกลักษณ์ของชุมชนและโรงเรียนつまりจ ตระเวนชายแดน 2) ขอบเขตภาระหน้าที่ของชุมชนและโรงเรียนつまりจ ตระเวนชายแดน 3) แนวโน้มของบริบทต่างๆ ที่จะเป็นโอกาสและอุปสรรคต่อการพัฒนาความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและชุมชน 4) โครงสร้างของชุมชนและโรงเรียนつまりจ ตระเวนชายแดน 5) รูปแบบการเจริญเติบโตที่คาดหวังของชุมชนและโรงเรียนつまりจ ตระเวนชายแดน

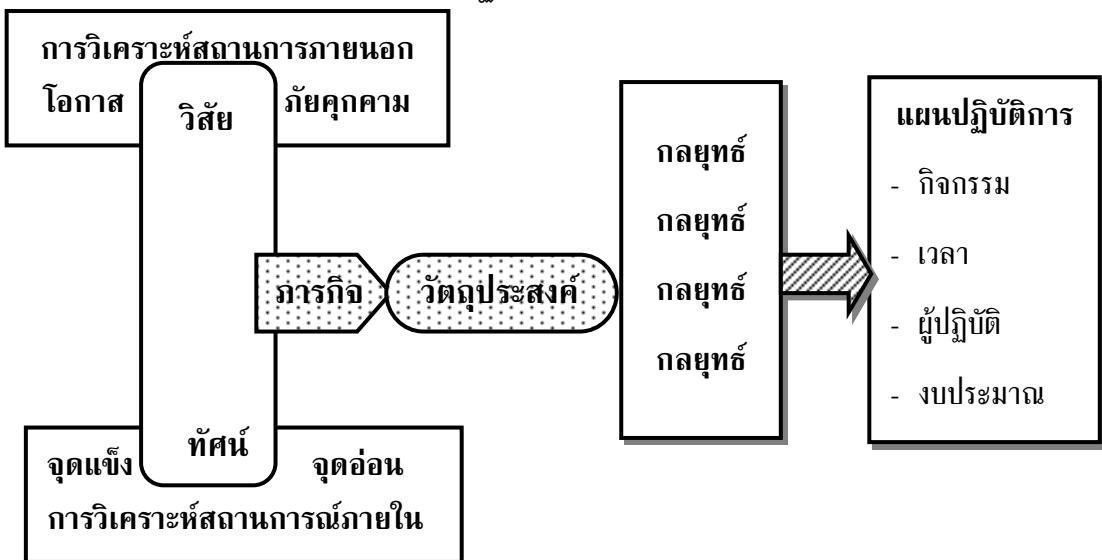
จะเห็นได้ว่าภายใต้ขอบข่ายของการคิดที่ใช้ SWOT เป็นตัวแบบในการวิเคราะห์สถานการณ์เพื่อตรวจสอบสืบค้นแนวทางในการสร้างความร่วมมือหรือการมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนกับชุมชนつまりจ ตระเวนชายแดน มีความประสานสอดคล้องอยู่ในน้อย เพราะมีส่วนควบคุมที่ส่อให้เห็นความเป็นไปได้อยู่อย่างน้อย 6 ประการ ดังนี้ 1) เป็นกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของทุกคนที่เป็นสมาชิกกลุ่ม ทุกคนมีส่วนเป็นเจ้าของความคิดและแผนงานที่ได้จากการวิเคราะห์ 2) เป็นกระบวนการที่เอื้อต่อการใช้เหตุผลในการคิดและตัดสินใจอย่างเป็นระบบ 3) เป็นกระบวนการที่สามารถใช้ข้อมูลที่หลากหลายจากประสบการณ์ของสมาชิก จากข้อมูลขององค์กร ข้อมูลของชุมชน ซึ่งเป็นผู้มีส่วนได้เสียโดยตรง (Stakeholders) และข้อมูลจากแหล่งความรู้ภายนอก 4) เป็นกระบวนการที่สมาชิกขององค์กรและชุมชนทุกระดับได้มีส่วนร่วม มีความรู้สึกเป็นเจ้าของและเกิดความผูกพันที่จะนำแผนกลยุทธ์ไปสู่การปฏิบัติ 5) เป็นกระบวนการที่กระตุ้นให้สมาชิกเปิดเผยประเด็นที่เป็นปัญหา และประเด็นที่เป็นเรื่องปกปิดซ่อนเร้น 6) เป็นกระบวนการที่สามารถนำผลไปวางแผนกลยุทธ์เพื่อแก้ไขปัญหาได้ทันที

5.2 กระบวนการของการวิเคราะห์แบบ SWOT โดยทั่วไปกระบวนการของการวิเคราะห์แบบ SWOT มีอยู่ 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การวิเคราะห์และประเมินจุดแข็งจุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค เป็นการพิจารณาแนวโน้มของสถานการณ์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับองค์กรและชุมชน มีตัวแปร

สำคัญที่นำมาพิจารณา 2 ประเด็นหลัก คือ 1) สถานการณ์ภายนอก (External Environment) ซึ่งได้แก่ กระแสของสังคม การเมือง เศรษฐกิจ เทคโนโลยี และการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ซึ่งมีผลกระทบต่อองค์กรและชุมชน โอกาส และอุปสรรคที่จะพัฒนา 2) สภาพการณ์ภายใน (Internal Situation) ซึ่งได้แก่ ระบบ โครงสร้าง ทรัพยากร บริหารจัดการ ภาวะผู้นำ ความร่วมมือของสมาชิก ตลอดจนผลผลิตและผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น แก่องค์กรและชุมชน พิจารณาหาจุดแข็ง จุดอ่อนภายในของตนให้ได้

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างกลยุทธ์ เป็นขั้นตอนที่นำผลของการวิเคราะห์ประเมิน จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค มาแสวงหาวิธีการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุตาม วัตถุประสงค์ โดยมีแนวคิดสำคัญว่า กลยุทธ์ที่จะบรรลุผลได้นั้นต้องรู้สถานภาพอย่าง ถ่องแท้ กล่าวคือ การสร้างกลยุทธ์เป็นการนำผลการวิเคราะห์และประเมินสถานภาพทั้ง หมดมากำหนดเป็นวิสัยทัศน์ (Vision) ภารกิจ (Mission) วัตถุประสงค์ (Objectives) กลยุทธ์ (Strategies) และจัดทำเป็นแผนปฏิบัติการ (Action Plan)

ภาพที่ 7 แสดงกระบวนการสร้างกลยุทธ์เพื่อนำไปสู่แผนปฏิบัติการ

ที่มา : ปัณณส มาลาภูล ณ อุบลฯ, 2543 : 69

การกำหนดกลยุทธ์ โอกาส อุปสรรค จุดแข็ง จุดอ่อน ที่วิเคราะห์ได้อาจจะนำมา จัดเป็นตารางแสดงความสัมพันธ์ของแต่ละประเด็นเพื่อกำหนดกลยุทธ์ดังนี้

ตารางที่ ๓ แสดงความสัมพันธ์ของการกำหนดกลยุทธ์จากการวิเคราะห์ SWOT

โอกาส	อุปสรรค	จุดแข็ง	จุดอ่อน	กลยุทธ์ที่ได้
มาก	น้อย	มาก	น้อย	ใช้วิธีการเชิงรุก (Aggressive) โดยการปฏิรูปการเรียนรู้ให้โรงเรียนและชุมชนร่วมกันจัดการเรียนการสอน ใช้โรงเรียนและชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้ร่วมกัน
มาก	น้อย	น้อย	มาก	เพิ่มขีดความสามารถให้แก่โรงเรียนและชุมชนให้มีเครื่องมือในการพัฒนาตนเองให้มากขึ้น ใช้หลักการพัฒนาตนเอง (Turnaround)
น้อย	มาก	มาก	น้อย	ใช้กลยุทธ์การป้องกันตัวเอง (Defensive) นำจุดแข็งมาป้องกันจุดอ่อนและแก้คุปสรรค์
น้อย	มาก	น้อย	มาก	ใช้วิธีถอยออก (Retrenchment) หรือหลีกหนี (Avoidance) จากวิธีปฏิบัติที่เคยมีอยู่โดยปรับเปลี่ยนให้ทั้งระบบ (Reengineering)

ข้อตอนที่ ๓ การประเมินและปรับเปลี่ยนกลยุทธ์ กล่าวได้ว่าผลที่ได้จาก การตรวจสอบสืบค้นจุดอ่อน จุดแข็ง และคุปสรรค์ในเบื้องต้นไม่ได้เป็นข้อสรุปที่ติดตัว เสมอไป กล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่าจะต้องมีการปรับเปลี่ยน ยึดหยุ่นไปตามลักษณะจำเพาะ และข้อจำกัดของโรงเรียนและชุมชนในแต่ละท้องถิ่น ดังนั้นหลังจากที่ได้ทำการประเมิน แล้วเสร็จจึงต้องมีการปรับเปลี่ยนกลยุทธ์ที่เหมาะสมภายใต้หลักการที่สำคัญอย่างน้อยสอง ประการ ดังนี้ ๑) ความสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ ภารกิจ วัตถุประสงค์ และคาดว่าเมื่อนำ ไปปฏิบัติจะบรรลุผลตามต้องการหรือไม่ ๒) การยอมรับจากสมาชิก และความเป็นได้ใน การนำไปปฏิบัติ ในขณะที่ผู้ร่วมวิเคราะห์ SWOT ร่วมกำหนดกลยุทธ์ และเลือกกลยุทธ์ที่ เห็นว่าจะสามารถดำเนินการให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อองค์กรและชุมชน ฉะนั้นนักวิเคราะห์ จะต้องคำนึงถึงเงื่อนไขและข้อจำกัดของกระบวนการวิเคราะห์ SWOT ดังนี้ ๑) ผู้นำต้อง ตระหนักรถึงความต้องการเปลี่ยนแปลง ๒) ความสามารถในการมองการณ์ไกลของผู้นำและ สมาชิก ๓) การได้รับข้อมูลเสริมจากภายนอก ๔) ความสอดคล้องกับบริบทของวัฒนธรรม ท้องถิ่น ๕) จำนวนผู้ร่วมวิเคราะห์ที่เหมาะสม ๖) การยอมรับและความตั้งใจจริงของ

สมาชิก 7) ปรับกระบวนการให้ยึดหยุ่นและคล่องตัว 8) คณะผู้ดำเนินการมีความพร้อม และเชี่ยวชาญ

กล่าวโดยสรุปได้ว่าการที่โรงเรียนและชุมชนมีความร่วมมือในระดับที่ “ต้องทบทวน” จนกลายเป็นวิวัฒนาที่ถูกนำไปอ่อนโยนในแวดวงต่าง ๆ ที่มีความเข้มข้นยิ่งขึ้นในปัจจุบัน (พ.ศ.2543) กระนั้นก็ตามถ้าเมื่อเชื่อตามหลัก อิทปัปจจุติ ดังที่กล่าวแล้วในเบื้องต้นว่า สรรพสิ่งที่ปรากฏการณ์ย่อมมีเหตุเป็นเด่นเกิด ฉะนั้นจึงเป็นไปไม่ได้ที่การศึกษาวิจัยครั้งนี้ จะสุมเสียงโดยการคาดเดาเอาเองว่า “**ปฏิบัติการณ์เป็นอุบัติเหตุ**” จึงได้นำเอาหลักของ SWOT มาเป็นแนวหลักในการวิเคราะห์หาจุดอ่อน จุดแข็ง อุปสรรคและโอกาส ในการ สร้างรูปแบบความ ร่วมมือและหรือการมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนกับชุมชนต่อจากต่อไปนี้ ชายเด่นที่พึงประสงค์ต่อไปในอนาคต ทั้งนี้ก็เพื่อสนองตอบปรัชญาการคิดและความเชื่อ เป็นการส่วนตัวว่าทั้งโรงเรียนและชุมชนต่างก็เป็นหนึ่งเดียวโดยองค์รวมที่แยกออกจากกัน ไม่ได้ และต้องเป็นคู่สัมพันธ์อันสูนทรอย่างมีดุลยภาพในที่สุด

๖. งานศึกษาวิจัยเกี่ยวกับโรงเรียนต่อตรวจสอบระหว่างชัยแคน

ระยะเวลาที่การจัดตั้งโรงเรียนต่อตรวจสอบระหว่างชัยแคนขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2499 จนถึง ปัจจุบัน ได้มีการศึกษาวิจัยการดำเนินงานของโรงเรียนต่อตรวจสอบระหว่างชัยแคนเพื่อปรับปรุง พัฒนามาเป็นลำดับ การศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้นำข้อสรุปจากการศึกษาดังกล่าวมาเสนอเพื่อ เป็นพื้นฐาน ดังนี้

ปี พ.ศ. 2513 ทางไป สายพวนมา ได้ทำการวิจัยเรื่อง “**ปัญหาเรื่องโสดทัศนูปกรณ์ ในโรงเรียนช้าเข้าของต่อตรวจสอบระหว่างชัยแคนเขต ๕**” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและ วิเคราะห์เกี่ยวกับโสดทัศนูปกรณ์ในโรงเรียนช้าเข้าของโรงเรียนต่อตรวจสอบระหว่างชัยแคน เขต ๕ ในด้านการจัดหา การเลือก การให้การบริการ และอุปสรรค กลุ่มตัวอย่าง ประชากรเป็นครูที่สอนในโรงเรียนต่อตรวจสอบระหว่างชัยแคน เขต ๕ จำนวน 128 คน จาก โรงเรียนทั้งหมด 56 โรง วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าสถิติ ค่าร้อยละ ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาสำคัญของโสดทัศนูปกรณ์ในโรงเรียนช้าเข้าของต่อตรวจสอบระหว่างชัยแคน “ได้แก่ การขาดแคลนงบประมาณ อาคารเรียนไม่สะอาดที่จะใช้และเก็บรักษาอุปกรณ์การสอน ขาดเครื่องมือและวัสดุสิ่นเปลืองสำหรับผลิต ตัวครูไม่มีความรู้ความชำนาญในการใช้วัสดุ

อุปกรณ์ และยังไม่สามารถผลิตขึ้นให้เองได้ ดังนั้นครูจึงมีความต้องการให้ผู้บริหารหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้สนับสนุนและให้คู่รู้มีความรู้ในการผลิตและการใช้วัสดุอุปกรณ์การสอน ซึ่งจัดทำวัสดุอุปกรณ์สำเร็จรูป จัดซื้อหาวัสดุสิ้นเปลืองและเครื่องมือสำหรับผลิตอุปกรณ์การสอนขึ้นใช้ตามความต้องการของครู เพื่อจะได้ช่วยให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น อนึ่งในการเรียนการสอนชาวเขาซึ่งพูดภาษาไทยไม่ได้นั้น ครูโรงเรียนชาวเขาได้ยืนยันว่า โสตทัศนูปกรณ์ได้มีส่วนช่วยการเรียนการสอนเป็นอย่างมาก ทำให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ เร้าความสนใจ เกิดความสนใจในการเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง อุปกรณ์การสอนวิชาภาษาไทย สังคมศึกษา วิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์ เป็นอุปกรณ์สารสอนที่ครูโรงเรียนชาวเข้าต้องการเพื่อช่วยให้การเรียนสัมฤทธิ์ผลยิ่งขึ้น

ปี พ.ศ. 2524 โภศด ศรีเมธี ได้ทำการวิจัยเรื่อง “สภาพปัญหาการจัดการศึกษาในโรงเรียนชาวเขา สังกัดองค์กรบริหารส่วนจังหวัดแม่ฮ่องสอน” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความคิดเห็นของครูใหญ่และครูในโรงเรียนชาวเข้าของตำบลระเนยและเด่นเกี้ยวกับปัญหาการจัดการศึกษาของโรงเรียนชาวเข้าของตำบลระเนยและเด่นในด้านวิชาการ อาคารสถานที่ บุคลากร ธุรการ และความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน กลุ่มตัวอย่างประชากรที่ศึกษา คือ ครูใหญ่และครูในโรงเรียนชาวเข้าของตำบลระเนยและเด่น สังกัดองค์กรบริหารส่วนจังหวัดแม่ฮ่องสอน จำนวน 35 คน ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยค่าสถิติ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ซึ่งผลการวิจัยพบว่า สภาพโรงเรียนชาวเข้าตั้งอยู่ห่างไกลและอยู่ในห้องถินทุรกันดาร มีอุปสรรคในการติดต่อสื่อสารและการคมนาคม ประชาชนให้ความร่วมมือน้อย อาคารเรียนค่อนข้างเหลือเฟือแต่ขาดวัสดุอุปกรณ์ มีครูที่เป็นชาวเขาน้อย โดยส่วนมากเป็นครูที่มาจากห้องถินอื่น การปฏิบัติงานของครูอยู่ในเกณฑ์ต่ำ ครูขาดขวัญและกำลัง ใจในการปฏิบัติงาน รู้สึกสับสนในการปฏิบัติตามคำสั่งและข้อเสนอแนะที่ได้รับจากหลายฝ่าย ขาดการพัฒนาบุคลากร การจัดสรรงบประมาณก็ไม่สอดคล้องกับความต้องการ และความจำเป็นของโรงเรียน และไม่เหมาะสมกับสภาพการปฏิบัติงาน ครอบครัวชาวเขามีสภาพยากจนไม่สามารถสนับสนุนการศึกษาของบุตรหลาน ฐานะทางการเงินของครูไม่มั่นคง ภาวะการครองชีพขัดสน

ปี พ.ศ. 2524 ร้อยตำรวจเอก บำเพ็ญ โต๊ะประดู่ ได้ทำการวิจัยเรื่อง “สถานภาพโสตทัศนูปกรณ์ของโรงเรียนชาวเขาและประชาชนใกล้เคียงสังกัดกองบัญชาการตำรวจนครบาลในประเทศไทย” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและวิเคราะห์สถานภาพโสต

ทัศนูปกรณ์ของโรงเรียนชาวเขา และประชาชนไกลคอมนาคม สังกัดกองบัญชาการตำรวจนครบาล เนื่องจากในประเทศไทยและศึกษาเปรียบเทียบสถานภาพโดยทัศนูปกรณ์ เพื่อจะได้เสนอแนวทางในการแก้ไขปรับปรุง กลุ่มประชากรที่ใช้ คือ ครูตำรวจตระเวนชายแดนทั่วประเทศไทย จำนวน 464 คน เครื่องมือในการรวบรวมข้อมูลใช้แบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าร้อยละ ค่ามัชณิมเลขคณิตและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า ครูตำรวจตระเวนชายแดนได้รับการสนับสนุนโดยทัศนูปกรณ์จากหน่วยราชการสถาบัน องค์กรหรือมูลนิธิต่าง ๆ เป็นส่วนใหญ่ นอกจากนี้ได้จากการสำรวจเห็นว่า คือ กองกำกับการเขต ครู – นักเรียน ช่วยกันสร้างขึ้น ผู้ปกครองนักเรียนได้บริจาคให้บ้าง แต่การซื้อด้วยเงินของโรงเรียนมีน้อยเพรำทางโรงเรียนโดยครูและนักเรียนจะพยายามช่วยกันจัดหามา ซึ่งเป็นการพึงตนเองก่อนแล้วจึงบอกให้ทางหน่วยงานจัดซื้อให้ บางครั้งก็เรียกเงินจากครูในโรงเรียนไปซื้อ

การพิจารณาเลือกโสตทัศนูปกรณ์เพื่อนำมาใช้ประกอบการสอนนั้น ครูตำรวจตระเวนชายแดนพิจารณาเลือกอุปกรณ์ที่เหมาะสมสมกับเนื้อหาวิชาที่สอนและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของบทเรียน โดยทางกองบัญชาการตำรวจนครบาลและกองกำกับการเขตเป็นผู้เลือกซื้อและจัดหาให้เป็นส่วนใหญ่ บางครั้งครูตำรวจตระเวนชายแดนก็จะติดต่อขอรื้มโดยทัศนูปกรณ์จากแหล่งหรือหน่วยงานใกล้เคียง

สำหรับผลที่นักเรียนได้รับจากการเรียนการสอนโดยใช้โสตทัศนูปกรณ์นั้น พบร่วมกับนักเรียนมีความกระตือรือร้นในบทเรียนดี และมีความสนใจต่ออุปกรณ์การสอน ทำให้การสอนในชั่วโมงนั้นได้ผลดี และนักเรียนมีความเข้าใจในบทเรียนมากที่สุด

ส่วนด้านทัศนคติ และความสนใจของครูตำรวจตระเวนชายแดนที่มีต่อโสตทัศนูปกรณ์นั้น พบร่วมกับครูตำรวจตระเวนชายแดนสนใจและชอบใช้โสตทัศนูปกรณ์มาก เพราะเห็นว่ามีความสำคัญและมีประโยชน์ต่อการเรียนการสอน แต่บางโอกาสครูที่ไม่ชอบใช้โสตทัศนูปกรณ์เพราะว่าไม่มีอุปกรณ์ที่ตนต้องการ รวมทั้งสภาพห้องเรียนก็ไม่เอื้ออำนวยต่อการใช้อุปกรณ์ด้วย

บัญหา–อุปสรรคเกี่ยวกับการใช้โสตทัศนูปกรณ์ที่ครูตำรวจตระเวนชายแดนได้รับคือส่วนใหญ่ขาดการสนับสนุนทางการเงินจากโรงเรียนหรือหน่วยงาน ซึ่งไม่มีงบประมาณสำหรับงานด้านโสตทัศนศึกษาและขาดการสนับสนุนทางด้านกำลังใจจากผู้บริหารโรงเรียน หรือผู้ใหญ่ชั้นสูง แต่ไม่มีบัญหาสำหรับการขอความสนับสนุนจากเพื่อนครูด้วยกัน

สำหรับการเปรียบเทียบสถานภาพโดยทัศนูปกรณ์ในแต่ละกองกำกับการตรวจตราชณ์ชายแดน พบร่วมกัน ทุกเขตอยู่ในช่วงของเกณฑ์ปกติ ณ ค่าเฉลี่ยแห่งความเชื่อมั่นร้อยละ 90 จึงไม่แตกต่างกันในแต่ละกองกำกับการเขต

จากการวิจัยดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงสภาพโดยทัศนูปกรณ์ของโรงเรียนตามที่ตรวจตราชณ์ชายแดนที่ผ่านมานั้นได้รับการสนับสนุนจากหน่วยราชการ สถาบัน องค์กรหรือมูลนิธิต่าง ๆ เป็นส่วนใหญ่ นอกจากนั้นได้จากหน่วยเหนือ คือ กองกำกับการเขต ครุ-นักเรียนช่วยกันสร้างขึ้น ครุจัดขึ้นเอง ผู้ปกครองนักเรียนบริจาคให้บ้าง และปัญหาสำคัญได้แก่ การขาดแคลนงบประมาณ อาคารเรียนไม่สะอาดที่จะใช้และเก็บรักษาอุปกรณ์การสอน ขาดเครื่องมือและวัสดุสิ่นเปลี่ยนสำหรับมาผลิต ตัวครุไม่มีความรู้ความชำนาญในการใช้วัสดุอุปกรณ์ และยังไม่สามารถผลิตขึ้นใช้เอง ดังนั้นครุมีความต้องการให้ผู้บริหารหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้สนับสนุนและให้ครุมีความรู้ในการผลิต และการใช้วัสดุอุปกรณ์ การสอน ช่วยจัดทำวัสดุอุปกรณ์สำเร็จรูป จัดทำวัสดุสิ่นเปลี่ยน และเครื่องมือสำหรับสำหรับผลิตอุปกรณ์การสอนขึ้นใช้ตามความต้องการของครุ ครุมีการพิจารณาเลือกโดยทัศนูปกรณ์เหมาะสมกับเนื้อหาและวัตถุประสงค์ ผลที่นักเรียนได้รับจากการเรียนการสอนใช้โดยทัศนูปกรณ์นั้น พบร่วมกัน นักเรียนมีความตั้งใจ สนใจ เข้าใจบทเรียน ทำให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ทัศนคติของครุมีความสนใจและเห็นความสำคัญของการใช้โดยทัศนูปกรณ์ว่ามีประโยชน์ต่อการเรียน และในแต่ละกองกำกับการเขตไม่มีความแตกต่างกัน

ปี พ.ศ.2526 วิภาวรรณ คุณสันติ์วัฒนา ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การลงเคาะห์นักเรียนและชุมชนของโรงเรียนไกลดอนภาคตรวจตราชณ์ชายแดน” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการให้การศึกษาและลงเคาะห์แก่นักเรียนและชุมชน โครงการต่าง ๆ ของโรงเรียน ซึ่งได้แก่ โครงการโรงเรียนพี่ช่วยโรงเรียนน้อง โครงการส่งเสริมคุณภาพการศึกษาและโครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวัน ตลอดจนแนวความคิดเห็นของครุตรวจตราชณ์ชายแดนในการให้การลงเคาะห์แก่นักเรียนและชุมชน กลุ่มตัวอย่างประชากรที่ศึกษา คือ ครุตรวจตราชณ์ชายแดนที่เป็นครุใหญ่ จำนวน 72 คน และครุ จำนวน 171 คน จากโรงเรียน ตรวจตราชณ์ชายแดนทั่วประเทศ โดยสูงกลุ่มตัวอย่างแบบง่ายใช้อัตราส่วนเศษสองส่วนห้าของโรงเรียนทั้งหมดในแต่ละกองกำกับการตรวจตราชณ์ชายแดนเขต รวมประชากรที่เป็นตัวอย่าง 2,248 คน แล้วนำมารวบรวมโดยการห้าครั้ง ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยง

เป็นมาตรฐาน และนำข้อมูลของโรงเรียนตัวราชตะราเวนชายแดนที่เป็นโรงเรียนทั้งในและนอกโครงการโรงเรียนพี่ช่วยโรงเรียนน้องมาเบรี่ยบเที่ยบหาค่าความแตกต่าง โดยใช้ค่าไคสแควร์ ผลการวิจัยพบว่าในด้านการศึกษาโรงเรียนไกลคอมนาคมตัวราชตะราเวนชายแดน เป็นโรงเรียนประถมศึกษาที่มีขนาดเล็ก จัดการศึกษาภาคบังคับให้แก่เด็กในวัยเรียนในห้องถินห่างไกลคอมนาคม ที่ตั้งของโรงเรียนมีระยะห่างจากชุมชนระดับอำเภอโดยเฉลี่ยมากกว่า 27 กิโลเมตร บุคลากรที่ทำการสอน คือ ตัวราชตะราเวนชายแดน ซึ่งมีอัตราเฉลี่ยของครู 1 คน ต่อนักเรียน 26 คน จำนวนห้องเรียน 1 ห้องต่อนักเรียน 20 คน จำนวนครู 1 คนต่อห้องเรียน 1 ห้อง อายุการจัดตั้งโรงเรียนโดยเฉลี่ย 11 ปี ครูตัวราชตะราเวนชายแดนต้องทำการสอนโดยเฉลี่ย 20 – 29 คาบต่อสัปดาห์ ในเรื่องการลงเคราะห์นักเรียน และชุมชน พบว่า โรงเรียนได้จัดบริการอุปกรณ์การเรียน เครื่องแบบนักเรียน ส่วนด้านบริการชุมชน โรงเรียนพยายามที่จะให้ประชาชนได้ใช้โรงเรียนเป็นศูนย์กลางในการประกอบกิจกรรมของชุมชน นอกจากร้านค้าร้านคูหาตัวราชตะราเวนชายแดนยังคงอยู่และเกี่ยวกับการประกอบอาชีพการเกษตร รวมทั้งให้ความรู้เกี่ยวกับการวางแผนครอบครัว และการใช้ยาสามัญประจำบ้าน

จากการวิจัยพบว่า โรงเรียนมีความต้องการในด้านอุปกรณ์การเรียนการสอน การผลิตสื่อการสอนเพื่อช่วยให้การเรียนการสอนสัมฤทธิ์ผลมากขึ้น เกี่ยวกับโครงการโรงเรียนพี่ช่วยโรงเรียนน้องพบว่า ยังขาดแผนงานหรือโครงการที่ทันสมัย ขาดการประชาสัมพันธ์ และเผยแพร่ให้บุคลากรนอกได้ทราบ ตลอดจนขาดการติดต่อประสานงานที่เป็นระบบ นอกจากร้านค้าร้านคูหาตัวราชตะราเวนชายแดน ยังได้จัดทำโครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวัน และโครงการส่งเสริมคุณภาพการศึกษาอันเป็นโครงการในพระราชดำริของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาสยามบรมราชกุมารี ซึ่งพบว่าโครงการนี้ได้มีการติดตามผลอย่างต่อเนื่องและบรรลุผลตามเป้าหมายด้วยดี

ปี พ.ศ. 2528 พันตัวราชโภศุภชัย เพ็ญใจน์ ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ปัญหาการจัดการศึกษาของโรงเรียนชาวเขาของตัวราชตะราเวนชายแดนของกองกำกับการตัวราชตะราเวนชายแดนภาค 1 และ ภาค 3” โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาปัญหาการจัดการศึกษาของโรงเรียนชาวเขาของตัวราชตะราเวนชายแดนของกองบังคับการตัวราชตะราเวนชายแดนภาค 1 และ ภาค 3 โดยทำการศึกษาปัญหา 5 ด้าน คือ ด้านวิชาการ ด้านอาคารสถานที่ ด้านบุคลากร ด้านธุรกิจการ และด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

กลุ่มประชากรที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ เจ้าหน้าที่ดำเนินการจัดตั้งโรงเรียนชาวเขาของตัวราษฎร谔เนชัยแคนท์ จำนวน 24 คน ครูใหญ่โรงเรียนชาวเข้าของตัวราษฎร谔เนชัยแคนท์ จำนวน 40 คน ครูผู้สอนโรงเรียนชาวเข้าของตัวราษฎร谔เนชัยแคนท์ จำนวน 150 คน มีเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า ที่ผู้จัดสร้างขึ้นเองให้สอบถามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูของโรงเรียนชาวเข้าของตัวราษฎร谔เนชัยแคนท์ ซึ่งผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ดำเนินการจัดตั้งโรงเรียนชาวเข้าของตัวราษฎร谔เนชัยแคนท์ ครูใหญ่ และครูเกี่ยวกับปัญหาการจัดการศึกษาด้านวิชาการ ด้านอาคารสถานที่ ด้านบุคลากร ด้านธุรการ และด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนมีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง

ปี พ.ศ. 2531 พันตัวราษฎรี ดิเรก พงษ์ภรณ์ ได้ทำการวิจัยเรื่อง “บทบาทของโรงเรียนชาวเขาและประชาชนใกล้เคียงต่อการพัฒนาชนบทเพื่อความมั่นคง” โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาหาแนวทางปรับปรุงและพัฒนาบทบาทของโรงเรียนชาวเข้าในความรับผิดชอบของกองบัญชาการตัวราษฎร谔เนชัยแคนท์ให้เหมาะสมกับภารกิจของตัวราษฎร谔เนชัยแคนท์และสอดคล้องกับแผนพัฒนาชนบทเพื่อความมั่นคงของชาติ โดยศึกษาจากเอกสารรายงานของโรงเรียนชาวเข้าในจังหวัดภาคเหนือ จำนวน 38 โรงเรียน และจากรายงานการวิจัยที่ เกี่ยวข้อง ผลการวิจัย พบว่า โรงเรียนชาวเขามีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาชนบทเพื่อความมั่นคงของชาติทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและการปกครอง และพบปัญหาสำคัญของการดำเนินการของโรงเรียนชาวเข้า 3 ประการ ได้แก่ ความไม่เหมาะสมของหลักสูตรการเรียนการสอนกับวิถีการดำเนินชีวิตของชาวเข้า องค์กรเยาวชนในโรงเรียนไม่เข้มแข็งและฐานะของครูในบางโรงเรียนยังไม่เหมาะสมกับภารกิจที่ได้รับมอบหมาย ผลการศึกษานี้แสดงให้เห็นถึงความจำเป็นที่กองบัญชาการตัวราษฎร谔เนชัยแคนท์จะต้องปรับปรุงแก้ไขเปลี่ยนแปลงหลักสูตรประเมินศึกษาในโรงเรียนชาวเข้าให้เกิดประโยชน์โดยตรงกับวิถีการดำเนินชีวิตของชาวเข้าอย่างแท้จริง สนับสนุนองค์กรเยาวชนในโรงเรียนให้เข้มแข็งมีอุดมการณ์ สามารถดำเนินกิจกรรมได้อย่างต่อเนื่องและปรับปรุงฐานะของครูให้เหมาะสมกับภารกิจที่ได้รับมอบหมาย ซึ่งจะเป็นขั้นตอนและกำลังใจในการปฏิบัติหน้าที่ราชการต่อไป

จากการวิจัยดังกล่าวพบว่าโรงเรียนต่างๆ ตรวจตราเรื่องความชำรุดของเครื่องประดับในภาคเหนือที่มีนักเรียนชาวเขามีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาชนบทเพื่อความมั่นคงของชาติด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและการปกครอง ปัญหาสำคัญในการดำเนินการของโรงเรียน 3 ประการ ได้แก่ ความไม่เหมาะสมของหลักสูตรการเรียนการสอนกับวิถีการดำเนินชีวิตของชาวเขา องค์กร夷าชนในโรงเรียนไม่เข้มแข็งและฐานะของครูในบางโรงเรียนยังไม่เหมาะสมกับภารกิจที่ได้รับมอบหมาย กองบัญชาการตรวจตราเรื่องความชำรุดของเครื่องประดับในโรงเรียนจะต้องปรับปรุงแก้ไขเปลี่ยนแปลงหลักสูตรประจำเดือนศึกษาในโรงเรียนต่างๆ ตามมาตรฐานของครู ให้เกิดประโยชน์โดยตรงกับวิถีการดำเนินชีวิตของชาวเขาย่างแท้จริง สนับสนุนองค์กร夷าชนในโรงเรียนให้เข้มแข็ง มีอุดมการณ์ สามารถดำเนินกิจกรรมได้อย่างต่อเนื่อง และปรับปรุงฐานะของครูให้เหมาะสมกับภารกิจที่ได้รับมอบหมาย

ปี พ.ศ. 2532 นภา คงเมือง ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การศึกษาการจัดการศึกษาสำหรับเด็กก่อนวัยเรียนของโรงเรียนต่างๆ ตามมาตรฐานของครูผู้สอน” โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาการจัดการศึกษาสำหรับเด็กก่อนวัยเรียนของโรงเรียนต่างๆ ตามมาตรฐานของครูผู้สอน ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ครูในญี่ปุ่นและครูผู้สอน ประจำปี 2531 จำนวน 55 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถามครูในญี่ปุ่นและครูผู้สอน และแบบสัมภาษณ์ ผลการวิจัยพบว่า ครูในญี่ปุ่นมีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันในด้านการบริหาร และการนิเทศการศึกษา มีการปฏิบัติตามในข้อที่มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ให้คำปรึกษาแก่ครูได้ นอกเหนือจากการเรียนการสอนและมีความคาดหวังในการปฏิบัติตามที่สุด ในข้อที่มีความเป็นกันเองกับครูผู้สอน สามารถพูดได้ทุกเวลาเมื่อมีปัญหา ความสัมพันธ์กับครูผู้สอน ครูในญี่ปุ่นมีการปฏิบัติตามในข้อที่ได้รับความสนใจ ร่วมมือและช่วยเหลือจากผู้ปกครอง ให้ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอน ครูผู้สอนมีความคิดเห็นที่ไม่สอดคล้องกันในด้านหลักสูตร และการจัดการเรียนการสอน คือ มีการปฏิบัติน้อยในข้อที่นักเรียนได้รับการฝึกให้มีความสนใจและสัมภาษณ์ต่างๆ อย่างชัดเจน ถูกต้องและมีความคาดหวังในการปฏิบัติตามในข้อที่ครูใช้ครูเพื่อเป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน ครูมีการ

ปฏิบัติน้อยและมีความคาดหวังในการปฏิบัติตามในเรื่องการดูแลความเรียบร้อยของที่เก็บอุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอน การนิเทศการศึกษามีการปฏิบัติน้อยในข้อที่ครูใหญ่สนใจ และเห็นความสำคัญของการนิเทศ มีการตรวจสอบอย่างให้คำแนะนำด้านการสอนอยู่เสมอ และมีความคาดหวังในการปฏิบัติตามในข้อที่ครูใหญ่เปิดโอกาสให้ครูผู้สอนมีส่วนร่วมในการวางแผนการนิเทศการสอนในโรงเรียน

ผลของการวิจัยยังพบว่า บทบาทของครูตبارุงตรวจสอบความคาดหวังนักเรียนในภาระการสอน เด็กยังก่อนเรียนตามสภาพความเป็นจริงและตามความคาดหวังนั้นๆ ครูใหญ่มีความคิดเห็น สอดคล้องกันในด้านการบริหารและการนิเทศ ครูใหญ่มีความคาดหวังในการปฏิบัติตามในด้านเน้นให้ครูจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การส่งเสริมประชาธิบดีโดยและความคิดสร้างสรรค์ ความสัมพันธ์กับครูผู้สอน ความเป็นกันเองกับครูผู้สอนพบได้ตลอดมา และในด้านที่ผู้ปกครองให้ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอน ครูใหญ่มีการปฏิบัติตามในด้านกระตุนให้ครูผู้สอนมีความคิดวิเริ่มในการทำงาน และในด้านการได้รับความสนใจ ร่วมมือและช่วยเหลือจากผู้ปกครองเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมนักเรียน ครูผู้สอนมีความคิดเห็นที่ไม่สอดคล้องกันในด้านหลักสูตร และการจัดการเรียนการสอน ครูผู้สอนมีความคาดหวังในการปฏิบัติตามในข้อที่ครูใช้คู่มือครูเพื่อเป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน แต่มีการปฏิบัติน้อยในข้อที่ให้นักเรียนได้รับการฝึกความสนใจและสังเกตสิ่งต่าง ๆ อย่างชัดเจน ถูกต้อง ครูมีการปฏิบัติน้อย แต่มีความหวังในการปฏิบัติตามในเรื่องการดูแลอุปกรณ์สื่อการเรียนการสอน มีการปฏิบัติในข้อที่ครูใหญ่สนใจและเห็นความสำคัญของการนิเทศ แต่มีความคาดหวังในการปฏิบัติตามในข้อที่ครูใหญ่เปิดโอกาสให้ครูผู้สอนมีส่วนร่วมในการวางแผนการนิเทศการสอนในโรงเรียน

ปี พ.ศ. 2533 สายยนต์ ศุวรรณเกตุ ได้ทำการวิจัยเรื่อง “สภาพและปัญหาของโรงเรียนตัวราชบูรณะในจังหวัดปราจีนบุรี” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจสภาพปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหาของโรงเรียนตัวราชบูรณะในจังหวัดปราจีนบุรี ประชากรกลุ่มตัวอย่างเป็นผู้บุริหาร ครู จำนวน 85 คน นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในปีการศึกษา 2531 จำนวน 39 คน จากโรงเรียนตัวราชบูรณะในจังหวัดปราจีนบุรี จำนวน 12 โรงเรียน และเจ้าหน้าที่ตัวราชบูรณะในจังหวัดปราจีนบุรี จำนวน 12 คน ที่ทำหน้าที่รับผิดชอบด้านการศึกษา มีเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสำรวจ แบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าร้อยละ

ค่ามัชณิเมลขคณิต และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ซึ่งมีผลการวิจัย พบว่า โรงเรียนตัวรัวด ตระเวนชายแดนในจังหวัดปราจีนบุรี สังกัดกองกำกับการตัวรัวดตระเวนชายแดนที่ 12 เริ่มจัดตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2515 โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อเป็นการช่วยเหลือเด็กและเยาวชนที่ยากจนอยู่ห่างไกลความบ้านเมือง ความสามารถ อ่านออก เขียนได้ และพัฒนาคุณภาพชีวิตในด้านต่าง ๆ ปัจจุบันโรงเรียนตัวรัวดตระเวนชายแดนที่เปิดทำการสอนในจังหวัดปราจีนบุรี ส่วนใหญ่อยู่ในถินทุรกันดาร ประชาชนในหมู่บ้านประสบปัญหาความยากจน บางหมู่บ้านได้รับผลกระทบจากการสรุบของกองกำลังต่างชาติ และผู้ก่อการร้ายอยู่เสมอ สำหรับสภาพทางการศึกษา พบว่าโรงเรียนตัวรัวดตระเวนชายแดนได้ดำเนินงานตามนโยบายและวัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษาของกองบัญชาการตัวรัวดตระเวนชายแดน การเรียนการสอนใช้หลักสูตรประมาณศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2521 โดยมีครุตัวรัวดตระเวนชายแดนและครุช่วยสอนทำหน้าที่สอน ซึ่งครุเหล่านี้ยังขาดความรู้ความชำนาญในการสอน ด้านอาคารสถานที่ส่วนใหญ่เป็นอาคารแบบชั่วคราว ในด้านงบประมาณโรงเรียนได้รับงบประมาณจากกองบัญชาการตัวรัวดตระเวนชายแดน และจากผู้มีจิตศรัทธา ซึ่งนับว่าปัจจุบันไม่พอเพียงต่อการดำเนินงานของโรงเรียน ส่วนรายจ่ายของโรงเรียนนั้นจ่ายไปในโครงการอาหารกลางวันมากที่สุด สำหรับด้านความร่วมมือที่ได้รับนั้น โรงเรียนตัวรัวดตระเวนชายแดนได้รับความร่วมมือช่วยเหลือจากหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐ และเอกชน ตลอดจนประชาชนในท้องถิ่นที่โรงเรียนตั้งอยู่ด้วยปัญหาของโรงเรียนตัวรัวดตระเวนชายแดนในจังหวัดปราจีนบุรี พบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่มีปัญหาในเรื่องสภาพพื้นที่ตั้งของโรงเรียน การคมนาคมไม่สะดวก บุคลากรไม่เพียงพอและขาดความรู้ ความชำนาญในการสอน ขาดแคลนในด้านงบประมาณและวัสดุที่จะนำมาใช้ในการดำเนินงาน ของโรงเรียน ส่วนปัญหาของนักเรียนพบว่ามีปัญหาในเรื่องนักเรียนขาดเรียนบ่อย เนื่องจากปัญหาสุขภาพ และความจำเป็นในการช่วยเหลือผู้ป่วยทำงาน แนวทางในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว ได้แก่ การส่งเสริมความร่วมมือจากประชาชนและหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อพัฒนาชุมชนให้มีสภาพดีขึ้น การจัดสรรงอตราชากำลังครุเพิ่มขึ้น และการอบรมให้ความรู้ ในด้านการสอนแก่ครุ ส่วนการแก้ปัญหาของนักเรียนมีข้อเสนอว่าโรงเรียนควรซื้อเงินให้ผู้ป่วยครองตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษาให้มากขึ้น

ในปี พ.ศ. 2534 สันหนึ่ง ผาสุก ได้ทำการวิจัย เรื่อง “การปฏิบัติงานของครุตัวรัวดตระเวนชายแดนในการพัฒนาจิตสำนึกต่อสิ่งแวดล้อมให้แก่เยาวชนในถินทุรกันดาร”

โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาการปฏิบัติงานของตรวจตราเงนชายแดนในการพัฒนาจิต สำนึกรักต่อสิ่งแวดล้อมให้แก่เยาวชนในสิ่นทุรกันดราในด้านการจัดการเรียนการสอนในห้องเรียนและการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร ด้านการจัดกิจกรรมร่วมกับชุมชนในฐานะผู้นำ การปฏิบัติการและเป็นที่ปรึกษา และในฐานะผู้ร่วมงานและผู้อำนวยความสะดวก และ ด้านปัญหา และอุปสรรคของครุตรวจตราเงนชายแดนในการจัดการเรียนการสอนในห้องเรียน การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร และการจัดกิจกรรมร่วมกับชุมชน ตัวอย่างประชากร เป็นครุตรวจตราเงนชายแดนจำนวน 824 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถามวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าร้อยละ ค่ามัธยมเลขคณิต และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า การจัดการเรียนการสอนในห้องเรียนที่ปฏิบัติมาก คือ กำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ จัดเนื้อหาสาระ จัดกิจกรรมการเรียนการสอน และวัดผล ประเมินผล ตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ และสื่อการเรียนการสอนที่ใช้มากที่สุดคือหนังสือเรียนที่กระทรวงศึกษาธิการจัดพิมพ์ขึ้น การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่ปฏิบัติมาก คือ จัดกิจกรรมทางด้านการเกษตรเพื่อโครงการอาหารกลางวันของโรงเรียน และเพื่อ การพัฒนาสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน จดประชุมครุ ผู้ปกครอง และนักเรียนเพื่อร่วมกันวางแผนการลงรักษาทรัพยากรธรรมชาติในห้องถิน และวัดผลประเมินผลโดยการให้คะแนน พฤติกรรมของนักเรียนที่แสดงถึงความมีจิตสำนึกรักต่อสิ่งแวดล้อมอย่างต่อเนื่อง ครุในฐานะผู้นำการปฏิบัติการและเป็นที่ปรึกษากิจกรรมที่ปฏิบัติมาก คือ การกระตุ้นเยาวชน และประชาชนในชุมชนห้องถินให้เข้ามามีส่วนร่วมในโครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวัน ครุในฐานะผู้ร่วมงานและผู้อำนวยความสะดวก กิจกรรมที่ปฏิบัติมากคือ การร่วมมือกับเยาวชน และประชาชนในการป้องกันและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในห้องถิน และในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน

ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการเรียนการสอนในห้องเรียน การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรและการจัดกิจกรรมร่วมกับชุมชนที่ครุตรวจตราเงนชายแดนพบว่า เป็นปัญหามากที่สุด คือ การขาดแคลนสื่อการเรียนการสอนที่ทันสมัย การขาดงบประมาณสำหรับจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร และการที่ประชาชนไม่เห็นคุณค่าของสิ่งแวดล้อมตามลำดับ จากร้านวิจัยดังกล่าวข้างต้น ครุตรวจตราเงนชายแดนพัฒนาจิตสำนึกรักต่อสิ่งแวดล้อมให้แก่เยาวชนโดยมีบทบาทด้านการจัดการเรียนการสอนในห้อง โดยการกำหนดวัตถุประสงค์ กิจกรรม การวัดผลประเมินผลตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการโดยมีสื่อ

การเรียนเป็นหนังสือเรียนเป็นหลัก ด้านการจัดกิจกรรมหลักสูตรโดยเฉพาะด้านการเกษตร การจัดประชุมผู้ประกอบ การให้คำแนะนำพุทธิกรรมนักเรียนแสดงถึงการมีจิตสำนึกร่วมกันสิ่งแวดล้อม ด้านการจัดกิจกรรมร่วมกับชุมชน โดยเป็นทั้งผู้นำ คือ เป็นตัวกลางตื่นเยาวชน ประชาชนเป็นที่ปรึกษา ผู้ร่วมงาน และผู้อำนวยความสะดวก โดยเฉพาะด้านการป้องกันและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมท้องถิ่นและการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชน และมีปัญหาด้านการขาดแคลนสื่อการเรียนการสอนที่ทันสมัยและงบประมาณจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร และการที่ประชาชนไม่เห็นคุณค่าของสิ่งแวดล้อมการจัดการเรียนการสอนในห้องโดยการกำหนดวัตถุประสงค์ กิจกรรม การวัดผลประเมินผลตามหลักสูตรกระบวนการศึกษาหรือการโดยมีสื่อการเรียนเป็นหนังสือเรียนเป็นหลัก การจัดกิจกรรมหลักสูตรโดยเฉพาะด้านการเกษตร การจัดประชุมผู้ประกอบ การให้คำแนะนำพุทธิกรรมนักเรียนแสดงถึงการมีจิตสำนึกร่วมกันสิ่งแวดล้อม ด้านการจัดกิจกรรมร่วมกับชุมชนโดยเป็นทั้งผู้นำ คือเป็นตัวกลางตื่นเยาวชน ประชาชนเป็นที่ปรึกษา ผู้ร่วมงาน และผู้อำนวยความสะดวก โดยเฉพาะด้านการป้องกันและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมท้องถิ่นและการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชน และมีปัญหาด้านการขาดแคลนสื่อการเรียนการสอนที่ทันสมัยและงบประมาณจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร และการที่ประชาชนไม่เห็นคุณค่าของสิ่งแวดล้อม

ปี พ.ศ. 2534 พันตำรวจโท พีระ พุ่มพิเชฐฐ์ ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อผลลัพธ์ทางการเรียน กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนตำราจตุราภรณ์และภาค 1” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา ผลลัพธ์ทางการเรียนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนตำราจตุราภรณ์และภาค 1 ศึกษาปัจจัยด้านตัวนักเรียนด้านโรงเรียนและด้านสภาพแวดล้อมทางบ้านของนักเรียนที่มีอิทธิพลต่อผลลัพธ์ทางการเรียนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต กลุ่มประชากร คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และครูผู้สอนโรงเรียนตำราจตุราภรณ์และภาค 1 และวิเคราะห์การลดถอยพหุคุณแบบขั้นบันได ซึ่งผลการวิจัยพบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนตำราจตุราภรณ์และภาค 1 มีผลลัพธ์ทางการเรียนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตอยู่ในเกณฑ์คะแนนเฉลี่ย 23.53 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 50.07 และตัวแปรอิสระที่มีอิทธิพลต่อผลลัพธ์ทางการเรียนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตจำนวน 3 ตัวแปร ได้แก่ ประสบการณ์การสอนของครู ความเป็น

ผู้นำทางวิชาการของครูใหญ่และความคาดหวังของนักเรียน เมื่อจบการศึกษาชั้นปีก่อน
ศึกษาปีที่ 6 ตัวแปรอิสระเหล่านี้ ร่วมกันอธิบายความแปรปรวนของผลสัมฤทธิ์ทางการ
เรียน กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตได้ร้อยละ 23.51 ที่ระดับความมีนัยสำคัญทางสถิติ
0.05

จากการวิจัยดังกล่าวพบว่า นักเรียนชั้นปีก่อนศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนต่างๆ ทั่วประเทศ
ชายแดน มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตอยู่ในเกณฑ์เฉลี่ย
23.53 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 50.07 และตัวแปรอิสระที่มีอิทธิพลต่อการเรียน ได้แก่
ประสบการณ์การสอนของครู ความเป็นผู้นำทางวิชาการของครูใหญ่ และความหวังของ
นักเรียน

ปี พ.ศ. 2535 ร้อยต่างๆ เอก จังหวัดเชียงใหม่ ศูนย์รวม ได้ทำการวิจัยเรื่อง “สภาพ
และปัญหาการบริหาร โรงเรียนต่างๆ ทั่วประเทศชายแดน สังกัดกองบัญชาการต่างๆ ทั่วประเทศ
ชายแดนภาค 3” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาของโรงเรียนต่างๆ ทั่วประเทศ
ชายแดน สังกัดกองกำกับการต่างๆ ทั่วประเทศชายแดน ภาค 3 ประชากรที่ใช้ในการวิจัย
ได้แก่ โรงเรียนต่างๆ ทั่วประเทศชายแดน จำนวน 54 โรงเรียน และครูใหญ่โรงเรียนต่างๆ
ทั่วประเทศชายแดนจำนวน 54 คน สังกัดกองบังคับการต่างๆ ทั่วประเทศชายแดน ภาค 3
เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลเป็นแบบตรวจสอบถามรายการและแบบมาตราส่วนประมาณ
ค่าไวเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าร้อยละ ผลการวิจัยพบว่า สภาพทั่วไปของโรงเรียนต่างๆ
ทั่วประเทศชายแดน สังกัดกองบังคับการต่างๆ ทั่วประเทศชายแดน ภาค 3 ด้านสภาพของครู
ส่วนใหญ่มีคุณสมบัติที่กว่าบริบูรณ์และพัฒนาที่โรงเรียนหรือในหมู่บ้านที่โรงเรียนตั้งอยู่ ด้านสภาพ
ของนักเรียนโรงเรียนทั้งหมดจัดเสนอระดับผลกระทบศึกษานักเรียนเดินมาโรงเรียนด้วยเท้ามี
ปัญหามากในฤดูฝน ผู้ปกครองมีอาชีพทำไร่ ทำนา ทำสวน และทำของป่า ด้านสภาพ
อาคารสถานที่ โรงเรียนส่วนใหญ่มีพื้นที่มากกว่า 10 ไร่ ตั้งอยู่บนที่ราบสูงภูเขา มีอาคาร
เรียนและอาคารประกอบไม่เพียงพอ มีแหล่งน้ำสำหรับบริโภค และมีสภาพอันเหมาะสม
กับการเกษตรกรรม ด้านสภาพแวดล้อมของโรงเรียน โรงเรียนส่วนใหญ่อยู่ห่างจากอำเภอ
ระหว่าง 21 – 40 กิโลเมตร อยู่ห่างจากถนนหลักในหมู่บ้านไม่เกิน 1 กิโลเมตร อยู่ห่าง
จากสถานีอนามัยมากกว่า 2 กิโลเมตร มีประชากรในเขตบริการน้อยกว่า 60 คน เรือน
โรงเรียนผลกระทบศึกษาที่ใกล้ที่สุดอยู่ห่างจากโรงเรียนต่างๆ ทั่วประเทศชายแดน 5 กิโลเมตร
สภาพปัญหาที่พบจากการวิจัย พบว่า โรงเรียนต่างๆ ทั่วประเทศชายแดนมีวัตถุประสงค์ ให้

ความรู้ความสามารถ อ่านออกเขียนได้ พัฒนาคุณภาพชีวิตและเยาวชนในท้องถิ่น ทุรกันดาร สภาพของโรงเรียนห่างไกลคอมนาคม ท้องถิ่นทุรกันดาร ครุขัดความรู้ ความชำนาญการสอน ครูไม่เพียงพอ แต่ครูเป็นศูนย์กลางการจัดกิจกรรมในชุมชนโดยเฉพาะด้านการเกษตรและวัสดุอาชญากรรม นักเรียนขาดโรงเรียนบ่อย ต้องช่วยผู้ปกครองทำงานอยู่ห่างไกลโรงเรียน ผู้ปกครองนักเรียนสภาพยากจน ขาดแคลนงบประมาณการซ่อมแซมอาคารเรียน สื่อการเรียน วัสดุอุปกรณ์และคู่มือครู อาคารเรียนเป็นอาคารชั่วคราว

ปี พ.ศ. 2539 พนิดา ศรีธรรมา ได้วิจัยเรื่อง “สภาพปัญหาของโรงเรียนตำบลบ้านวนชัยเด่นที่ตั้งอยู่ในภูมิภาคต่างกัน” โดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัย คือเปรียบเทียบสภาพปัญหาและแนวทางการพัฒนาโรงเรียนตำบลบ้านวนชัยเด่นที่ตั้งอยู่ในภูมิภาคต่างกัน ใช้วิธีการวิจัยเอกสาร การศึกษาภาคสนาม และการใช้การสำรวจกับโรงเรียนตำบลบ้านวนชัยเด่น 4 ภูมิภาค จำนวน 34 โรงเรียน กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถาม จำแนกเป็นผู้บริหาร 34 คน ครู 187 คน นักเรียน 389 คน ผู้นำชุมชน 34 คน

ผลการวิจัยมี 6 ข้อคือ 1) สภาพหมู่บ้านที่เป็นที่ตั้งของโรงเรียนตำบลบ้านวนชัยเด่นในทุกภูมิภาคอยู่นอกเขตสุขาภิบาลห่างไกลชุมชนเมือง และประชาชนมีอาชีพเกษตรกรรม 2) สภาพบริเวณโรงเรียนในภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นพื้นที่ราบ ส่วนในภาคเหนือและภาคใต้เป็นภูเขา 3) สภาพการศึกษาด้านวิชาการของโรงเรียน ในแต่ละภูมิภาค มีการจัดกิจกรรมวิชาการเพิ่มเติมจากหลักสูตรชั้นเด็กต่างกันตามสภาพเศรษฐกิจ สังคม ศาสนาและวัฒนธรรมท้องถิ่น สภาพทางการศึกษาด้านบุคลากร มีการจัดครุเข้าสอนตามความสมควรใจและความสะดวกเป็นอันดับแรก มีการทำหน้าที่รับผิดชอบ มีการกำกับนิเทศชัดเจน มีการพัฒนาบุคลากรด้านการสอน มีการประเมินรายเดือน สภาพทางการศึกษาด้านกิจกรรมนักเรียน มีเกณฑ์การรับนักเรียนแต่มีความแตกต่างระหว่างภูมิภาค ในด้านการบริการสุขภาพ และจัดอาหารกลางวัน สมรรถ์ การติดตามผล นักเรียนที่สำเร็จการศึกษา สภาพทางการศึกษาด้านธุรกิจ และการเงิน ส่วนใหญ่ขาดครุภัณฑ์ห้องธุรกิจ บุคลากรทุกภูมิภาค สภาพทางการศึกษาด้านอาคารสถานที่ ส่วนใหญ่มีสภาพใช้การได้ปานกลางและต้องปรับปรุง โดยมีความแตกต่างระหว่างภูมิภาคในด้านเรื่องเพาะชำ ถังประปา สนาม ที่ผักผ่อน สภาพทางการศึกษาด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ส่วนใหญ่มีการประชุมผู้ปกครอง การบริการทางวิชาการ

สุขภาพอนามัย การร่วมงานประเพณีท้องถิ่น การเชิญประชาชนร่วมกิจกรรมของโรงเรียน และให้ชุมชนช่วยเหลือด้านแรงงานหรือวัสดุอุปกรณ์ จัดโครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวัน 4) ปัญหาของโรงเรียนพบว่า มีปัญหาด้านสภาพทางการศึกษาด้านธุรการและการเงิน และปัญหาสภาพหมู่บ้านเป็นอันดับแรก 5) เมื่อเปรียบเทียบปัญหาของโรงเรียน พบร่วมที่ตั้งอยู่ในภูมิภาคต่างกันมีความแตกต่างในปัญหาสภาพหมู่บ้านและปัญหาสภาพทางการศึกษาด้านวิชาการและด้านกิจกรรมนักเรียน 6) แนวทางการพัฒนาตามความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างที่สำคัญเป็นอันดับแรกที่ทุกภูมิภาคต้องการทำ คือ การพัฒนาระบบสาธารณูปโภค และจัดหนังสือเรียน สื่อ อุปกรณ์การเรียนให้เพียงพอและทันเวลา การจัดจำนวนครูให้เพียงพอ และมีคุณวุฒิทางการศึกษา มีภูมิลำเนาในพื้นที่ มีงบประมาณกิจกรรมนักเรียน มีครุภัณฑ์ที่จำเป็นด้านธุรการ จัดสภาพอาคารเรียนที่เอื้อต่อการเรียน และมีการประชาสัมพันธ์ให้ชุมชนยอมรับ และเห็นความสำคัญของการศึกษา

ปี พ.ศ. 2543 พจนี เที่ยมศักดิ์ ได้ศึกษาเรื่อง “ปฏิสัมพันธ์ของการเรียนรู้ในชุมชนและโรงเรียน” โดยศึกษาจากชุมชนทุก glands ที่มีโรงเรียนดำรงตัวราษฎร์ฯ เด่นตั้งอยู่ ในหลายพื้นที่ตั้งแต่ประสมศ์ของการศึกษา เพื่อศึกษาแบบแผนกระบวนการ และเงื่อนไขที่เป็นตัวกำหนดการเรียนรู้ ในระบบโรงเรียนและชุมชน

ผลการศึกษาพบว่าแบบแผนการเรียนรู้ในระบบโรงเรียนมี 3 แบบ ได้แก่ 1) แบบแผนการเรียนรู้ทางเดียว หรือ การเรียนรู้ที่ครุเป็นศูนย์กลาง 2) แบบแผนการเรียนรู้แบบยึดมาตรฐานเดียวกัน หรือ การเรียนรู้แบบลักษณะเดียว 3) แบบแผนการเรียนรู้แบบแลกเปลี่ยนเงื่อนไขสำคัญที่มีผลต่อแบบแผนการเรียนรู้ในระบบโรงเรียนได้แก่ เงื่อนไขที่เกี่ยวกับการกำหนดนโยบายจากส่วนกลางและเงื่อนไขบริหารจัดการแบบราชการในโรงเรียนในเรื่องโครงการสร้างการบริหาร การคัดเลือกครุ การแต่งตั้งบุคลากรในโรงเรียน การโยกย้าย การแต่งตั้งผู้บริหาร การพิจารณาความดีความชอบ

การเรียนรู้ในวิชีชีวิตชุมชน มี 4 มิติ คือ 1) ความรู้และระบบความรู้ในเรื่องการทำอาหาร การทำจักรสาน ทอดผ้า การเพาะพันธุ์พืช และสมุนไพร 2) การสังคมและการกระจายความรู้ ซึ่งมีการกระจายความรู้ภายในครอบครัวและเครือญาติ การกระจายความรู้ผ่านผู้นำ การบอกเล่าแบบปากต่อปากจากคนในหมู่บ้านเดียวกัน การรวมกลุ่มจับกลุ่มพูดคุย การอ่านเอกสารที่เขียนเป็นลายลักษณ์อักษร การถ่ายทอดจากศรัทธาความเชื่อ พิธีกรรม จริยธรรม เนียม และการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การทัศน-

ศึกษา การเรียนรู้ตามแนวพระราชดำริ การละเล่นพื้นบ้าน : บทกลอนลำ และการรณรงค์ 3) สถาบันซึ่งทำหน้าที่ถ่ายทอดความรู้ ได้แก่ ครอบครัวซึ่งเป็นสถาบันถ่ายทอดความรู้แก่ สมาชิกในครัวเรือน วัด ซึ่งเป็นสถาบันถ่ายทอดความรู้แก่ สมาชิกในครัวเรือน และประชาชน ชุมชน ในฐานะเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้เฉพาะด้าน 4) การสร้างสรรค์ปรับปรุงและระบบความรู้ แบบแผนของปฏิสัมพันธ์ของการเรียนรู้ในชุมชนและโรงเรียน มี 2 แบบ ด้วยกัน คือ 1) การเรียนรู้แบบเท่าเทียมกันจากปฏิสัมพันธ์ในแวดวงนอน ซึ่งมีลักษณะถ้อยที่ถ้อยอาศัย และผ่อนปรนเข้าหากันของชาวบ้านและโรงเรียน โดยที่ทุกฝ่ายจะมีความเท่าเทียมและเสมอภาคในเรื่องต่าง ๆ 2) การเรียนรู้แบบไม่เท่าเทียมกันจากปฏิสัมพันธ์ในแบบแวดัง ปฏิสัมพันธ์เกิดขึ้นจากฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งใช้ความคิดของตนเองเป็นหลัก ยึดในความคิดไม่ฟังความคิดเห็นของคนอื่น ทำให้อีกฝ่ายหนึ่งคิดว่าตนเองไม่มีสิทธิ หรือเอกสารสิทธิ์ที่จะแสดงความคิดเห็นหรือมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ทำให้เกิดการเรียนรู้แบบไม่เท่าเทียมกัน

พิจารณาจากการศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนตำราจตระเวนชายแดน ที่ผ่านมาแบบทุกรส เป็นการเสนอผลการศึกษาร่วม หรือเสนอผลการค้นหา ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการดำเนินการจัดการศึกษาในโรงเรียนตำราจตระเวนชายแดน และมีบางเรื่องได้เสนอแนวทางแก้ไขปัญหาไว้ด้วย แต่ส่วนใหญ่ไม่ได้เป็นการวิจัย พัฒนา กระบวนการวิจัยไม่ได้เป็นการปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม จุดหมายที่แท้จริง ของการวิจัยเพียงเพื่อประกอบเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาในระดับต่าง ๆ จึงเป็น ความจำเป็นที่การศึกษาวิจัยครั้งนี้และต่อ ๆ ไป จะต้องให้ความสำคัญต่อการมี ส่วนร่วมและการปฏิบัติจริง ผู้วิจัย ผู้มีส่วนได้เสีย ผู้ให้ข้อมูล ตลอดจนผู้เกี่ยว ข้องทุกฝ่าย ควรจะได้เป็นผู้เข้าไปมีบทบาทในการร่วมกันแก้ปัญหา และพัฒนา โรงเรียนตำราจตระเวนชายแดน แล้วศึกษาผลการแก้ปัญหาและผลการพัฒนาไป พร้อม ๆ กัน ร่วมกันเรียนรู้ ร่วมกันรับผลที่เกิดขึ้น ซึ่งจะเป็นการดำเนินงานที่นำ ไปสู่การบรรลุจุดมุ่งหมายสูงสุดของการจัดการศึกษาของประเทศไทยรวมต่อไป

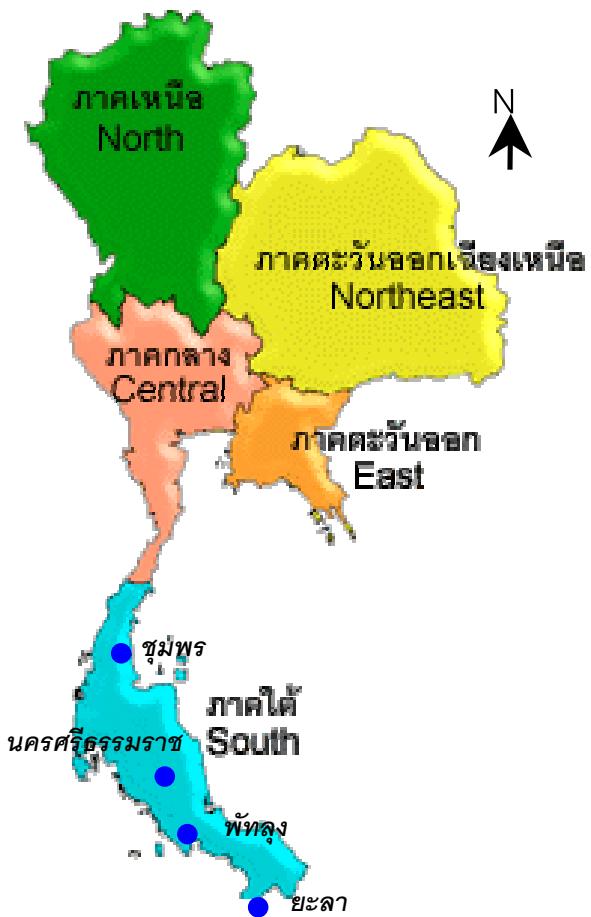
บทที่ ๓

บริบทของโรงเรียนสำราจตระเวนชายแดนและชุมชนภาคใต้

1. บริบทของภาคใต้

1.1 ภูมิศาสตร์ ภาคใต้

ของประเทศไทยประกอบพิกัดทางภูมิศาสตร์ ตั้งอยู่สีเขียวที่ 11 องศา 42 ลิปดาเหนือ โดยนับตั้งแต่ข้อเท้าท่าแพ และข้อเท้าประทิว จังหวัดชุมพร ลงไปถึงเส้นรุ้งที่ 5 องศา 37 ลิปดาเหนือ ที่ข้อเท้าเบตง จังหวัดยะลา ส่วนกว้างอยู่ระหว่างเส้นแบ่งที่ 93 องศา 13 ลิปดาตะวันออกกับเส้นแบ่งที่ 102 องศาตะวันออก พื้นที่เป็นแหลมทอดยาวจากเหนือลงมาได้ มีทะเลขนาดอยู่ทั้ง 2 ด้าน ซึ่งที่กว้างที่สุด ประมาณ 232 กิโลเมตร ระหว่างจังหวัดพังงา กับนครศรีธรรมราช ซึ่งที่แคบที่สุดอยู่ที่บริเวณคอ

ภาพที่ ๘ พื้นที่ศึกษาวิจัยในภาคใต้

ที่มา : www.neotrino.kmitl.ac.th

คอดกว้าง ประมาณ 50 กิโลเมตร ชายฝั่งทะเลทั้งด้านเหนือกว่าไทยและด้านทะเลอันดามัน มีความยาวรวมกัน 1,672 กิโลเมตร ภาคใต้มีพื้นที่รวม 70,189 ตารางกิโลเมตร มีชายแดนติดต่อกับประเทศไทยเพื่อนบ้านคือ สหภาพพม่าด้านจังหวัดชุมพรและะรนอง และสหพันธรัฐมาเลเซียด้านจังหวัดสตูล สงขลา ยะลา และนราธิวาส

สภาพภูมิประเทศของภาคใต้เป็นคาบสมุทรอยู่ระหว่างอ่าวไทยกับทะเลอันดามัน พื้นที่ร้อยละ 40 เป็นแนวภูเขาและเนินเขา มีที่ราบชายฝั่งอยู่ทางด้านตะวันออก พื้นที่ฝั่งตะวันตก กับฝั่งตะวันออกมีความสูงเฉลี่ยแตกต่างกันมาก ฝั่งตะวันตกมีความสูงเฉลี่ย 1,100 เมตร ฝั่งตะวันออกความสูงเฉลี่ย 60 เมตร จากระดับน้ำทะเล แนวภูเขานี้สำคัญ คือ **ทิวเขาภูเก็ต** แนวเขานี้แยกต่อมาจากแนวเขาตะนาวศรี ทอดยาวลงไปทางจังหวัดระนอง พังงา และภูเก็ต อีกแนวหนึ่ง คือ แนว **ทิวเขานครศรีธรรมราช** จากจังหวัดสุราษฎร์ธานี ลงไปต่อ กับทิวเขาบรรทัด ผ่านจังหวัด ตรัง พังงา สงขลา และ สตูล ไปจรดกับ **ทิวเขาน้ำตกคีรี** ซึ่งเป็นทิวเขากันเขตแดนประเทศไทย กับสหพันธรัฐมาเลเซีย ภาคใต้มีแม่น้ำสันฯ หลายสาย เช่น แม่น้ำท่าตะเกีย ที่ชุมพร แม่น้ำกระบุรี แม่น้ำหลังสวน แม่น้ำตาปี แม่น้ำปากพนัง แม่น้ำ กันตัง แม่น้ำปัตตานี แม่น้ำสายบุรี เป็นต้น มีท่าเรือที่มีความสำคัญเป็นแหล่งปลูกข้าว แหล่งใหญ่ของภาคใต้คือ ทะเลสาบสงขลา สภาพภูมิประเทศโดยทั่วไปของภาคใต้เป็นเขต ร้อนชื้น มีฝนตกซุก เพราะได้รับอิทธิพลของมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือที่พัดผ่านอ่าวไทย และ มรสุมตะวันตกเฉียงใต้ที่พัดผ่านทะเลอันดามัน เนื่องจากความสูงของพื้นที่แตกต่างกัน ประกอบ กับการวางแผนของแนวทิวเขาริมแม่น้ำ จึงมีฝนตกซุกด้านทิ่มประตู เช่น จังหวัดระนอง พังงา จะมีฝนตกๆ ตลอดปี (สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้ 2529, 1 : 2578)

1.2 การตั้งถิ่นฐานในภาคใต้ รูปแบบการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ยุคก่อนในภาคใต้จะ เป็นไปตามลักษณะของภูมิศาสตร์ ซึ่งมีสองลักษณะ คือ กลุ่มคนที่อยู่อาศัยบนพื้นที่ภูเขาและ ที่สูงกับกลุ่มคนที่ตั้งหลักแหล่งในที่ราบริมฝั่งแม่น้ำ และชายทะเล กลุ่มที่ตั้งถิ่นฐานบนพื้นที่ ภูเขา และที่ราบสูงต้องดำเนินชีวิตด้วยการล่าสัตว์ เก็บผลผลิตพืชผักจากป่า หักร้างถางพง เพาป่าเพื่อปลูกพืชและย้ายที่ทำการอยู่ตลอดเวลา คนกลุ่มนี้จึงไม่มีโอกาสตั้งหลักแหล่งถาวร และไม่สามารถตัวกันเป็นกลุ่มใหญ่จนสามารถตั้งรัฐได้ กลุ่มที่ตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ราบส่วนใหญ่จะมีอาชีพทำนาอาชีพนี้จากแม่น้ำ หรือน้ำฝนจากธรรมชาติ ใช้เวลาต่อเนื่องกันนานในการประกอบอาชีพและดำเนินชีวิตการตั้งชุมชนจึงอยู่กันอย่างถาวร และที่จำนานมากขึ้น ๆ จนสามารถตั้งเป็นบ้านเมือง เป็นรัฐที่จัดระบบการปกครองของตนเองได้ ที่สำคัญการรวม ตัวของผู้คนจะต้องมีอำนาจเป็นแกนกลาง หัวเมืองสำคัญที่มีอำนาจครอบครองผืนแผ่นดินอื่นในสมัย ประวัติศาสตร์ที่ผ่านมาจึงมักจะเป็นเมืองที่มีพื้นที่ทำนา หรือพื้นที่รากว้างขวางและเพียงพอ

ในภาคใต้ของไทย เมืองที่มีพื้นที่ที่มีลักษณะตั้งกล่ำวมีไม่มากนัก เช่น ไซยา นครศรีธรรมราช พัทลุง และปัตตานี เป็นต้น

จากการศึกษาทางโบราณคดี พบว่า ภาคใต้ของไทยมีการตั้งชุมชนมาตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ แหล่งโบราณคดีที่สำคัญรายจ่ายที่ริบ้านที่ภาคใต้ เช่น แหล่งโบราณคดีเขากาสามแก้ว จังหวัดชุมพร แหล่งโบราณคดีท่าชัน แหล่งโบราณคดีพุมเรียง และแหล่งโบราณคดีเข้าศรีวิชัยในจังหวัดสุราษฎร์ธานี แหล่งโบราณคดีในเขตอำเภอสีชล อำเภอท่าศาลา อำเภอพระมหาดี และอำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช แหล่งโบราณคดีในอำเภอสหทิพะรัง จังหวัดสงขลา แหล่งโบราณคดีอำเภอยะรังจังหวัดปัตตานี แหล่งโบราณคดีเกาะคอเขากา อำเภอตะกั่วป่าจังหวัดพังงา แหล่งโบราณคดีหวานลูกปัด อำเภอคลองท่อม จังหวัดกรุงปี เป็นต้น (ปรีชา นุ่นสุข 2534 : 7) ร่องรอยการตั้งบ้านเมืองในภาคใต้สมัยก่อนประวัติศาสตร์อยู่ทางฝั่งอ่าวไทยเป็นส่วนใหญ่ ส่วนซีกตะวันตกฝั่งทะเลอันดามันคนพื้นเมืองอาศัยอยู่เป็นชุมชนเล็ก ๆ เพราะพื้นที่ร่วนน้อย

เมื่อเริ่มต้นยุคประวัติศาสตร์ราว พ.ศ. 500 – 600 มีหลักฐานในวรรณกรรมเรื่อง มิลินทปัญหาและคัมภีร์มนหมายทีกา กล่าวถึงเมืองท่าในภาคใต้หลายเมือง เช่น เมืองตักโกละ (ตะกั่วป่า) เมืองโกลปัญญะ (กระบุรี) เมืองกะมะลิ (ตามพรลิงค์ นครศรีธรรมราช) เมืองสุรవี ฐะ (สุราษฎร์ธานี) เมืองพันพัน (พุนพิน) (ประทุม ชุมเพ็งพันธ์ 2524 : 62-92)

ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 13 – 18 หลักฐานทางเอกสารจำนวนมากกล่าวถึงอาณาจักรสำคัญในภาคใต้ 2 อาณาจักร คือ “ศรีวิชัย” และ “ตามพรลิงค์” โดยเฉพาะในช่วงศตวรรษที่ 18 อาณาจักรตามพรลิงค์ หรือนครศรีธรรมราช เป็นเมืองศูนย์กลางของความเจริญเรียกว่าเมือง “สิบสองนักษัตร” มีเมืองบริวาร 12 เมือง คือ

เมืองสาย (สายบุรี)	ปีชวด	ตราหนู
เมืองตานี (ปัตตานี)	ปีฉลู	ตราวัว
เมืองปาหัง (กะลันตัน)	ปีเตาะ	ตรากระต่าย
เมืองไทร (ไทรบุรี)	ปีมะโรง	ตรางูใหญ่
เมืองพัทลุง	ปีมะเส็ง	ตรางูเล็ก
เมืองตรัง	ปีมะเมี่ย	ตราหมา

เมืองชุมพร	ปีมะแม	ตราเพชร
เมืองบันไทยสมอ	ปีวอก	ตราวนาร
เมืองสะคุเลา	ปีระกา	ตราไก่
เมืองตะกั่วกลาง	ปีจอก	ตราสุนัข
เมืองกระ (กระบุรี)	ปีกุน	ตราสุกร

เมื่อเข้าสู่พุทธศตวรรษที่ 19 – 20 ศูนย์กลางของประเทศไทยคือกรุงสุโขทัย เริ่มมีอำนาจมากขึ้นเรื่อยมาจนถึงสมัยกรุงศรีอยุธยา และกรุงเทพมหานครเป็นราชธานี อาณาจักรและหัวเมืองต่าง ๆ ในภาคใต้ก็รวมกันเข้าเป็นประเทศไทยในปัจจุบัน

จากการศึกษาหลักฐานทางประวัติศาสตร์จะพบว่าอาษัยธรรมจากอินเดียเข้ามาด้วยอิทธิพลอยู่ในพื้นที่ภาคใต้มาอย่างนาน อักษรในอารีกโบราณที่แบบในสาขาวากค์ได้เป็นอักษรสันสกฤต อักษรบาลี และอักษรปัลลava ศาสนาที่เคยมีอิทธิพลในภาคใต้มาก่อนคือศาสนาพราหมณ์ และตามมาด้วยศาสนาพุทธหลัทธิลังกาวงศ์ การจัดระบบการปกครองบ้านเมืองล้วนแต่เป็นแบบที่อินเดียเคยใช้มาก่อน เมื่อประสมประสานกับชนชาติพื้นเมืองในภาคใต้ที่มีอยู่ดั้งเดิม อาษัยธรรมในภาคใต้ของชุมชนไทยจึงเกิดมีเอกลักษณ์ของตนเองขึ้นอีกรูปแบบหนึ่งเนื่องจากภาคใต้ได้รับอิทธิพลของวัฒนธรรมอินเดียและวัฒนธรรมจีน รวมทั้งวัฒนธรรมตะวันออกกลางด้วย ศาสนาพราหมณ์ ศาสนาพุทธ และศาสนาอิสลามจึงเข้ามาแพร่ขยายในภาคใต้จนถึงปัจจุบัน โดยเฉพาะศาสนาพุทธ ลัทธิลังกาวงศ์ “ได้ขยายจากครรชีธรรมราชขึ้นไปถึงกรุงสุโขทัย ด้วยความในอารีกที่รู้จักกันดีกว่า “สังฆราช ปราษฎร์เรียนจบปีกไตร หลอกว่า ปุ่ค្នុในเมืองนี้ทุกคน ลูกแต่นครรชีธรรมราช” ปัจจุบันประชาชนภาคใต้จึงมีหลากหลายชาติพันธุ์และหลากหลายวัฒนธรรม มีทั้งชาวไทยพุทธ ชาวไทยเชื้อสายจีน ชาวไทยมุสลิม และชนกลุ่มดั้งเดิมที่ยังคงเหลืออยู่บ้าง เช่น และເງົາໄກ

1.3 สังคม การเมือง การปกครอง จากหลักฐานและการศึกษาทางประวัติศาสตร์ เป็นที่ประจักษ์กันแล้วว่าภาคใต้มีพัฒนาการทางสังคมและการเมืองยาวนาน เพราะมีการติดต่อกันขาย รับและแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมกับดินแดนที่พัฒนาสูงสุดของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ภาคใต้มีร่องรอยของชุมชน บ้านเมือง รัฐ อาณาจักรมาตั้งแต่ก่อนพุทธศตวรรษที่ 10 (อาคม พัฒนยะ

2534 : 111) มีพัฒนาการทางสังคมและการเมืองที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง เมื่อภาคใต้รวมเข้ากับอาณาจักรสุโขทัย อุดมด้วย มนต์เสน่ห์ และรัตนโกสินทร์ มิติทางวัฒนธรรมหลายส่วนจึงยังมีความแตกแยกกัน ประกอบกับความแตกต่างของชาติพันธุ์การขยายตัวของศาสนาอิสลามและการอพยพเข้ามาของชาวจีนทำให้ภาคใต้มีปัญหาทางสังคมและการเมืองมาตลอดตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ภาพของภาคใต้ในศตวรรษที่ผ่านมา (พ.ศ. 2443 - 2543) นั้น ถูกมองว่า อุดมไปด้วยทรัพยากร แต่บ้านเมืองสกปรกรกรุงรังเต็มไปด้วยประชากรที่มีปัญหา ไม่ว่าจะหน้าที่ มีแต่เรียกร้องสิทธิหรือระบบงานการต่าง ๆ อยู่ก่อความไม่สงบบวุ่นวายต่าง ๆ อยู่มากมายหลายกระบวนการทางราชการถึงกับต้องจัดตั้งศูนย์อำนวยการประสานราชการภาคใต้ (ศอ.ปต.) ขึ้น เพื่อแก้ปัญหาทางการเมืองการปกครองเป็นหน่วยงานราชการพิเศษเพียงแห่งเดียวของประเทศไทย กล่าวเฉพาะสังคมและการเมืองภาคใต้ในช่วงศตวรรษที่ผ่านมา เมื่อหัวเมืองต่าง ๆ มีตัวแทนจากส่วนกลางไปปกครองก็เกิดการต่อต้านขึ้นในใจ มีการแสดงออกทั้งต่อหน้าและลับหลังภาพของคนภาคใต้ที่เป็นภาพตายตัว (Sterio type) ในสายตาของคนทั่วไปคือ **หัวหม้อรักพากพ้องจนเกินเหตุ** (สะตอสามัคคี) และคนใต้คบหาก เป็นเพราะความที่เคยอิสระ เดย์ ปกครองตนเองมาก่อน ประกอบกับวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน การต่อต้านอำนาจปกครองของทางราชการด้วยการก่อตั้งชุมชนจรตั้งกลุ่มไพรหนี่นายในสมัยแรกๆ จนมาถึงขบวนการจรก่อการร้ายแบ่งแยกดินแดน (ขจก.) ขบวนการจรจีนคอมมิวนิสต์ (จค.) และผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ (ผกค.) ในระยะต่อมา ทำให้พัฒนาการโดยรวมของภาคใต้ ค่อนข้างจะซ้ำกันว่าภูมิภาคอื่น

ล้อม เพ็งแก้ว (2534 : 120 - 121) ได้วิเคราะห์ปัญหาสังคมและการเมืองภาคใต้ระยะที่ผ่านมาว่า ราชการมีพัฒนาการในการใช้อำนาจปกครอง ชาวบ้านก็มีพัฒนาการการต่อสู้กับเจ้าหน้าที่ ต่างฝ่ายต่างก็มีรูปแบบพิสدارชับช้อนมานับปัจจุบัน เช่น เมื่อถูกเก็บภาษีมากขึ้น ประกอบอาชีพแต่น้อยเพื่อจะได้เสียภาษีน้อย ๆ เมื่อมีภูมิภาค 5 เส้น ก็ปลูกบ้านเรือนให้ห่างกันเกิน 5 เส้น เมื่อถูกเกณฑ์ไปช่วยราชการส่วนกลางก็หนีไปอยู่ป่าเมื่อถูกปกครองหนัก ๆ ขึ้นก็ตั้งชุมชนอยู่ชายขอบเขตเมือง ในที่สุดเมื่อทุกสิ่งทุกอย่างพัฒนาการมาระยะหนึ่ง ชุมชนก็ต้องรวมตัวกันเพื่อแก้ปัญหาของชุมชนเอง ปัจจุบันนี้ชุมชนภาคใต้มีกลุ่มชุมชนพัฒนาเป็นเครือข่ายหมู่บ้าน

มีกลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มว้านค้า กลุ่มเกษตรกร กลุ่มอุตสาหกรรมอยู่ ที่มีความ

เข้มแข็งมากกว่าในภาคใต้ ๆ (ขัตตรทิพย์ นาคสุภา และพูนศักดิ์ ปานิกรประเสริฐ 2540 : 40) ซึ่งมองย้อนกลับไปถึงประวัติศาสตร์ของภาคใต้ จะพบว่าปัจจัยหลายประการที่เป็นเหตุหัวเมืองต่าง ๆ มีลักษณะค่อนข้างราษฎร์ สูมชนจำนวนมากปฏิเสธรัฐและปฏิเสธระบบทุนนิยม มองว่ารัฐและระบบทุนนิยมเป็นสถาบันภายนอกที่เข้ามาชุดครึ่ดและเอาด้วยกันเปรียบชุมชน

สบ สังเมือง (2534 : 116) เสนอความเห็นไว้ว่าการรับเอกสารณธรรมประชาธิปไตย มาจากสังคมตะวันตกนั้น แท้จริงแล้วเป็นความพยายามของกลุ่มคนไทยที่มีการศึกษาดี ได้รับ การศึกษาและทำธุรกิจติดต่อกับต่างประเทศ ส่วนคนไทยในสังคมชนบทน้อยคนที่จะรู้เรื่องและเข้าใจระบบประชาธิปไตยอย่างแท้จริง สังคมของคนไทยภาคใต้ได้รับการหล่อลอมให้เป็นคนรักอิสรภาพทำกิจกรรมทางสังคมได้ ๆ ต้องบอกกล่าวพูดจากันให้ตกลงเสียก่อน ซึ่งสอดคล้อง กับระบบ หลักการประชาธิปไตย แต่ฐานที่มาแตกต่างจากระบบประชาธิปไตยแบบตะวันตก เป็นวัฒนธรรมเฉพาะคืนภาคใต้เท่านั้น

ในประเทศไทยนั้นหลาย ๆ ฝ่ายพยายามที่จะเกิดระบบประชาธิปไตยขึ้นโดยการหักล้าง
หรือทำลายกัน เช่น ประชาชนก็คิดปฏิเสธระบบเด็ดขาดของราชการอยู่ตลอดเวลา นายทุน
ก็คิดทำลายระบบศักดินาของข้าราชการ กลุ่มศักดินาก็คิดทำลายระบบเด็ดจารวัต្សสภาน้ำที่
ครอบครองประเทศไทยอย่างต่อเนื่อง ผลจากกิจกรรมเหล่านี้ทำให้สังคมไทยแกร่งไป แก่งมา
อยู่ตลอดเวลา ทางแก้ไขที่น่าจะดีที่สุด คือ การเปลี่ยนแปลงระบบความคิด ความเชื่อ และ
เจตคติของคนไทยโดยจัดระบบการศึกษาให้แก่ประชาชนใหม่ ถือว่าประชาชนทุกคนมีความ
สำคัญเท่าเทียมกัน เปลี่ยนแปลงระบบฐานนิยม อำนาจนิยม ระบบศักดินา และระบบอุปถัมภ์
ให้หมดไปจากสังคมไทยให้ได้

1.4 เศรษฐกิจและการทำนาหกิน พื้นที่ภาคใต้มีความอุดมสมบูรณ์อยู่ในธรรมชาติ มีป่า มีภูเขา มีแม่น้ำ มีที่ลุ่มเพื่อทำนา มีท่าเรือเพื่อการประมงประชาชนสามารถเก็บเกี่ยวผลิตจากธรรมชาติได้โดยแทบไม่ต้องลงทุนลงแรง วิถีการทำนาหกินของภาคใต้จึงมีลักษณะเฉพาะมีจุดเน้นที่การคิดค้นหาวิธีปกป้องทรัพยากรธรรมชาติที่ครอบครอง ทำนาหกินอยู่ให้มั่นคงและให้ความสำคัญกับข้อตกลงบันส่วนผลประโยชน์ที่แต่ละคนจะพึงได้รับ pragmavarun ที่มีมาตลอด คือ ภาคใต้จะมีปัญหาอาชญากรรมสูงกว่าภาคอื่น เพราะความขัดแย้งในการแบ่งซึ่งผลประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติมีมาก ทรัพยากรที่สำคัญซึ่งเป็นสาเหตุที่ทำให้ผู้คน

แก่งແຍ່ງກັນມາກ ໄດ້ແກ່ ແຮ່ຮາດ ປາໄນ້ ທີ່ດິນທີ່ອຸດມສມບູຮົນແລະທຽພາກຮໃນທະເລ ພື້ນຖານຂອງ
ຊຸມໝານກາຕ ໄດ້ຈຶ່ງກຳນົດຂຶ້ນຈາກລັກຊະນະອາຊີພທີ່ເກີ່ວຂໍ້ອັກບທຽພາກຮທີ່ມີເປັນ 3 ກລຸມ ດື່ອ ມໍາ
ບ້ານທຳນາ ມໍາບ້ານທຳສວນ ແລະມໍາບ້ານປະມາງ ຈາກກາຮົກຂາຂອງ ຊັດຕະຖືພົມ ນາຄສຸກາ
ແລະພູນສັກຕິ່ງ ຜ້ານີກປະຕິເປົ້າ (2540 : 55 - 61) ກລ່າວລົງລັກຊະນະຂອງມໍາບ້ານໃນກາຕໄທ້ໜັງ 3
ລັກຊະນະ ໄວດັ່ງນີ້

หมู่บ้านท่านา มีมากในพื้นที่จังหวัดนราธิวาส พัทลุง และสงขลา รอบๆ ทะเลสาบสงขลา และพื้นที่ลุ่มระหว่างทะเลกับภูเขาในจังหวัดอื่นๆ กระจายอยู่ทั่วไป เนื่องจากพื้นที่ราบเพื่อทำนามีน้อย ชาวภาคใต้จึงนิยมใช้วิธีทำนาดำ ซึ่งมีกระบวนการที่ยุ่งยาก แต่ให้ผลผลิตสูง

หมู่บ้านบ้านชาวประมง มีอยู่ทั่วไปແບບชายทะเลของภาคใต้ ทั้งฝั่งอ่าวไทยและฝั่งทะเลอันดามัน ผู้ที่มาประมงดังเดิมเป็นชนพื้นเมือง ได้แก่ ชาวເລ ແລະ คนไทยນຸ້ສລິມເຊື້ອສາຍມາເລຍີ່ເກີອບທັງສິນ ດັວຍໃຫຍ່ພື້ນບ້ານການຕີໃຫ້ນັບຄືອສາສນາພຸຖ້ອນໄມ່ມີຄ່ອຍນິຍມອາຊີ່ພກຮ່າງປະມາດ ຮະຍະຫຼັງຈະມີສາກໄທຢ່າງຈາກການຂຶ້ນໆ ໂດຍເຊີ່ພາກກາຄກລາງ ແລະ ດັວຍເຊື້ອສາຍຈິນເຫຼົາມາດຳເນີນກິຈກາຮາຊີ່ພປະມາດໃນການຕີຈຳນວນมาก ປັຈຈຸບັນຈະພບວ່າชาวປະມາດການຕີສ່ວນໃຫບ່ຈະເປັນກຳລົມຄົນທີ່ມີເຫຼົ່າເປັນການຕີມາແຕ່ດັ່ງເດີມ

ภาครวมของโครงสร้างเศรษฐกิจภาคใต้ รายได้เฉลี่ยต่อหัวของประชากรโดยรวมสูงกว่าภาคเหนือและภาคอีสาน และหากพิจารณาเฉพาะจังหวัดแล้ว ภาคใต้หลายจังหวัดมีรายได้เฉลี่ยต่อหัวอยู่ในระดับสูงสุดของประเทศไทย เช่น จังหวัดภูเก็ต จังหวัดระนอง และจังหวัดพังงา ทรัพยากรที่ทำรายได้ให้แก่พื้นที่ภาคใต้ ได้แก่ แร่ธาตุ การประมง ยางพารา ปาล์มน้ำมันกาแฟ และอีกส่วนหนึ่ง คือ การท่องเที่ยว

ภาคใต้เคยมีทรัพยากรป่าไม้และป่าชายเลน อุดมสมบูรณ์จากสติ๊กของกรมป่าไม้ พ.ศ. 2538 ภาคใต้มีเนื้อที่ป่าไม้เหลืออยู่ประมาณ 12,455 ตารางกิโลเมตร หรือร้อยละ 17.61 ของพื้นที่ เนื่องจากได้มีการขอสัมปทานตัดไม้จากป่าไม้และป่าชายเลนมาตลอดจน เทพบุตรล่าได้ว่า ป่าไม้หมดไปจากพื้นที่ภาคใต้แล้วในปัจจุบันจะเหลืออยู่เฉพาะพื้นที่ดัง ของประเทศไทยเป็นป่าสงวนแห่งชาติ อุทยานแห่งชาติและเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่าเพียงไม่กี่แห่ง เท่านั้น พื้นที่ป่าในภาคใต้หลงจากการสัมปทานทำไม้แล้ว ส่วนใหญ่จะกลายเป็นป่าเสื่อมโทรม ทำให้ประชาชนเข้าไปปัจจุบันทำประโภช์ เช่น ปลูกพืชไว้ ปลูกยางพารา ปลูกปาล์มน้ำมัน ปลูกกาแฟ และทำนาถั่งในพื้นที่ป่าชายเลน

จากการศึกษาของ สมนึก ทับพันธุ์ และฉบับรวม ประจวบเมือง ได้กล่าวถึงการลดลงของพื้นที่ป่าในภาคใต้ไว้ว่าดังนี้

“ในกรณีป่าชายเลน จากภาพถ่ายดาวเทียมปี 2532 กรมป่าไม้ได้ประเมินว่ามีพื้นที่ ป่าชายเลนเหลืออยู่ไม่ถึง 1 ล้านไร่ ในภาคใต้โดยส่วนใหญ่ประมาณ 9 แสนไร่ จะอยู่ตามแนวชายฝั่งทะเลตะวันออกของภาคใต้ (ด้านอ่าวไทย) มีพื้นที่ป่าชายเลนเหลืออยู่น้อยเต็มที่ คือประมาณ 1 แสนไร่เศษ โดยจะมีมากอยู่บริเวณจังหวัดศรีธรรมราช และจังหวัดสุราษฎร์ธานี ผู้ที่ได้ประโยชน์จากการป่าชายเลนมี 2 กลุ่มใหญ่ ๆ คือ 1) ผู้ที่ได้ประโยชน์จากการเก็บเกี่ยวผลผลิตของป่าชายเลน คือชุมชนที่อาศัยในบริเวณใกล้เคียง หรือในเขตป่าชายเลน และมีผู้ได้รับสัมปทานทำไม้ในป่าชายเลน 2) ผู้ที่ใช้พื้นที่ป่าชายเลนทำกิจกรรมอื่น เช่น ทำฟาร์มเลี้ยงกุ้ง เมืองแร่ตลดownทำเที่ยบเรือและโรงงานอุตสาหกรรม เป็นต้น”

สำหรับพื้นที่ป่าภาคใต้ก่อนปี พ.ศ. 2500 มีพื้นที่มากกว่า 22 ล้านไร่ ช่วงที่ศึกษา (ปี พ.ศ. 2533 – พ.ศ. 2534) พื้นที่ป่าภาคใต้แทบจะไม่มีเหลืออยู่อีกต่อไป นอกจากพื้นที่ที่ทางราชการประกาศไว้เป็นป่าสงวนป่าอนุรักษ์ และเขตอุทยานดังกล่าวแล้วปัจจัยที่สัมพันธ์กับการลดลงของพื้นที่ป่าในภาคใต้ คือ การขยายตัวของพื้นที่ปลูกพืชพาณิชย์ทั้ง 3 ชนิด คือ ยางพารา กาแฟ และปาล์มน้ำมัน โดยเฉพาะ กรณีที่กรมป่าไม้อนุญาตให้บริษัทใหญ่เข้าไป เช่าพื้นที่เปลงใหญ่ปลูกพืชพาณิชย์ และมีการผลักดันให้ชาวบ้านออกไปจากพื้นที่ด้วยวิธีการต่าง ๆ ชาวบ้านต้องดื่นวน บุกรุกเข้าไปใช้พื้นทำกินในป่าที่เหลืออยู่ซึ่งทางการประเทศไทยเป็นเขตป่าสงวน หรือ เขตป่าอนุรักษ์ต่อ ๆ กันไปอีก นอกจากนี้ยังมีปัจจัยอื่น ๆ อันเป็นสาเหตุให้ป่า

ไม่ในภาคใต้หมดไปอีกบางประการ เช่น วัตถุภัย การสร้างเขื่อน และอ่างเก็บน้ำ การสร้างนิคมสร้างตนเอง เป็นต้น

1.5 ศาสนาและวัฒนธรรมประเพณี ความเชื่อและคตินิยมของกลุ่มคนความจากความจำเป็นที่จะต้องดินแดนต่อสู้เพื่อความอยู่รอดของชีวิต ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของปรากฏการณ์ธรรมชาติ เกิดเป็นประสบการณ์ที่สะสมบ่มเฉพาะสืบต่อกันมา กล้ายเป็นวัฒนธรรมประเพณี หากมีการจัดระเบียบของความคิดความเชื่อกำหนดเป็นอุบัյที่จะอบรมสั่งสอนให้ผู้อื่นเคารพเชือฟัง มีการประพฤติปฏิบูติตามก็กล้ายเป็นลักษณะศาสนา ในภาคใต้มีความเชื่อ ศาสนา และวัฒนธรรมที่ควรกล่าวถึง ดังนี้

1.5.1 ความเชื่อทางไสยศาสตร์ ไม่แตกต่างไปจากความเชื่ออันเนื่องมาจากลักษณะของชาวไทยถิ่นต่าง ๆ ทว่าไป คือ เชื่อในอำนาจเหนือธรรมชาติและธรรมชาติบางอย่างมีวิญญาณ สิ่งเร้นลับต่าง ๆ จะมีส่วนในการคุ้มครอง ควบคุม ชะตาชีวิต ซึ่งจะมีทั้งคุณและโทษ ถ้าหากบุคคลใดประพฤติชอบและมุ่งปฏิบัติเข้าหาสิ่งลึกลับได้ก็จะทำให้ผีช่วยคุ้มครองหรือให้คุณ นอกจากนี้แล้วหากมีการบำเพ็ญเพียรจนแก่กล้าก็จะทำให้บุคคลผู้นั้นมีพลังอำนาจสามารถควบคุมหรือบังคับวิญญาณเร้นลับที่บุญด้อยกว่าให้อยู่ใต้อำนาจของตนได้อีกด้วย อำนาจเร้นลับที่กล่าวถึงนี้มีการบังคากหรือปรากฏภายในรูปแบบต่าง ๆ การเรียกชื่อจิตวิญญาณเหล่านั้นจะแตกต่างกันออกไป กล่าวคือ วิญญาณชั้นต่ำเรียกว่า “ผี” เช่น ผีป่า ผีดิบ ผีพาย หากใครเคราะห์ร้ายหรือจิตไม่แข็งพออาจจะถูกผีหลอก ผีซา ผีสิง จนเกิดการล้มป่วยจนอาเจถึงตายได้ ส่วนจิตวิญญาณที่มีบุญญาธิการหรือที่ดีบ้างก็จะเรียกว่า “เทียมดา” (เทวดาหรือเทพที่มีบุญญาธิการสูงส่ง) บ้างก็เรียกว่า “หาด” (มีบุญญาธิการรองลงมา) เช่น หาดที่เป็นครื่องสัตว์ครื่องคน พบร่วมมี หาดสู (พญาสูหรือญาลีสิทธิ์) หาดจะระเข้ (จะระเข้กาลสิทธิ์) หาดเหล่านี้จะปรากฏให้เห็นในรูปของสัตว์เท่านั้น หาดที่เป็นมนุษย์ผู้มีบุญบารมีแล้วดับชีพไปก็มี เช่น หาดหมุ (ประจำหัวเข้าแดงลงคลาน) หลวงพ่อหาด (วัดซ้างให้ อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี) ส่วนที่เป็นเพศหญิงมากเรียกว่า “เจ้าแม่” เช่น เจ้าแม่หลิมกอเหนียว (ปัตตานี) เจ้าแม่ไกรทอง (จังหวัดราชบุรี) นอกจากนั้นความเชื่อของชาวใต้ทั่วไปที่มีต่อสิ่งที่ให้คุณแก่มวลมนุษย์ ซึ่งถือกันว่ามี “ขาวัญ” และมีเทพดาประจำ เช่น ข้าวมีขาวัญ

ข้าวและมีเจ้าแม่โพสพเป็นเจ้าแม่แห่งข้าว เรื่องจะมีขวัญเรื่อและมีแม่ย่านางเป็นผู้หญิงประจำรักษาเรื่อ และยังเชื่อกันว่าที่ตัวเด็กทุกคนจะมีขวัญและมีแม่เชื้อเป็นเทพาหารหรือปีประจำทาง ในส่วนของธรรมชาติก็ยังมีเทพารักษ์ประจำ เช่น เทparักษ์ประจำป่าไม้ ประจำชุมชนฯ เหล่านี้เป็นต้น

จากที่กล่าวมาแล้วในเรื่องของจิตวิญญาณต่าง ๆ ทำให้ชาวใต้โดยทั่วไปชื่นให้ความเคารพ ศรัทธาต่อสิ่งเหล่านี้ได้ทำการบวงสรวง บูชา กราบไหว้ และเกิดการทำขวัญเพื่อให้สิ่งที่ตนควรพนับถือ ช่วยปกปักษ์คุ้มครองให้รอดพ้นจากภัยนตรายทั้งปวง ให้เกิดความสงบสุข ขึ้นแก่ต้นเองและครอบครัว

1.5.2 ความเชื่อทางศาสนาพุทธ ความเชื่อนี้สืบเนื่องมาจาก การได้รับอิทธิพลจากศาสนาพุทธที่เผยแพร่เข้ามาทางภาคใต้จนทำให้ไทยพุทธในภาคใต้มีความเชื่อกันว่า กับศาสนาหลายประการ แต่ก็มิได้มีเมื่อความเชื่อดังเดิมที่เป็นความเชื่อของชาวใต้ทั่วไปเสียที่เดียว แต่กลับนำมาระบายนอกเข้ากันได้อย่างลงตัว ทั้งที่บางอย่างอาจขัดกับแก่นแท้ของพุทธศาสนาตาม เช่น การใช้น้ำพุทรมนต์ขับไล่ฝี ความเชื่อเรื่องพรหมลิขิต ควบคู่กันไป กับเรื่องกฎแห่งกรรม เป็นต้น คดิเกี่ยวกับกฎแห่งกรรมของพุทธศาสนา เป็นเหตุให้ชาวใต้เกิดความเชื่อเรื่องการ “ติดทาน” และการ “ใช้ชาติ” กล่าวคือ ถ้าหากนำเอาทรัพย์สินที่เจ้าของไม่ปราถอนจะให้เข้ามาครอบครองไว้ ผู้นั้นจะต้องติดตามไปรอดใช้คืนในชาตินext อาจจะชดใช้ในรูปของข้าทาสรับใช้ก็ได้ สำหรับการใช้ชาตินext ก็即จากการก่อกรรมทำเข็ญให้กับมนุษย์หรือสัตว์ไว้อย่างไรในชาตินext แล้วเมื่อถึงชาตินext นักกรรมนั้นจะกลับสนองถึงตน หรือจะเปลี่ยนจากผู้เคยกระทำเป็นผู้ถูกกระทำตามกรรมที่ได้ก่อเอาไว้ หรืออาจจะรุนแรงกว่าก็ได้ สำหรับสิ่งที่เป็นรูปธรรมที่ชาวพุทธศาสนาสนใจมากคือ เครื่องน้ำมนต์ หรือเครื่องรางที่มีความศักดิ์สิทธิ์และเป็นสิริมงคล คือ “โนโม” มาทำเป็นตรา “หัวโนโม” เพื่อขับไล่ฝี ไข้ห่า และกันเสนียดจัญไร โดยจะปรากฏอยู่ในรูปของหัวแหวน กำไล เป็นต้น พุทธศาสนาในภาคใต้เชื่อว่าบุญกุศลที่สร้างมาสะสมไว้ยอมเกิดเป็นนาบุญ เมื่อถึงคราวคับขันอาจจะนำมาใช้ช่วยให้พ้นภัยนตรายได้

ความเชื่ออันเนื่องจากศาสนาพุทธนี้พุทธศาสนาในภาคใต้ได้ให้ความสำคัญ ประพฤติปฏิบูรณ์ตีสีบทอดต่องมากในหลากหลายเช่นประเพณี คือ “สารทเตือนสิน” (เดือนสิงหาคม)

จันทรคติ) โดยเชื่อกันว่าเป็นการทำบุญให้แก่ปู่ ย่า ตา ยาย และญาติพี่น้องที่ล่วงลับไปแล้ว โดยเชื่อว่าพญาณจะปล่อยวิญญาณญาติ ๆ มาพบลูกหลานของตนในเมืองมนุชย์ในวันธรรม 1 ค่ำ เดือนสิงหา และให้กลับไปเมืองนรกตามเดิมในวันธรรม 15 ค่ำ เดือนสิงหา ในขณะเดียวกัน เป็นการแสดงความซื่นชมกับผลผลิตทางการเกษตรซึ่งให้ผลในปลายเดือนสิงหาด้วย ประเพณีสารทเดือนสิงหา เป็นงานเทศกาลประจำปีที่สำคัญและยิ่งใหญ่ที่สุดในภาคใต้ก็คือ งานเดือนสิงหา เมืองนครศรีธรรมราช ในช่วงเทศกาลจะมีการทำบุญเลี้ยงพระขึ้นที่วัดต่าง ๆ ทั้งจังหวัด บรรดาชาวใต้ที่ไปอยุ่ยังต่างถิ่นก็จะกลับมาทำบุญยังบ้านเกิดของตน เพราะเป็นสถานที่เกิดของบรรพบุรุษ และอาจถือได้ว่าเดือนสิงหาเป็นวันรวมญาติของชาวนครศรีธรรมราช และชาวใต้ซึ่งอาจจะมีเพียงปีละครั้งด้วยก็ได้

1.5.3 มุสลิม และศาสนาอิสลาม เป็นที่ทราบกันอยู่แล้วว่าก่อนศาสนาอิสลาม จะเข้ามาสู่บริเวณแหลมมลายู ประชาชนแถบนี้เคยนับถือศาสนาพราหมณ์และพุทธศาสนามาก่อน ศาสนาอิสลามเข้ามา ในภาคใต้ราวพุทธศตวรรษที่ 19 ชาวมุสลิมนั้นมีครัวเรือน ศาสนาอิสลามมีมาตั้งแต่เมื่อนานมาแล้ว แต่ในภาคใต้ชาวมุสลิมมีความเชื่อว่า พระผู้เป็นเจ้าหรืออัลลอห์ เป็นผู้สร้างโลก หลักการหรือข้อบัญญัติของศาสนาอิสลามจะบรรจุอยู่ในคัมภีร์เรียกว่า “อัล-กุรอาน” ซึ่งชาวมุสลิมน้ำหนักปฏิบัติในคัมภีร์มากประพฤติปฏิบัติอย่างเคร่งครัด จึงทำให้ความเชื่อถือครัวเรือนของชาวไทยมุสลิมในภาคใต้ส่วนใหญ่เข้มแข็งไปตามหลักศาสนา หลักการของศาสนาอิสลามถือว่าผู้ที่สามารถปฏิบัติได้จะมีบุญสูง จึงเดินทางไปประกอบพิธีฮัจญ์ที่นครมักกะห์ ประเทศซาอุดิอาระเบีย เพื่อประกอบศาสนกิจที่กระทำเพียงครั้งเดียวในชีวิต (แต่ไม่ห้ามไปปฏิบัติอีก) แต่ถ้าหากว่าไม่สามารถปฏิบัติได้ก็ไม่ถือเป็นการบากประการใด จากหลักปฏิบัติตั้งกล่าวนี้ จึงทำให้ชาวมุสลิมบางกลุ่มเกิดมีความเชื่อว่าจะต้องดิ้นรนหาทางไปให้จนถึงที่สุดโดยไม่คำนึงถึงสุขภาพและความลำบากของครอบครัวที่อยู่ข้างหลัง ซึ่งถือได้ว่าเป็นความเชื่อที่ผิด สำหรับคนที่ได้ประกอบพิธีฮัจญ์มาแล้วจะมีคำนำหน้าว่า “อัจฉริ” ในส่วนของผู้ชาย และ “อัจฉริห์” สำหรับผู้หญิง และมีการแต่งกายถูกต้องตามหลักศาสนา จะปกปิดมิดชิด มีผ้าคลุมศีรษะ ผ้าคาดศีรษะ สวมหมวก (นิยมสีขาว) หรือโพกศีรษะ นอกจากนี้ชาวไทยมุสลิมยังมีความเชื่อซึ่งถือได้ว่าเป็นหลักปฏิบัติก게ียกับข้อยกเว้นที่ชาวมุสลิมทั้งหมดปฏิบัติอยู่อย่างเคร่งครัด คือ 1) ห้ามรับประทานเนื้อสุกร เนื้อสุนัข เนื้อสัตว์ที่ตายเอง

เลือดสัตว์ทุกชนิด 2) ห้ามเสพสิ่งมึนเมาทุกชนิด 3) การแต่งกายของเพศชายให้ปิดระหว่าง
สะดีกับหัวเข่า ผู้หญิงให้ปกปิดทั้งร่างกายยกเว้น ใบหน้า และฝ่ามือ 4) ห้ามยืดถือสิ่งที่มา^๑
เทียบเคียงอัลตราเส้น 5) ห้ามเคารพบุชาสูปั้น วัตถุเครื่องรางของขลัง 6) ห้ามกราบบุคคล
7) ห้ามเล่นการพนันทุกชนิด 8) ห้ามกินดอกเบี้ย 9) ห้ามลักขโมย 10) ห้ามผิดประเวณ
บุตร ภรรยา และสามีผู้อื่น

จากความเชื่อมั่นในหลักศรัทธาของศาสนาอิสลามทำให้การแสดงออกทางวัฒนธรรม
ของไทยมุสลิมในภาคใต้ จำกัดขอบเขตจำเพาะที่ศาสนาอนุญาต เช่น ไม่มีการแสดงออกที่
เกี่ยวกับการมรณ์ ไม่มีการร้องรำทำเพลง ไม่มีการกินดอกเบี้ยจากเพื่อนบ้าน ไม่เล่นการ
พนัน เป็นต้น

1.5.4 ชาวจีนในภาคใต้ผู้ตะวันตก ชาวจีนในภาคใต้ผู้ตะวันตก ได้แก่
ในจังหวัดภูเก็ต พังงา และรัตนโกสินทร์ ภูเก็ตอยู่พม่าจากจีนแผ่นดินใหญ่ และจีนยกเกี้ยวน
มีความเชื่อที่ติดตัวมา ได้แก่ การเคารพบุชานับถือวิญญาณบรรพบุรุษ และการนับถือเจ้า หรือ
เชียน ชาวจีนในจังหวัดภูเก็ตและบริเวณใกล้เคียงมีความเชื่อเรื่องการสะเดาะเคราะห์ จีนพิธี
โกยห่าน ในช่วงมีงานกินเจ และเมื่อมีงานวันเกิด (แซยิด) ของพระเจ้าวูปีดูปหนึ่งใน
ประเทศไทย กินเจ ของชาวจีนที่จังหวัดภูเก็ตนอกจากเพื่อถือศีลซ้ำชาติใจแล้ว ยังกระทำเพื่อรำลึก
ถึงวิญญาณของบรรพบุรุษที่ตนเคารพบุชา โดยยึดถือวิญญาณนั้น ๆ เป็นเสมือน “เจ้า” หรือ
“เชียน” ในพิธีจะมีการบวงสรวงเพื่ออัญเชิญเจ้าองค์ต่าง ๆ เข้าประทับทรงซึ่งทำหน้าที่เป็น
“ม้าทรง” หรือคนทรง เมื่อเจ้าประทับทรงแล้วม้าทรงจะแสดงอภินิหารให้ปรากฏต่าง ๆ นานา
เช่น มีเหล็กแหลม หอก เสียบตามเนื้อตัว ตามกระพุ้งแก้ม ลิ้น บางม้าทรงอาจใช้น้ำมันที่ดั้ม^๒
เดือดพล่านอยู่มาชะโ碌碌ตามร่างกายโดยไม่รู้ลึกปวดร้อนแต่ประการใด บ้างก็เดินลุยไฟ
บ้างปืนบันไดมีด แต่ละอภินิหารจะมีม้าทรงแสดงให้ปรากฏเป็นจำนวนมากมากต่อสายตาของ
ประชาชนทั่วไป และไม่เกิดบาดแผลเลย ล้วนแต่เป็นเรื่องน่าพิศวงอย่างยิ่งผู้คนสามารถไป
พิสูจน์ได้ เพราะกระทำเป็นประจำทุกปี (เริ่มพิธีในวันแรกของเดือน ๙ จีนตรงกับช่วงเดือน
ตุลาคมหรือเดือน 11 ไทย) และมีผู้ครัวท่าเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ นอกจากนี้ชาวจีนยังมีความเชื่อใน
เรื่องของผีสาหัสอีกด้วย ดังจะเห็นได้จากการที่ชาวจีนนิยมจุดประทัดเพราะเชื่อว่าผีจีนกลัวไฟ
และการเตะยังดัง จึงจุดประทัดเพื่อขับไล่แสงส่องที่อัปเปอร์ แทนยด จัญไร และภูตผีศาจที่

ซึ่งอน wen อุ่นอยู่ภายในบ้านหรือที่จะมาทำอันตรายเพื่อให้ตกใจกลัวแตกตื่นหนีไปเสีย

1.5.5 ชนกลุ่มน้อย กลุ่มแรก คือ ชาวเลหรือชาวนา ชาวเลหรือชาวนา้มีอยู่มากในภาคใต้ฝั่งตะวันตกมีความเชื่อตามลัทธิดั้งเดิมของพวากชนมีทั้งคล้ายคลึงและแตกต่างกับชาวภาคใต้กลุ่มอื่นๆ เนื่องจากชีวิตชาวเลผูกพันอยู่กับน้ำและทะเลตั้งแต่เกิดจนตาย ดังนั้นความเชื่อพื้นฐานของเขามีจึงถือว่าชีวิตทั้งปวงขึ้นอยู่กับการคลบบันดาลของ “เจ้าเกาะ” และอิทธิฤทธิ์ต่างๆ ของผีเทวดาพวากหนี่ห์ที่เรียกว่า “ชิน” ซึ่งเชื่อกันว่าลงมาจากสวรรค์อาศัยอยู่ในทะเล มีรูปร่างลักษณะเป็นดวงไฟ มีสีต่างๆ กัน เช่น เขียว ขาว แดง ฯลฯ มีผีที่ให้โทษแรงมากจึงต้องทำพิธีถอยเรือปีลัง 2 ครั้ง เพื่อขออำนาจเจ้าเกาะให้ช่วยคุ้มครองพวากเขาให้อยู่รอดตลอดดูมรสุ่มพร้อมกับขับไล่สิ่งอัปมงคลออกจากหมู่เกาะ กลุ่มที่สอง คือ ชาไกหรือ พวากเงาะ ซึ่งเป็นชนกลุ่มน้อยที่อาศัยอยู่ในตอนใต้ของภาคใต้ เช่น จังหวัดสตูล พัทลุงยะลา นราธิวาส ตลอดไปจนถึงประเทศไทยพันธรรษณามาเลเซีย พวากชาไกจะมีความเชื่อตามคติตั้งเดิมของพวากชนอย่างเหนียวแน่น เช่น เมื่อมีคนตายลงในหมู่บ้าน จะพาคนอพยพทิ้งที่อยู่ไปทันทีหลังจากทำพิธีฝังศพเสร็จแล้ว นอกจากนี้ชาไกยังมีความเชื่อว่าตามต้นไม้ใหญ่ ฯ มีผีสิงอยู่ เพราะประเพณีการฝังศพของพวากชาไก เมื่อฝังเสร็จแล้วหมู่ผีจะนำวิญญาณไปอยู่ที่ต้นไม้ใหญ่ และเชื่อว่าผีจำพวากหนี่ห์ คือ ผีรายเรียกว่า “เขมังงัด” นั้นผู้มีวิชาความรู้สามารถเรียกมาใช้ได้ โดยมากเรียกมาสิงอยู่ในน้ำมันเสน่ห์ จึงนิยมกันว่าน้ำมันเสน่ห์จากพวากชาไกมีสรรพคุณทำให้หลับรัก หลังมาก โดยน้ำไปแตะที่หลังเสือของหมูที่ตนรักซึ่งสวยงามอยู่หรือตากอยู่ก็ได้ ถ้าหมูนั้นไม่ได้มากินอยู่กับชายคนที่แตะภายนใน 3 วันหรือ 7 วัน ก็จะเกิดอาการคลุ่มคลังถึงเป็นบ้า และยังเชื่อว่าผีมีอยู่ในที่มีดทุกๆ แห่ง ดังนั้นชาไกจึงก่อไฟไว้ในทับอยู่ตลอดเวลา และเชื่อว่าผีกลัวหัวไฟ ดังนั้นเมื่อฝังศพหมู่ผีจะแยกหัวไว้ให้เจ้าของศพเคี้ยวฟันลงบนศพก่อนฝังเพื่อไม่ให้วิญญาณมาหลอกหลอน และเมื่อหลบคลอดบุตรจะเอาหัวไฟมาผูกไว้ที่หูเพื่อไม่ให้ฝีมารบกวน ชาไกมีข้อห้ามสามีภรรยาเทพประเวณีกันในทับ เช่นว่า ควรละเมินผีเจ้าที่จะลงโทษ จึงต้องไปหาที่เทพสมกันในป่า โดยทำเครื่องหมาย “ปักกำ” (ปักไม้มัดหมูผู้ผูกติดปลายไว้) ไว้ที่ปากทางเข้าบวิเวณนั้นเป็นเขตห่วงห้ามไม่ให้ผู้อื่นเข้าไปชาไกมีความเชื่อว่าผู้ใดไม่มีลูกผู้นั้นคือผู้มีบาป ยกเว้นตระดัน (คือหมอกำคลอดซึ่งต้องเป็นหญิงโดยเด็ด) เพียงคนเดียว เพราะได้ทำหน้าที่ผดุงครอบครัว ทำคลอด และเลี้ยงดูเด็กฯ ในหมู่บ้านซึ่ง

เหมือนกับมีลูกอยู่แล้ว ด้วยเหตุนี้พากษาไกคนอื่น ๆ ที่แต่งงานแล้วต้องพยายามให้มีลูก ถ้าผู้ใดยังไม่รู้ท่าที่จะฝิดปกติก็จะพยายามไปขอจากหมอดื้อให้มีลูก หมอก็จะจัดยาสมุนไพร ให้รับประทานซึ่งมักได้ผลตามต้องการ

จากสภาพสังคมที่ใช้ชีวิตความเป็นอยู่อย่างเรียบง่ายเมื่อมีสิ่งเปลกปลอมจากสังคม เมืองเข้าไป ปัจจุบันแบบแผนในการดำรงชีวิตต้องแปรเปลี่ยนตามสภาพเพื่อความอยู่รอด เช่น จำเป็นต้องเข้ามาติดต่อ หรือเพื่อนำเอกสารสิ่งของที่ตนเองได้ในปัจจุบันทำการแปรสภาพแลกเปลี่ยน กับคนเมืองให้ได้มากซึ่งปัจจัยต่างๆ ในการดำรงชีพต่อไป การเดินทางนับถือในความเชื่อที่ ประเพณีปฏิบูติจึงลดลงอย่างไปในปัจจุบัน จะเห็นว่าความเชื่อพื้นฐานของชาวภาคใต้ทุกกลุ่ม มีลักษณะคล้ายคลึงกัน คือเชื่อเรื่องผีสง่างหราและวิญญาณ ส่วนที่แตกต่างกันคือความเชื่อที่ได้รับอิทธิพลจากศาสนา แต่ก็มีความเชื่อพื้นฐานเข้าประสมประสานอยู่ด้วย

1.6 ปัญหาเฉพาะของชุมชนภาคใต้

1.6.1 ปัญหาด้านวัฒนธรรม ในเรื่องวัฒนธรรมของคนภาคใต้โดยภาพรวมแล้ว อาจจะแบ่งได้เป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่mwัฒนธรรมไทยพุทธ กลุ่mwัฒนธรรมไทยเจี๊ย และกลุ่mwัฒนธรรมไทยมุสลิม แต่ละกลุ่มมีเอกลักษณ์แสดงความเปลกแยกต่างกันอย่างชัดเจน กลุ่mwัฒนธรรมไทยพุทธเป็นกลุ่มที่ใหญ่ที่สุด กระจายอยู่ในทุกจังหวัดในพื้นที่ภาคใต้ที่มีวัฒนธรรมและวิชีวิตอยู่ในกรอบของความเชื่อและค่านิยมตามคติของศาสนาพุทธ ซึ่งมีความเชื่อและพิธีกรรมตามลัทธิพราหมณ์ปะปนอยู่ด้วยเหมือนพื้นที่อื่นๆ ทั่วไป ประเพณีที่เกี่ยวกับชีวิต เช่น การเกิด การแต่งงาน งานศพ จะเป็นไปตามคติในลัทธิศาสนาพราหมณ์ และศาสนาพุทธ ประเพณีที่สำคัญและมีชื่อเสียงของคนภาคใต้กลุ่มไทยพุทธ เช่น ประเพณีสาวหัวเตือนสิบประเพณีชักพระ เป็นต้น ส่วนกลุ่mwัฒนธรรมไทยเจี๊ยส่วนใหญ่จะปฏิบัติกันในจังหวัดพื้นที่ฝั่งทะเลตะวันตก เช่น ภูเก็ต พังงา กระบี่ และตรัง ซึ่งมีคนไทยเชื้อสายจีนอาศัยอยู่จำนวนมาก ประเพณีที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกันทั่วไป คือ ประเพณีกินเจ สำหรับวัฒนธรรมไทยมุสลิมนั้น คนไทยภาคใต้ที่นับถือศาสนาอิสลามมีกระจายอยู่ทั่วไปแทบทุกจังหวัดและมีจำนวนมาก ใน 5 จังหวัด ชายแดนภาคใต้ คือ สตูล สงขลา ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส วัฒนธรรมประเพณีของคนไทยมุสลิมมีเอกลักษณ์ของตนเอง เป็นไปตามบทบัญญัติของศาสนาอิสลาม ถึงอย่างไรก็ตามแม่จะมีศาสนา ความเชื่อ และวัฒนธรรมที่แตกต่างกันแต่คนไทย

ภาคใต้แต่ละกลุ่มที่เป็นผู้ยึดมั่นในศาสนา ความเชื่อ และประเพณีวัฒนธรรมของตน ก็สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข เพราะศาสนาและวัฒนธรรมของทุกกลุ่มนี้สอนคนให้คุณเป็นคนดี ค่านิยมและวัฒนธรรมท้องถิ่นของภาคใต้หลายประการที่นอกจากแสดงเอกลักษณ์ของชาวภาคใต้แล้วยังมีพื้นฐานมาจากภูมิปัญญาในการพัฒนาชีวิต ความเป็นอยู่ และการประกอบอาชีพ ตัวอย่างเช่น “การอุดปาก” “การตามแรง” “การกินวน” เพื่อใช้แรงงาน “ทำงาน” ตั้งแต่ขั้นตอน “ห่ว่านกล้า” “ถอนกล้า” “ถอนกอ” “เวียนคaway” (ลุยนา, เหยียบนา) ดำเนินเก็บข้าว (ด้วยแกะ) “หาบเลียงข้าว” นวดข้าว ตำข้าว (ซ้อมสาร) กล่าวโดยสรุปว่ามีการให้ความร่วมมือกันในการประกอบอาชีพตั้งแต่เริ่มต้นจนได้รับผลผลิต ผู้อุดปากหรือขอแรงจากเพื่อนบ้านก็ได้ประโยชน์ ผู้ที่ไปช่วยใช้แรงก์สนับสนาน มีความสุขและภูมิใจที่ได้มีส่วนร่วม

ด้วยสภาพพื้นที่ที่มีผลผลิตต่างกันมาก คือ ชุมชนเชิงเขาริมแม่น้ำได้ผลผลิตเป็นพืชผักผลไม้ ชุมชนที่นาได้ข้าว และชุมชนป่าไม้ได้ผลผลิตจากทะเล มีความจำเป็นจะต้องนำผลผลิตไปแลกเปลี่ยนกันจึงเกิดวัฒนธรรมการพึ่งพาอาศัย “ผูกเกลอ” “ผูกดอง” กันขึ้น สืบทอดมาถึงปัจจุบันและบางครั้งการแสดงออกชัดเจนจนเกินความพอดีจนสังคมมองว่าคนใต้นั้น “สะตอสามัคคี รักพากพ้องจนเกินเหตุ” สภาพภูมิอากาศภาคใต้มีผลต่อสำเนียงภาษาที่ต้องพูดเดียงดังสัน្តิ หัวนุ ฯ เพราะมีกระแสคลี่น กระแສลม และมีฝนตกซุก การตั้งบ้านเรือนตามเชิงเขา ทำให้ไม่สามารถอยู่ร่วมกับกลุ่มกันหลาย ๆ ครัวเรือนได้ ผู้คนจึงต้องระดมระวังตัว และระวังภัยอันตรายอยู่ตลอดเวลา เป็นมิตรกับคนแปลงหน้ายาก ไม่กล้าไว้ใจใครง่าย ๆ จนกลายเป็นคนหัวหม้อ ไwalliyim ไwalliyeng คบยก แต่ภาพกลับกันหากได้รู้จัก ได้ใกล้ชิดสนิทสนมกันแล้วคนภาคใต้ส่วนใหญ่จะมีลักษณะเด่น คือ บริวใจ รักเพื่อน มีเหตุผล และมีความเป็นตัวของตัวเองสูง เอกลักษณ์เฉพาะตัวอีกประการหนึ่งของคนใต้ คือ ลักษณะรูปร่างผิวพรรณซึ่งเป็นบุคลิกภาพภายนอก เนื่องจากวิวัฒนาการมาจากสายพันธุ์นิกรอยด์ (Nigroid) คนภาคใต้จึงมีผิวคล้ำ ผมหยิก ตาโต รูปร่างสันทัด

ชวน เพชรแก้ว (2534 : 103) กล่าวถึงนิสัยและบุคลิกภาพของชาวภาคใต้ที่มีผลกระทำต่อการพัฒนาว่ามีลักษณะต่อไปนี้ คือ

- 1) ชาวภาคใต้ชอบทำตัวเป็นหัวเรือใหญ่ หรือนักเลง หมายถึง เป็นคนใจกว้าง เจ้ายาขาด กล้าได้กล้าเสีย รักศักดิ์ศรี และปกป้องพากพ้อง

2) ชาวภาคใต้เป็นคนตรงไปตรงมา พูดจาโง่งพาง ไม่วรากษามរยาทหรือกันอนน้ำใจคู่สนทนา

3) ชาวภาคใต้รักอิสระ รักศักดิ์ศรี และพิทักษ์พวงพ้อง มีลักษณะ “หน้าใหม่” “ใจเติบ” ไม่ค่อยยอม “เดียหน้า” หรือ “เดียเหลี่ยม”

4) ชาวภาคใต้รักและผูกพันกับถินกำเนิด กล้าที่จะเปิดเผยและประกาศตัวเอง มีความเป็นท้องถิ่นนิยมสูง

5) ชาวภาคใต้เกียจคร้าน รักสนุก ไม่รู้จักอดทน เพราะมีทรัพยากรอุดมสมบูรณ์

ทั้งหมดนี้เป็นผลจากการศึกษา ของนักวิชาการซึ่งสะท้อนให้เห็นสภาพจริงของบุคลิกภาพของคนภาคใต้ หากนำเขามาใช้ให้เกิดการพัฒนาไปในทางที่ดี ก็จะเป็นประโยชน์ต่อท้องถิ่นและประชาชนที่อาศัยอยู่โดยรวมได้ ประเด็นสำคัญขึ้นอยู่กับการที่สามารถนำเอาคุณลักษณะที่ชาวภาคใต้มีอยู่ มาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อชาวภาคใต้เอง ให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของ เกิดความภูมิใจจนสามารถช่วยกันห่วงแห่นรักษาไว้เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นของตน และพัฒนาให้มีคุณค่าต่อชีวิตคนในท้องถิ่นให้ได้มากที่สุด ตัวอย่างความสำเร็จในการนำบุคลิกภาพที่เป็นเอกลักษณ์ของคนภาคใต้มาใช้ในการพัฒนา เช่น การรวมตัวกันเป็นกลุ่มสังคมออนไลน์ทั่วประเทศ ซึ่งต้องอาศัยผู้นำที่มีบุคลิกภาพขอบเขตตัวเป็นหัวเรือใหญ่ ตรงไปตรงมา พูดจาโง่งพาง ต้องอาศัยสมาชิกที่รักศักดิ์ศรี ซื่อสัตย์ รักพวงพ้อง และผูกพันกับถินกำเนิด จะเห็นได้ว่าในปัจจุบัน (ปี พ.ศ. 2543) ภาคใต้มีกลุ่มสังคมออนไลน์ที่เข้มแข็งจำนวนมาก มีทุนทรัพย์มุ่นเงินที่ให้ประโยชน์แก่สมาชิกได้มากมหาศาล ชุมชนสามารถพึ่งตนเองและพึ่งกันได้โดยไม่ต้องอาศัยการช่วยเหลือจากภายนอกมากนัก

ตามหลักฐานทางประวัติศาสตร์พบว่า พ่อค้าชาวจีนเดินทางมาโดยอาศัยลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ และเดินทางกลับเมืองโดยอาศัยลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ หัวเมืองในภาคใต้ เช่น ชุมพร ศรีราชาญรธานี นครศรีธรรมราช สงขลา และปัตตานี ซึ่งเป็นที่ชุมชนการค้า เป็นที่พักอาศัยของชาวจีน และขยายตัวมากขึ้นสืบมาจนถึงปัจจุบัน คนจีนอพยพเข้ามาใช้แรงงานในเมืองไทยมากที่สุดในช่วง ปี พ.ศ. 2400–2429 เนื่องจากประเทศไทยต้องการแรงงานพัฒนาประเทศ เช่น ทำเหมืองแร่ ขุดลอกคลอง สร้างทางรถไฟ โรงสีข้าว โรงเลื่อยไม้ และมี

คนจีนจำนวนมากที่สร้างฐานะจากการใช้แรงงานจนร่ำรวย และหลายตระกูลได้รับมอบหมายให้เป็นผู้ปกครองดูแลหัวเมืองต่าง ๆ ในภาคใต้ มีลูกหลานสืบวงศ์ตระกูลมาถึงปัจจุบัน เช่น ตระกูล ณ สงขลา, ตระกูล ณ ภูเก็ต, ตระกูล ณ ระนอง เป็นต้น

พระยาดำรงสุจริต มหิศรภักดิ์ ต้นตระกูล ณ ระนอง เป็นตัวอย่างของชาวจีนที่มีบทบาทสำคัญในภาคใต้คนหนึ่ง ซึ่งเดิม คือช่างเจียง เริ่มทำงานเป็นกรรมกรที่เกาะหมาก (ปีัง) เมื่อมีทุนก็เข้ามาค้าขายทางภาคใต้ฝั่งตะวันตกของไทย และได้ตั้งบริษัทขุดแร่ดินบุกขึ้น จนมีฐานะร่ำรวย ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นเจ้าเมืองระนอง ดูแลว่าการเมืองระนองและหัวเมืองภาคใต้ฝั่งตะวันตก พระยาดำรงสุจริตมหิศรภักดิ์มีบุตรชายคน ได้รับบรรดาศักดิ์และตำแหน่งให้ดูแลหัวเมืองต่าง ๆ ในภาคใต้ได้แก่

คอชิมเจ่ง	เป็น หลวงศรีโลหภูมิพิทักษ์ ผู้ช่วยราชการเมืองระนอง
คอชิมก้อง	เป็น พระยาดำรงสุจริตฯ สมุหเทศบาลมณฑลชุมพร
คอชิมจั่ว	เป็น หลวงศรีสมบัติ เป็นผู้ช่วยราชการเมืองระนอง
คอชิมชิม	เป็น พระยาอัชญาคตพิศ รักษาผู้ว่าราชการเมืองกระบุรี
คอชิมเต็ก	เป็น พระยาจรุญราชนิกากร ผู้ว่าราชการเมืองหลังสวน
คอชิมบี้	เป็น พระยารัชภานุประดิษฐ์ สมุหเทศบาลมณฑลภูเก็ต

นโยบายการให้บรรดาศักดิ์และตำแหน่งปกครองบ้านเมืองแก่ชาวจีนเป็นประโยชน์แก่ประเทศไทยเป็นอย่างมาก ปัญหาการแบ่งแยกทางเชื้อชาติของคนจีนหมู่ได้เป็นเรื่องที่ต้องแก้ไขอย่างเร่งด่วน จึงได้รับความเห็นชอบและพยายามต่อสู้เรียกร้องสิทธิอยู่ตลอดทำให้บ้านเมืองไม่ค่อยสงบ ในประเทศไทยโดยเฉพาะภาคใต้มีคนไทยเชื้อสายจีนจำนวนมาก แต่กล่าวได้ว่าแทบจะไม่มีปัญหาใด ๆ เลย ในปัจจุบัน

คนไทยภาคใต้ซึ่งนับถือศาสนาอิสลามมีชื่อเรียกว่า “ไทยมุสลิม” กระจาย กันอยู่ทั่วไปในพื้นที่ภาคใต้ทุกจังหวัด และเป็นประชาชนส่วนใหญ่ของจังหวัดที่อยู่ติดชายแดนไทย – มาเลเซีย เช่น สตูล ยะลา ปัตตานี และนราธิวาส กลุ่มคนไทยมุสลิมจะเคร่งครัดในเรื่องของศาสนา และวัฒนธรรมประเพณี ไม่ยอมรับและไม่สามารถประสมประสานประเพณีของตนเข้ากับคนไทยพุทธได้ แต่ก็สามารถอยู่ร่วมกันได้ในพื้นที่เดียวกัน ปัญหาความไม่สงบหลาย ๆ

ครั้งที่เกิดขึ้น ผู้ก่อการมักจะยกเอกสารความแตกต่างทางเชื้อชาติ และศาสนาของประชาชน ในภาคใต้มาเป็นข้ออ้าง สภาพโดยทั่วไปแล้วประชาชนทุกคนมีความรักและผูกพันกับถิ่นฐาน บ้านเกิดของตน ผู้คนในชุมชนชนบทจะให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีหากกิจกรรมนั้น ๆ เป็นเรื่องที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม จะเห็นได้ว่าความพยายามที่จะรวมกลุ่มคนจัดตั้งกระบวนการฯ ต่อต้านอำนาจจารัสหรือแบ่งแยกดินแดนหลาย ๆ ครั้งที่ผ่านมาจะไม่ค่อยได้รับความร่วมมือจากชาวไทยมุสลิมภาคใต้มากนัก เพราะขาดกับความต้องการที่แท้จริง คือ ไม่ได้ทำเพื่อประโยชน์ส่วนรวม

1.6.2 ปัญหาการขยายตัวของพื้นที่ทำกินและการบุกรุกป่าในภาคใต้ พื้นที่ป่าในภาคใต้ก่อน พ.ศ. 2500 มีมากกว่า 22 ล้านไร่ และลดลงเหลือประมาณ 9 ล้านไร่ ในปี พ.ศ. 2534 (เดิมศักดิ์ ปืนทอง และคณะ 2535 : 333) เมื่อมาถึงปี พ.ศ. 2543 พื้นที่ป่าในภาคใต้นั้นคงเหลือแต่พื้นที่ป่าสงวน ป่าอนุรักษ์ และป่าที่เป็นเขตอุทยานแห่งชาติเท่านั้น พื้นที่ป่าส่วนอื่นในภาคใต้แบบทั้งหมดมีประชาชนเข้าไปถือกรรมสิทธิ์ครอบครองทำกินแล้วทั้งสิ้น การครอบครองที่ดินทำกินของประชาชนแต่ตั้งเดิม คือ ปลูกบ้านเรือน ทำนา ทำสวน ทำไร่ ในอดีตของตน เท่าที่จะใช้แรงงานในครอบครัวดูแลได้ทั่วถึง การขยายตัวเข้าไปในเขตป่าเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว เมื่อมีการปลูกพืชเชิงพาณิชย์ในภาคใต้ คือ ยางพารา กาแฟ และปาล์มน้ำมัน ยางพาราเป็นพืชพาณิชย์ประเภทแรกที่มีการนำเข้ามาปลูกในพื้นที่ภาคใต้ โดยมีประวัติว่า ในปี พ.ศ. 2442 พระยาวิษณุประดิษฐ์ (คอซิมบี้ ณ ะนอง) ผู้ว่าราชการเมืองตรังนำยางพาราพันธุ์ดีเข้ามาปลูกและขยายพันธุ์แบบจังหวัดตั้งแต่จังหวัดใกล้เคียง ส่วนกาแฟนำเข้ามาปลูกในภาคใต้ประมาณปี พ.ศ. 2505 สำหรับปาล์มน้ำมันเริ่มน้ำมันทดลองปลูกเมื่อปี พ.ศ. 2513 การปลูกพืชทั้ง 3 ชนิด นี้ต้องใช้พื้นที่มากถึงจะได้ผลผลิตคุ้มกับการลงทุนครอบครัวที่ปลูกกาแฟ ใช้พื้นที่ 5 – 10 ไร่ ถ้าปลูกยางพาราต้องใช้พื้นที่ 10 – 20 ไร่ และปลูกปาล์มน้ำมันต้องใช้พื้นที่ครอบครัวหนึ่งมากกว่า 20 ไร่ จึงจะเพียงพอการดำรงชีพ หากการลงทุนในเชิงพาณิชย์ บริษัทที่มีกิจการส่วนยางพารา หรือกิจการส่วนปาล์มน้ำมันหลายบริษัทมีที่ดินปลูกปาล์มน้ำมันกว่า 20,000 ไร่ การที่มีการปลูกพืชพาณิชย์ทั้ง 3 ชนิดดังกล่าวเป็นเหตุปัจจัยสำคัญให้ป่าไม้และที่ดินทำกินหมดไป

จากการศึกษาของ สมนึก ทับพันธุ์ และฉบับวรรณ ประจวบเมหะ (2535 : 354) กล่าวถึงสาเหตุของการอพยพเข้าไปตั้งถิ่นฐานในเขตป่าของประชาชนในภาคใต้ไว้ว่าดังนี้

1) สาเหตุการลูกบีบคันทางการปกครอง เช่น หลวงหนึ่งการเกณฑ์แรงงาน การเก็บภาษีนา ภาษีศึกษาพัล หลวงหนึ่งคืออาญา หลวงหนึ่งใจผู้ร้าย หรือชุมชนที่ตั้งเป็นชุมชนใจการอพยพบุกเบิกป่าลักษณะนี้สามารถพบได้ในหมู่บ้านห่างไกลที่มีอายุเกิน 100 ปี มีระยะอยู่ในหลายจังหวัดของภาคใต้

2) สาเหตุจากการสัมปทานทำไม้ เมื่อมีการอนุญาตให้ทำไม้กันอย่างกว้างขวางในภาคใต้ในระยะตั้งแต่ปี พ.ศ. 2500 เป็นต้นมา ทำให้ชาวบ้านเดินทางเข้าไปเขตป่าสะดวก การเข้าไปบุกเบิกจับจองที่ดินต่อจากการทำป่าไม้มีผลเป็นอย่างมากที่ทำให้พื้นที่ป่ากลาโงสภาพเป็นป่าเสื่อมโทรม จนทางการต้องอนุญาตให้ประชาชนเข้าไปครอบครองที่ดินปลูกพืชพานิชย์ พืชไร่ พืชสวน เพื่อฟื้นสภาพป่าเสื่อมโทรมให้เป็นป่าที่ให้ประโยชน์แก่ประชาชนได้ระดับหนึ่ง

3) สาเหตุจากการพัฒนาพื้นที่เขตป่า เช่น การสร้างเขื่อน สร้างอ่างเก็บน้ำ นิคมสร้างตนเอง หมู่บ้านป่าไม้ การสร้างถนน รวมทั้งการทำที่พื้นที่ป่าในภาคใต้หลายแห่งได้รับภัยธรรมชาติ เช่น น้ำท่วม วาตภัย เป็นปัจจัยเสริมให้ประชาชนย้ายถิ่นเข้าไปแสวงหาที่ทำการในเขตป่ามากขึ้น ๆ

ทัศนะของชาวบ้านทั่ว ๆ ไปในภาคใต้มองว่าป่าเป็นของสาธารณะที่ทุก ๆ คนสามารถจะเข้าไปเก็บเกี่ยวผลผลิตเองได้โดยไม่ต้องซวยกันดูแลรักษา แนวคิดเรื่อง “ป่าชุมชน” ยังไม่เริ่มแพร่หลายมากนักแม้ภาคตะวันออกจะพยายามจัดสร้างและให้เอกสารธิร์ต่าง ๆ แก่ประชาชนก็ยังมีชาวบ้านหลายคนกลุ่มนี้ทัศนะในลักษณะเปรียบเทียบว่ารัฐให้สิทธิประโยชน์แก่บริษัทใหญ่ ๆ ในพื้นที่ที่มีลักษณะเหมือนกับที่ให้ประชาชนทำการ แต่ละบริษัทมากกว่าพื้นที่หลาย ๆ ชุมชนรวมกันเสียอีก

1.6.3 ขบวนการก่อการร้ายต่างๆ ในภาคใต้ พื้นที่ภาคใต้โดยเฉพาะเขตจังหวัดที่อยู่ โดยเฉพาะเขตจังหวัดที่อยู่ในภาคใต้ตอนล่างมีพื้นที่ชายแดนติดต่อกับประเทศไทยซึ่งมีทิวเขาสันกาลาครีเป็นแนวกันสภาพภูมิประเทศเป็นป่าทึบ เนماะที่จะเป็นที่หลบซ่อนของกำลังต่าง ๆ ที่เป็นที่รู้จักกันมี 3 ขบวนการ คือ 1) กลุ่มโรคคอมมิวนิสต์มลายู (จคม.) 2)

กลุ่มผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ (ผกค.) และ 3) กลุ่มขบวนการโจรอกร้าวัยแบ่งแยกดินแดน (ขจก.) กลุ่มผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ เป็นกลุ่มที่มีบทบาทและมีอิทธิพลครอบคลุมพื้นที่มากที่สุดในภาคใต้ โดยเฉพาะในช่วงปี พ.ศ. 2516 – พ.ศ. 2523 ประชาชน นิสิต นักศึกษาประสบปัญหาด้านจากการเมืองการปกครองพาภันแหลบที่เข้ามาไปสมทบกับกองกำลังของผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ ซึ่งพรุกคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยจัดตั้งไว้แต่เดิม ทำให้กลุ่มผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์มีกำลังเพิ่มขึ้นมากมาย มีการปฏิบัติการที่เรียกว่า “ราชบุรด์” ครอบคลุมพื้นที่กว้างไกล มีการสรุบกับทหาร ตำรวจ ที่รัฐบาลจัดส่งมาปราบปรามอย่างรุนแรงในหลายพื้นที่ เช่น เข้าช่องซ้างจังหวัดสุราษฎร์ธานี กรุงซิงจังหวัดนครศรีธรรมราช เทือกเขาบร้าห์ดบันเขต รอยต่อจังหวัดตัวง พัทลุง และสตูล ตลอดถึงพื้นที่อีกหลายส่วนในจังหวัดสงขลา ยะลา ปัตตานี และนราธิวาส ซึ่งมีเขตแดนติดต่อกับประเทศไทยมาเดช จนมีชื่อเรียกเป็นที่รู้จักกันทั่วไปว่า “พื้นที่สีชมพู” และ “พื้นที่สีแดง” ซึ่งหมายถึงพื้นที่ที่ประชาชนอยู่ภายใต้อิทธิพลของกองกำลังผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ หลังจากการปราบปรามของรัฐบาลได้ผลมากขึ้น และประเทศไทยให้การสนับสนุนการแพร่ขยายอิทธิพลคอมมิวนิสต์เลิกให้การสนับสนุน กองกำลังผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ก็เลิกราไบ กลับกลายมาเป็นประชาชนไทยที่ทำมาหากินโดยสุจริตอยู่ในปัจจุบัน และส่วนใหญ่จะเป็นผู้บุกเบิกพื้นที่ทำการก่อการร้ายในพื้นที่ทุรกันดารห่างไกลความน่า怖

กลุ่มโจร์จีนคอมมิวนิสต์มาลายู (จกม.)เริ่มก่อตัวขึ้นจากผลการจัดระบบการปกครองของมาเลเซีย เมื่อกลุ่มคนจีนบางกลุ่มในมาเลเซียไม่พอใจกับสถานะของตน ความคิดจะแบ่งอำนาจการปกครอง แต่ไม่สามารถเอาชนะทางการเมืองได้ จึงแยกตัวออกมารั้งตั้งเป็นขบวนการอิสระ ขออ้างการสนับสนุนจากพรุกคอมมิวนิสต์จีน เมื่อรัฐบาลมาเลเซียปราบปรามมากเข้ากัน หนีมาอาศัยพื้นที่แนวชายแดนไทย – มาเลเซียเป็นที่หลบซ่อน กลุ่มโจร์จีนคอมมิวนิสต์มาลายู เริ่มก่อตั้งมาตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 และเข้ามามีปัญหาในประเทศไทยตั้งแต่ปี พ.ศ. 2498 ต่อมาได้มีการแยก **กลุ่มออกเป็นโจร์จีนคอมมิวนิสต์มาเลเซีย** ประมาณปี พ.ศ. 2506 โดยอับการสนับสนุนจากรัฐเชียแบ่งเขตพื้นที่อิทธิพลอยู่กลุ่มละส่วน โจร์จีนคอมมิวนิสต์มาลายูมีหัวหน้าชื่อ จีนเปี๊ง ใช้อิทธิพลอยู่ในเขตพื้นที่ อำเภอยะหา อำเภอบันนังสตา อำเภอเบตง จังหวัดยะลา และพื้นที่อำเภอจะแนะ อำเภอสุคิรินทร์ จังหวัดนราธิวาส ส่วนโจร์จีนคอมมิวนิสต์มาเลเซีย ผู้นำกลุ่มคือ จางจุ่งหมิง เคลื่อนไหวอยู่ในอำเภอสะเดา อำเภอนาทวี

อำเภอสะบ้าย้อย จังหวัดสangขลา และอำเภอยะหา อำเภอเบตง อำเภอธารโต จังหวัดยะลา การที่กองกำลังโจรสิ่งมีวนิสต์ทั้งสองกลุ่ม เข้ามาเคลื่อนไหวซ่องสุมกำลังอยู่ในประเทศไทย โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อกลับไปต่อสู้แบ่งชิงอำนาจจากครอบครองประเทศไทยมาเดชีย ตามอุดมการณ์ของพวกคอมมิวนิสต์นั้น มีผลกระทบต่อประชาชนชาวไทย ที่ทำมาหากินอยู่ตาม แนวชายแดนไทย – มาเลเซีย ภาคใต้ ซึ่งส่วนใหญ่มืออาชีพทำสวนยางพารา เพราะถูกเรียกสวนแบ่งรายได้เป็นค่าคุ้มครองเป็นจำนวนปีละมาก ๆ และประชาชนก็ต้องอยู่ในภาวะจำยอม ทำให้ประเทศไทยต้องสูญเสียประโยชน์อันพึงมีพึงได้ไปโดยเฉพาะอย่างยิ่งต้องใช้จ่ายงบประมาณในการปราบปรามไปเป็นจำนวนมาก การปราบปรามโจรสิ่งมีวนิสต์ เริ่มเมื่อ ประมาณปี พ.ศ. 2504 ระยะแรก ๆ เป็นการใช้กำลังทหารและตำรวจตระเวนชายแดนซึ่งไม่บังเกิดผลดีเท่าที่ควร จนได้ขอปรับเปลี่ยนยุทธวิธีอีกหลาย ๆ แบบในระยะต่อมา ดังข้อเขียนของอดีตรองแม่ทัพภาค 4 (พล.อ.โภวัส พovichayaphay 2530 : 76 -76) เรียบเรียงไว้ ดังนี้

**...กลุ่มใหม่ พรรคคอมมิวนิสต์มาแลเข็ย ครองพื้นที่เคลื่อนไหวอยู่ในอำเภอ
ยะลา อำเภอนาทวี จังหวัดสงขลา ในพื้นที่ อำเภอยะหา อำเภอปัน^น
นังสถา, อำเภอธารโต, อำเภอเบตง จังหวัดยะลา**

**กลุ่มเก่า พรรคคอมมิวนิสต์มาลายาครองพื้นที่เคลื่อนไหวอยู่ในพื้นที่
อำเภอยะหา อำเภอปันนังสถา อำเภอเบตง จังหวัดยะลา และพื้นที่
อำเภอจะแนะ อำเภอสุคิรินทร์ จังหวัดนราธิวาส ประชาชนในพื้นที่เหล่า
นี้ที่อยู่ตามป่าตามเขาจะตกลอยู่ภายใต้อิทธิพล และเขากำเป็นต้องอยู่ เพราะ
อาชีพสวนใหญ่ที่ทำเงินได้ดี คือ การทำสวนยาง แต่ไม่สามารถอยู่รวม
กันเป็นกลุ่มเป็นก้อนได้ จึงถูกพวก จค. กดขี่ ชี้เข็ม รีดไก่เป็นประจำ
ในภาวะจำยอม**

ดังนั้น เมื่อศึกด้านอื่นเบาบางลง เราจึงยอมไม่ได้ที่จะให้พื้นแผลน
ดินไทยมีป้ายปักห้ามเข้า แม้แต่ททหารผู้รักษาเอกสารของชาติไทยก็เข้าไม่
ได้เข้าไปก็รบกัน ท่านยอมได้หรือ แต่ที่แล้วมาเราไม่ศึกษาสภาพให้
ละเอียด เคยดำเนินการปราบปรามร่วมกับฝ่ายมาแลเข็ย ด้วยกำลัง^น
จำนวนมากก็ไม่สำเร็จ เพราะขาดการประสานงานที่ดีและไม่ศึกษาอยู่ทวิธี

ของเข้าให้ดี ไม่คิดหาวิธีใหม่กลับไปสู้กับเขา ที่ปฏิบัติกันอยู่เดิมคือ พอดีกับสีบทราบได้ว่าค่ายพักขนาดใหญ่ของเข้าอยู่ที่ได้ก็ใช้กำลัง 1- 2 กองร้อยเข้าตี ฝ่ายเข้าจะทราบตั้งแต่หัวเรื่องลื่นที่ขึ้นเข้าอย่างช้า ๆ ไปเร็วไม่ได้โอกาสเข้าวางแผนกับระเบิดซุ่มยิงจึงมีมาก สุดท้ายเข้าจะถอนตัวออกจากค่ายเขานลิกเลี้ยงการปะทะใหญ่ เพราะไม่ต้องการความสูญเสีย ทหารไทยยึดค่ายได้ ยึดยุทธ์ໂປกรอนได้มากหรือน้อยสุดแล้วแต่ความเร็วในการเคลื่อนที่ของเรา เร็วมากยึดได้มากเราก็ตายมากด้วย ยึดได้ออก ที.วี. จากนั้นหากไม่เผาค่ายก็ทำลายนิดหน่อยแล้วก็ยกลับมาโดยจะถูกซุ่มยิงເบำบ้าง โดยกับระเบิดบ้างมาโดยตลอดจนบกันแค่นั้นสำหรับทหาร ส่วน จค. วันดีคืนดีก็กลับมาที่ค่ายเดิม หรือสร้างค่ายใหม่ใกล้ ๆ กันนั้นแหลก พวงนี้ขึดความสามารถในการก่อสร้างสูงมาก และเมื่อสร้างค่ายแล้วก็ชุดของใช้ที่ผู้เช่าให้มาใช้กัน วัสดุก الرحمنเวียนอยู่ เช่นนี้ปีแล้วปีเล่า...

“เมื่อการปราบปราม จคم. ไม่ค่อยได้ผล ขบวนการอื่น เช่น ขบวนการโจร์ก่อการร้าย แบ่งแยกดินแดน (ขจ.) และขบวนการผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ (พกค.) ก็มีการเคลื่อนไหว รวมตัวกันเข้มแข็งขึ้น รวมทั้งความไม่สงบที่เกิดจากประชาชนภาคใต้บางกลุ่มที่สืบทอดกันมา สร้างปัญหาเชิงช้อนทำให้ภาคใต้เกิดการเดือดร้อนไปแทบทุกพื้นที่ ดังเช่นที่ประจำยังกันแล้ว ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2504 ถึงปี พ.ศ. 2523 ในปี พ.ศ. 2523 รัฐบาลซึ่งมีพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ เป็นนายกรัฐมนตรี ได้ออกคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรีที่ 66/2523 ลงวันที่ 23 เมษายน 2523 ใช้การเมืองและจิตวิทยานำการทหาร แก้ปัญหาความไม่สงบภายในประเทศที่เกิดจาก ขบวนการต่างๆ โดยเฉพาะผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ และโจร์จีนคอมมิวนิสต์ เมื่อเริ่มได้ผลดีก็ ได้มีคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรีที่ 65/2525 และ 47/2529 ออกมาเพิ่มเติม จนสามารถขักนำ โจร์จีนคอมมิวนิสต์ให้ วางอาวุธ มอบตัวเข้าร่วมเป็นผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยได้เป็นจำนวนมาก ขบวนการโจร์ก่อการร้ายแบ่งแยกดินแดน (ขจ.) เป็นกระบวนการก่อการร้ายกลุ่มสุดท้าย ที่ยังคงมีปัญหาอยู่ทั่วโลก ทั้งถึงปัจจุบัน กลุ่มนี้มีประวัติตามตั้งแต่รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระ จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5 พ.ศ. 2444 เมื่อ พระยาวิชิตภักดี อับดุลการเดร์ เจ้าเมือง ปัตตานีเป็นหัวหน้ารัฐรวมหัวเมืองปักชีได้คิดแยกตัวออกเป็นองค์กรของตนเอง แต่ทำการไม่สำเร็จ

ถูกจับส่งไปควบคุมตัวไว้ที่พิษณุโลกเสีย 2 ปี เมื่อได้รับการปล่อยตัวกลับก็คิดก่อความความไม่สงบขึ้นอีกเมื่อถูกฝ่ายรัฐบาลปราบหนักขึ้นจึงต้องหนีไปอยู่ในรัฐกลันตันประเทศมาเลเซียจนถึงแก่กรรม ต่อมาตนกู มะไอยิดิน บุตรชายเป็นผู้สืบทอดเจตนาของบิดา คือคิดแยกเมืองปัตตานีกับหัวเมืองภาคใต้ก่อน ๆ ประมาณกับมลายุ๊เพื่อหวังจะได้เป็นสุลต่าน ดำเนินงานจัดตั้งกลุ่มนุชชนาลายุ๊ขึ้นในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นจุดเริ่มต้นของ ขจก. เรียกชื่อว่า ขบวนการแนวร่วมปลดปล่อยแห่งชาติปัตตานี หรือแนวรุกอกราชปัตตานี (บี.เอ็น.พี.พี.) ซึ่งตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2496

การดำเนินการของขบวนการโจրก่อการร้ายแบ่งแยกดินแดน ได้เริ่มมาตั้งแต่ปี 2496 มีการใช้ความรุนแรงและการโฆษณาชวนเชื่อรวมกันไป กลุ่มผู้ก่อการได้แยกสาขาอยู่ออกเป็นอีกหลายสาขา รวมทั้งมีผู้ขอบขั้งซื่อกลุ่มไปใช้อีกหลายกรรมเหล่าฯ จนกระทั่งถึงปัจจุบัน ก็ยังมีกลุ่มและขบวนการนี้อยู่ในพื้นที่จังหวัดชายแดนไทย- มาเลเซีย ภาคใต้ เหตุการณ์รุนแรงต่าง ๆ ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ในระยะหลัง ๆ (หลังปี พ.ศ. 2530) มักจะเกิดจากฝีมือของขบวนการโจรก่อการร้ายแบ่งแยกดินแดน (ขจก.) ซึ่งแยกตัวเป็นกลุ่มเด็ก ๆ หลายกลุ่ม เพราะถูกปราบปราม บางกลุ่มมีการเข้ามาผสมผสานของ จком. และ ผกค. ที่ไม่ได้ออกมาร่วมตัวเป็นผู้ร่วมพัฒนาชาติไทย และอีกส่วนหนึ่งเกิดจากประชาชนในท้องถิ่นที่เจ็บแผลต่อทางการด้วยสาเหตุต่าง ๆ พื้นที่จังหวัดชายแดนไทยภาคใต้จึงยังไม่สงบเรียบร้อยนักแม้ในปัจจุบัน

2. บริบททางประวัติศาสตร์และพัฒนาการของโรงเรียนตำรวจนครบาล

2.1 จุดเริ่มต้น

พล.ต.อ. โภวิท วัฒนะ อธีตผู้บัญชาการตำรวจนครบาลได้เรียบเรียง สรุปถึงกำเนิดโรงเรียนตำรวจตำรวจนครบาล ชายแดนไว้ว่า

ภาพที่ 9 ตำรวจนครบาลทำหน้าที่พัฒนาประชาชนในพื้นที่ที่รุกคืบ

...ด้วยภาระหน้าที่ของตัวตรวจสอบรายเด่นในการตรวจสอบรักษาความสงบเรียบร้อยตามแนวชายแดนป่าเขาทุรกันดาร ทำให้ได้พบเห็นประชาชนเดือดร้อนเกี่ยวกับการครอบครองซีพและโครกัยใช้เจ็บเป็นจำนวนมาก ตำรวจตะวันชายแดนได้ให้ความช่วยเหลือเท่าที่จะสามารถช่วยได้ เช่น แจกอาหาร เสื้อผ้า ให้การรักษาพยาบาลผู้เจ็บป่วยและนำการประกอบอาชีพหมู่ลาดตระเวนนอกจากจะได้พบเห็นความเจ็บไข้ของประชาชนชาวเขาและใกล้คนนาคมแล้วยังมีอีกสิ่งหนึ่งที่หมู่ลาดตระเวนได้พบเห็น คือตามหมู่บ้านต่าง ๆ มีเด็กซึ่งอยู่ในวัยเรียนเป็นจำนวนมาก ยังไม่ได้เรียนหนังสือเนื่องจากหน่วยงานซึ่งรับผิดชอบด้านการศึกษาไม่สามารถเข้าไปตั้งโรงเรียนได้ ทั้งนี้เพราะเป็นพื้นที่ซึ่งเป็นป่าเขาทุรกันดาร อีกทั้งบางพื้นที่มีสถานการณ์ก่อการร้ายของฝ่ายตรงข้ามกับรัฐบาล...

เมื่อประมาณ 40 ปีที่ผ่านมา (พ.ศ. 2498) หมู่ลาดตระเวนของตำรวจนครบาลได้เข้าไปในหมู่บ้านชาวเขาแห่งหนึ่ง ชาวเขาเห็นเป็นความแปลกหน้าไม่รู้ใจ ไม่ยอมพบปะพูดจาด้วย ซึ่งอุปสรรคสำคัญที่ทำให้ไม่สามารถติดต่อสื่อสารทำความเข้าใจกันได้ ก็คือ ภาษาและวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน ตำรวจนครบาลได้เลิงเห็นว่าสิ่งเหล่านี้หากปล่อยทิ้งไว้จะไม่เป็นผลดีต่อประเทศชาติจึงได้คิดจะจัดตั้งโรงเรียนขึ้นเพื่อสอนหนังสือให้แก่ชาวเขา เพื่อให้ชาวเขาเหล่านั้นได้รู้ภาษาไทยจะได้ติดต่อทำความเข้าใจกันได้สะดวก และเพื่อเป็นสื่อในการเผยแพร่ความรู้ และวิทยาการในการพัฒนาความเป็นอยู่ ตลอดจนทำให้เกิดความมั่นคงในด้านการปกครอง อีกด้วย และแล้วโรงเรียนชาวเขาและประชาชนใกล้คนนาคมก็ได้ออกกำเนิดขึ้นเป็นครั้งแรก เมื่อ พ.ศ. 2499 ที่หมู่บ้านดอนมหาวัน อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย เปิดทำการสอนเมื่อวันที่ 7 มกราคม 2499 มีชื่อว่า “โรงเรียนตำรวจนครบาลที่ 1...

2.2 พัฒนาการ นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2499 ถึงปัจจุบัน ตำรวจนครบาลได้จัดตั้งโรงเรียนมาแล้วทั้งสิ้น 679 โรงเรียน 9 สาขา ในจำนวนนี้เป็นโรงเรียนพราชาทาน จำนวน

165 โรงเรียน มีโรงเรียนที่จัดตั้งขึ้นมาและต้องยุบเลิกไป 52 โรงเรียน เนื่องจากถูกฝ่ายตรงข้ามคุกคามเป็นเหตุให้ครอบครัวของนักเรียนต้องอพยพไปอยู่ที่อื่น พร้อมกันนั้นได้มอบโรงเรียนซึ่งมีอาคารเรียนถาวรมีจำนวนนักเรียนมากประกอบกับมีความเจริญทางด้านพื้นฐานทางสังคมให้กับหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรง (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ) รับไปดำเนินการ รวมทั้งสิ้น 461 โรงเรียน ปัจจุบัน (ปี พ.ศ. 2543) มีโรงเรียนตبارุงตระเวนชายแดนเปิดสอนอยู่ 167 โรงเรียน มีโรงเรียนสาขา 9 สาขา จัดตั้งเป็นระดับศูนย์การเรียนชุมชน 22 ศูนย์ และศูนย์พัฒนาเด็กก่อนวัยเรียน 158 ศูนย์ มีครูตัวราชตระเวนชายแดน 1,480 คน ครูพลเรือน 40 คน ครูอาสา 16 คน ผู้ดูแลเด็ก 210 คน รวมบุคลากรในโรงเรียนตبارุงตระเวนชายแดนทั่วประเทศ 1,746 คน จำนวนนักเรียนตัวราชตระเวนชายแดนในปีการศึกษา 2543 รวม 25,287 คน

ในการรับนокระบบบันทึก สมัยที่สถานการณ์เปลี่ยนไปเป็นเชิงประชานิยม 0 การต่อสู้ด้านสิทธิมนุษยชน การดึงประชาชนให้มาเป็นพวกรูปแบบลึกลับยิ่ง โครงการมากก็จะเป็นผู้นำ ไม่ได้ที่ผ่านมาชาวเข้าบ้างเฝ่าถูกใช้เป็นเครื่องมือสบทบทกับผู้ก่อการร้าย เช่นมาจากการยกพลประท้วง บ่อนทำลายความมั่นคงของชาติ ตำราจตระเวนชายแดนทำหน้าที่เปรียบเสมือนรักษาดินแดน หรือเป็นแนวระวังป้องกันด่านแรก เมื่อได้ไปพบเห็นเด็กชาวเขาวัยเรียนจำนวนมากที่ไม่ได้รับการศึกษา หากปล่อยทิ้งไว้จะไม่เกิดผลดีแก่ประเทศไทยแต่ย่างได้การที่ได้จัดตั้งโรงเรียนตำราจตระเวนชายแดนขึ้นทำการสอนเด็กที่ด้อยโอกาสเหล่านี้นั้น ถือเป็นการยืน “แสงสว่างธรรม” นำความเจริญไปให้ เป็นการปฏิบัติการจริตวิทยาอย่างหนึ่ง ในการที่จะดึงประชาชนให้มาเป็นพวกรอย่างถาวร เพราะการเข้าถึงผู้ใหญ่โดยเคาร์ดเป็นสื่อกลางนี้ นับว่าเป็นรากฐานอันมั่นคง เพราะว่าครอบครัวหนึ่ง ๆ ย่อมมีความผูกพันกันโดยแน่นแฟ้น ตามธรรมชาติอยู่แล้วทุกชาติทุกภาษา เป็นการสร้างคุณภาพของประชาชนให้เกิดขึ้น อันจะนำไปสู่พลังสามัคคีของคนในชาติให้รักผืนแผ่นดินเทิดทูนและดำรงไว้ซึ่งการปกคล้องในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากรุณาธิรัตน์เป็นประมุข นอกจากนี้ยังได้อาศัยชาวเขาเหล่านี้เป็นครูใน การดำรงชีพในป่า การเดินป่าตัดดอนช่วยเหลือในการหาข้าวให้อีกด้วย

ในทุก ๆ ปีไม่เพียงแต่โรงเรียนตัวราชบูรณะจะมีการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลายและน่าสนใจ แต่ยังมีการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรม เช่น การแสดงละครไทย การแข่งขันฟุตบอล การแข่งขันวิ่ง การแข่งขันวิชาชีพ ฯลฯ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาที่สำคัญมาก

จำนวนมากในชนบทที่ไม่รู้หนังสือ ไม่เคยได้รับการศึกษาตามแบบในโรงเรียน หรือเคยผ่านการเรียนมาแล้วแต่ลืมหนังสือ ตัวรากตระเวนชายแดนก็ได้ให้การสนับสนุนการดำเนินงานของกรรมการศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ ในภารกิจดัดแปลงแบบเบ็ดเสร็จโดยเปิดหน่วยเรียนขึ้นที่โรงเรียนตัวรากตระเวนชายแดน ใช้ครุภัณฑ์ตัวรากตระเวนชายแดน ซึ่งผ่านการอบรมให้การศึกษาผู้ใหญ่มาทำการสอน

ครุภัณฑ์ตัวรากตระเวนชายแดนนั้น นอกจากราชมีหน้าที่สอนหนังสือให้แก่เด็ก ๆ แล้วยังมีบทบาทสำคัญในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ อันได้แก่ ป่าไม้ ซึ่งมีป่าดิบและป่าดิบอยู่ในเต็มที่ไม่ว่าจะเป็นส่วนใด ๆ ของโลกอีกด้วย หลาย ๆ หมู่บ้านทางภาคเหนือของประเทศไทยซึ่งตัวรากตระเวนชายแดนเข้าไปจัดตั้งโรงเรียนนั้น ประชาชนในหมู่บ้านเป็นชาวเขาซึ่งมีอาชีพในการปลูกผัก และทำไร่เลื่อนลอย พากเขามักจะบุกรุกที่ดินในป่าสงวนบางแห่งเป็นเขตตัน้ำ ทำการเพื่อการปลูกผักและทำไร่ เมื่อเก็บเกี่ยวพิชผลแล้วพากเข้าจะอพยพย้ายจากที่เดิมไปหักร้างถางป่าเพื่อทำไร่ในพื้นที่ใหม่ซึ่งอุดมสมบูรณ์กว่าเป็นเช่นนี้ไม่เสื่อมสุด เมื่อตัวรากตระเวนชายแดนเข้าไปจัดตั้งโรงเรียนให้แก่ชาวเขาเหล่านั้น ก็ได้พยายามซักจุ่นให้เห็นประโยชน์ของยาเสพติด และการตัดไม้ทำลายป่าตลอดจนสนับสนุนหน่วยราชการอื่น ๆ ซึ่งเข้าไปดำเนินการในด้านการพัฒนาอาชีพ โดยปลูกพืชผัก ผลไม้ ดอกไม้ เมืองหนาวที่ดีที่สุด แม่ขอ ช้าเขามีรายได้จากการทำการเกษตรดังกล่าวพอ ๆ กับรายได้จากการปลูกผักหรือมากกว่าตลอดจนในพื้นที่นั้นมีโรงเรียนสำหรับลูกหลานของพากเข้า ก็ไม่มีความจำเป็นได ๆ ที่จะอพยพย้ายถิ่นอีกต่อไป ตัวรากตระเวนชายแดนจึงได้มุ่งพัฒนาหมู่บ้านรอบบริเวณโรงเรียนให้เจริญก้าวหน้า ได้ดำเนินการในโครงการพัฒนาชนบทตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติในหลาย ๆ โครงการจนสัมฤทธิ์ผล อาทิ การจัดทำที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน หอกระจายข่าว การตั้งธนาคารข้าว ธนาคารยา โรงเรียนตัวรากตระเวนชายแดนยังเป็นสถานที่เผยแพร่ความรู้ในเรื่องสหกรณ์ การสาธารณสุขมูลฐาน การคุมกำเนิด ฯลฯ โรงเรียนตัวรากตระเวนชายแดนจึงนับว่าเป็นศูนย์รวมวิทยาการในท้องถิ่นอย่างแท้จริง และมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาท้องถิ่น ซึ่งผลที่ปรากฏคือ พื้นที่ตัวรากตระเวนชายแดนเข้าไปจัดตั้งโรงเรียน และทำการพัฒนาจนมีความเจริญ สามารถตอบโอนให้หน่วยงานซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงรับไปดำเนินการถึง 461 โรงเรียน

จากการดำเนินโครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวัน ของโรงเรียนตัวราชตะ渭enate ดำเนินทำให้นักเรียนของโรงเรียนตัวราชตะ渭enate ดำเนินทุกโรงเรียนมีอาหารกลางวันรับประทานโดยการนำผลผลิตจากโครงการ ซึ่งได้แก่ พืชผักที่ปลูก ปลา เป็ด ไก่ ไข่ มาประกอบอาหารกลางวัน โดยเฉลี่ยแล้วทุกโรงเรียนจะประกอบอาหารกลางวันได้สัปดาห์ละ 5 วัน ทั้งนี้ได้รับความร่วมมือจากผู้ปกครองนักเรียนผลัดเปลี่ยนกันมาช่วยครูและนักเรียนทำการประกอบอาหาร จากการประเมินผลโครงการปรากฏว่าสามารถลดปัญหาทุกโภชนาการได้ เด็กนักเรียนของโรงเรียนตัวราชตะ渭enate ดำเนินส่วนใหญ่มีความเจริญเติบโตของร่างกายตามวัยอยู่ในเกณฑ์มาตรฐานของกระทรวงสาธารณสุข จะมีบางส่วนเท่านั้นที่ยังไม่ได้มาตรฐาน ทั้งนี้เนื่องจากวัฒนธรรมในการรับประทานอาหารท้องถิ่น หรือบางแห่งต่างจากท้องถิ่นทั่วไป คือ มีนิยมรับประทานอาหารกลางวัน

สำรวจตรวจสอบชื่มมาทำหน้าที่ครุนั้นเป็นผู้ที่มีความรู้วิชาสามัญและวิชาการ
สำรวจเท่านั้น มิได้มีความรู้ในด้านการจัดการเรียนการสอน แต่ก็เป็นผู้ที่กองบัญชาการสำรวจ
ตรวจสอบแทนได้เลือกสรรแล้วว่าเหมาะสม และมีความสามารถที่จะพัฒนาตนเองในด้าน^{การสอน}
ได้ จากการดำเนินการในโครงการส่งเสริมคุณภาพการศึกษาซึ่งมีกิจกรรมที่สำคัญ คือ<sup>การอบรมความรู้ให้แก่ครูสำรวจตรวจสอบชื่มมาทำหน้าที่ครุนั้นเป็นประจำทุกปีเกี่ยวกับเทคนิคการพัฒนาการ
เรียนการสอน การจัดทำสื่อการสอน ฯลฯ สถาบันราชภัฏชั้นนำร่วมโครงการได้จัดสัมมนา<sup>ห้อง
คุณวุฒิไปนิเทศการสอนให้แก่ครูสำรวจตรวจสอบชื่มมาทำหน้าที่ครุนั้นเป็นประจำ กองประกันคุณภาพสำรวจตรวจสอบ
ชัยแทนซึ่งเป็นผู้มีความสามารถจนเป็นที่ยอมรับจากสถาบันต่าง ๆ ตัวอย่างเช่น เมื่อปี พ.ศ.
2530 ด.ต. พงษ์ศักดิ์ ทิพย์น้อย (ยศขณะนั้น) ครุฑ์ใหญ่โรงเรียนสำรวจตรวจสอบชื่มมาทำหน้าที่ครุนั้น<sup>ได้รับเลือกจาก
สมาคมไทยผลิตยา 2 ตำบลป่าดังเบซาร์ อำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา ได้รับเลือกจาก
กระทรวงศึกษาธิการให้เป็นครุฑ์เด่นประจำปี 2530 และโรงเรียนสมาคมไทยผลิตยา 2 ก็ได้รับ
คัดเลือกเป็นโรงเรียนดีเด่นในปีเดียวกันด้วย นอกจากนี้ ด.ต. เดชา ครุฑ์ເຜື້ອກ (ยศขณะนั้น)<sup>ครุฑ์ใหญ่โรงเรียนสำรวจตรวจสอบชื่มมาทำหน้าที่ครุนั้นเป็นผู้มีความรู้
ความสามารถจึงได้ออนุมัติให้ประจำปี 2530 และได้รับรางวัลกิตติคุณสมพันธ์ “สังข์เงิน” ในปี พ.ศ.
2531 และได้รับรางวัลกิตติคุณสมพันธ์ “สังข์เงิน” ในปี พ.ศ.</sup></sup></sup></sup>

2532 จึงเป็นที่เชื่อได้ว่าคุณตัวรำรวจตระเวนชายแดนเป็นผู้ที่มีความสามารถที่จะให้การศึกษาและพัฒนาเยาวชนในชนบทให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพ และเป็นกำลังในการพัฒนาบ้านเมืองต่อไป

นอกจากให้การศึกษาแก่เยาวชนตามหลักสูตรการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการแล้ว โรงเรียนชาวเขาและประชาชนไก่คอกนacula ยังมีลักษณะสำคัญของโรงเรียนชุมชนประกอบอยู่ในตัวเอง โดยนอกจากจะทำหน้าที่สอนทั้งนักเรียนและประชาชนแล้ว ยังให้บริการประชาชนในหลายโอกาสอีกด้วย เช่น ช่วยแนะนำด้านการเกษตรแผนใหม่ การเลี้ยงสัตว์ がらวะแผนครอบครัว การอนามัย การพัฒนาด้านอื่น ๆ โรงเรียนชาวเขาและประชาชนไก่คอกนacula ได้เข้ามามีบทบาทในการ “**บัดความไม่รู้ให้แก่ประชาชน**” มีส่วนในการพัฒนาให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจอันถูกต้อง ทั้งในการดำรงชีวิตในเรื่องของชุมชนและชาติบ้านเมืองอันเป็นแนวทางไปสู่การพัฒนาประเทศ การให้การศึกษาแก่ชุมชนของโรงเรียนชาวเขา และประชาชนไก่คอกนacula จึงกล่าวได้ว่าเป็นการศึกษาเพื่อพัฒนาชุมชน คือ “โรงเรียนได้รวมเอาหน้าที่การสอนประชาชนและการให้บริการชุมชนเข้าด้วยกัน และจัดให้ประสานสัมพันธ์ กันไปกับการศึกษาในระบบโรงเรียน ก่อให้เกิดเป็นการศึกษาตลอดชีวิต โดยหวังว่าจะเป็นการปลูกฝังให้ทุกคนรู้จักพึ่งตนเอง ศึกษาด้วยตนเอง” ทั้งนี้เพื่อการจัดการศึกษาในลักษณะที่ทำให้ประชาชนช่วยเหลือตนเองได้เป็นการพัฒนาทั้งตัวบุคคล กลุ่มชน สภาพแวดล้อม รวมทั้งสภาพเศรษฐกิจและสังคมไปในตัวด้วย

ภาพที่ 10 นักเรียนโรงเรียนตัวรำรวจตระเวนชายแดนได้รับการพัฒนา
เท่าเทียมกับโรงเรียนอื่น ๆ

2.3 เกียรติคุณที่ได้รับ โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนทั่วประเทศที่ได้เปิดดำเนินการจัดการเรียนการสอนมาแต่เดิมนั้น มีลักษณะเป็นแต่เพียงสถานที่รับรวมเด็กและเยาวชนมาเป็นห้องเรียนตามสภาพเท่าที่จะขยายจวบ哉ฯได้เท่านั้น โดยมีจุดมุ่งหมายเพียงเพื่อให้เด็กได้รู้หนังสือ ครั้นต่อมาได้รับการพัฒนาจนมีมาตรฐานขึ้นเทียบเท่าสถานศึกษาทั่วไป วันที่ 13 ตุลาคม 2524 เลขานิการการประถมศึกษาแห่งชาติได้ออกหนังสือรับรองให้โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนเป็นสถานศึกษาตามพระราชบัญญัติการประถมศึกษาแห่งชาติปี 2518

วันที่ 8 กันยายน 2532 องค์การ UNESCO มองบรางวัลให้กงบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดนในฐานะที่เป็นองค์กรที่ต่อสู้ให้แก่ผู้ไม่รู้หนังสือ

ปี พ.ศ. 2534 รัฐบาลได้ประกาศยกย่องให้กงบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดนเป็นหน่วยงานดีเด่นระดับชาติสาขาพัฒนาสังคม

2.4 ปรัชญาและวัตถุประสงค์ กองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดนได้กำหนดปรัชญาของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน เพื่อจะได้มีทิศทางและมีเอกลักษณ์เฉพาะให้สามารถดำเนินการได้เป็นแนวทางเดียวกัน โดยมีปรัชญาว่า “สร้างภูมิปัญญา พัฒนาคุณภาพชีวิต สัมฤทธิ์ความมั่นคง” อธิบายความหมายได้ดังนี้

สร้างภูมิปัญญา หมายถึง มีการผสมผสานทั้งภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย และภูมิปัญญาสากล พัฒนาคุณภาพชีวิต หมายถึง ดำเนินงานโครงการตามพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาสยามบรมราชนารีเพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดารให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น และโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาชุมชนโดยการดำเนินกิจกรรมในโครงการพระราชดำริของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนมีรูปแบบการพัฒนาในการประสานประสานประโยชน์ต่อชุมชนอย่างต่อเนื่อง ซึ่งได้กำหนดแผนงานหลักในการดำเนินงานไว้เป็น 4 แผนงาน คือ 1) แผนงานด้านอาหารโภชนาการและสุขภาพอนามัย 2) แผนงานด้านการศึกษา 3) แผนงานด้านเศรษฐกิจ 4) แผนงานด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สัมฤทธิ์ผลความมั่นคง หมายถึง มีความมั่นคงทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองการปกครอง และการป้องกันประเทศ

วัตถุประสงค์ของโรงเรียนตำราจตุร่วงนิยม มีวัตถุประสงค์หลักดังนี้

1) เพื่อประโยชน์ของทางราชการด้านความมั่นคง กล่าวคือ เพื่อผลทางการเมือง ให้ชาวเขาและประชาชนไก่คอมนาคมเป็นมิตรกับฝ่ายเรา เป็นการช่วยเหลือให้ชาวเขาและประชาชนไก่คอมนาคมรู้หนังสือไทย ขับธรรมเนียมประเพณี และภัณฑ์รวมไทย และให้ข่าวสารต่าง ๆ ในทางการเมืองเพื่อความมั่นคงปลอดภัยของชาติ เพื่อให้มีความสำนึกร่วมเป็นคนไทยหรือเพื่อสนับสนุนงานรักษาความมั่นคงภายในส่วนที่เกี่ยวกับการรักษาความสงบเรียบง่ายและการตระเวนชายแดน

2) เพื่อให้การศึกษาแก่ชาวเขาและประชาชนไก่คอมนาคม กล่าวคือ เพื่อให้เยาวชนชาวเขาผ่านต่างๆ และเยาวชนที่อยู่ในเขตทุรกันดารได้รับการศึกษาตามกฎหมายว่าด้วยการประถมศึกษา เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ที่ไม่มีโอกาส และต่อยอดโอกาสทางการศึกษาได้รับการศึกษาเพื่อเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต และการประกอบอาชีพภายใต้ชุมชนเองสามารถพัฒนาและส่งเสริมให้เด็กนักเรียนได้มีโอกาสศึกษาต่อในระดับโรงเรียนตำราจตุร่วงนิยม มีวัตถุประสงค์หลักดังนี้ ตามความสามารถของเด็กนักเรียน เป็นการสนับสนุนการจัดการศึกษานอกระบบ ในศูนย์การเรียนชุมชนของกรรมการศึกษานอกโรงเรียนและการพัฒนาเด็กก่อนวัยเรียนเพื่อเตรียมความพร้อมก่อนเข้าเรียนในระดับประถมศึกษา

3) เพื่อการพัฒนาเด็ก/เยาวชนและชุมชนในถิ่นทุรกันดารให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นตามพระราชดำริ กล่าวคือ เพื่อให้เกิดความต่อเนื่องของการพัฒนาตามพระราชดำริ ทั้งในด้านร่างกาย ด้านความรู้พื้นฐาน/การยังชีพ และการศึกษาต่อ ทำให้เกิดความเข้มแข็งของชุมชนในเขตบริการศึกษาของโรงเรียนตำราจตุร่วงนิยม เพื่อการพึ่งตนเองได้ ทั้งในระดับโรงเรียนและชุมชน และเพื่อสามารถพัฒนากิจการในโรงเรียนตำราจตุร่วงนิยมให้เป็นแหล่งการเรียนรู้ในชุมชนและพัฒนาอาชีพพื้นฐานที่สอดคล้องกับศักยภาพและความต้องการของชุมชนนั้น ๆ

2.5 ครุตำราจตุร่วงนิยม

การคัดเลือกการบรรจุการยกย้าย การคัดเลือกครุตำราจตุร่วงนิยมและพิจารณาคัดเลือกจากข้าราชการในสังกัดที่มีความสมควรใจก่อนเป็นอันดับแรก หากมีวุฒิครุเป็นพื้นฐานเดิมก่อนเข้ามาบรรจุเป็นตำราจตุร่วงนิยม ก็จะได้รับการพิจารณาเป็นพิเศษ

การบรรจุครูตัวราชตระเวนชายแดน จะมีบรรจุในหมวดครูของกองร้อยกิจการพิเศษ (กองร้อย 2) เพื่อทำหน้าที่ครูผู้สอนในโรงเรียนต่าง ๆ ตามจำนวนที่ต้องการของโรงเรียนนั้น ๆ ให้เพียงพอกับจำนวนชั้นเรียน , การยกย้ายครูตัวราชตระเวนชายแดน จะเน้นความสมัครใจหรือภูมิลำเนาเป็นหลักแต่เมื่อเงื่อนไขให้แจ้งความจำนงก่อนขออย่ายอย่างน้อย 1 ปี เพื่อให้มีเวลาสำรวจและพัฒนาบุคลากรเพิ่มเติมมาทดแทน

คุณวุฒิผู้ทำหน้าที่ครูตัวราชตระเวนชายแดน ส่วนใหญ่ไม่มีวุฒิทางการศึกษามาก่อน โดยในปัจจุบันมีครูที่มีคุณวุฒิปริญญาตรีทางการศึกษาร้อยละ 18.61 และอนุปริญญาทางการศึกษาร้อยละ 13.96 การเพิ่มเติมความรู้ ครูตัวราชตระเวนชายแดนได้รับการฝึกอบรมเพิ่มเติมด้านวิชาการจากสถาบันราชภัฏ ในระหว่างปิดภาคการศึกษาซึ่งเป็นช่วงระยะเวลาสั้น ทำให้ทักษะด้านการจัดการเรียนการสอนยังด้อยกว่าครูอาชีพในสังกัดอื่น ๆ การศึกษาต่อครูตัวราชตระเวนชายแดนศึกษาต่อ nok เนื่องจากขาดแคลนบุคลากรทั้งทุนส่วนตัวและทุนการศึกษา พระราชนหานซึ่งกระทำได้ค่อนข้างจำกัด เพราะอุปสรรคในหลายประการ เช่น ในด้านการเดินทาง เนื่องจากอยู่ในพื้นที่ห่างไกล และประกอบกับมีภารกิจที่ต้องรับผิดชอบมาก เนื่องจากโรงเรียนตัวราชตระเวนชายแดนมีกิจกรรมที่เป็นงานหลายด้านต้องดำเนินการภายในโรงเรียน

บทบาทและหน้าที่ของครูตัวราชตระเวนชายแดน จะต้องรับผิดชอบงานในโรงเรียนทั่ว ๆ ไปตามบทบาทของโรงเรียนตัวราชตระเวนชายแดนใน 3 ประการหลัก คือ

- 1) บทบาทการเป็นหน่วยสนับสนุนงานรักษาความมั่นคงตามหน้าที่ของตัวราชตระเวนชายแดน
- 2) บทบาทการเป็นหน่วยงานให้การศึกษาชั้นพื้นฐานและปฐมวัย ตามหน้าที่ของครูทั่วไป
- 3) บทบาทการเป็นหน่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็กและชุมชน

งานในหน้าที่ของครูตัวราชตระเวนชายแดน จึงเป็นงานในบทบาทการเป็นหน่วยสนับสนุนงานรักษาความมั่นคง ตามหน้าที่ของตัวราชตระเวนชายแดน ในภาวะที่ได้รับมอบจากสำนักงานตำรวจนแห่งชาติ และหน่วยควบคุมทางยุทธการ ประกอบด้วยงานหลักใน 4 งาน คือ งานด้านการข่าว งานด้านการรักษาความสงบเรียบร้อย งานด้านการพัฒนาและซ่อมเหลือประชาชน งานด้านชุมชนและมวลชนสัมพันธ์

งานในบทบาทการเป็นหน่วยให้การศึกษาขั้นพื้นฐาน และปฐมวัยตามหน้าที่ของครูทั่วไป เช่นเดียวกับครูประถมศึกษайнสังกัด สปช. รวมไปจนถึงการสนับสนุนบุคลากรในศูนย์การเรียนซุ่มชนของกรรมการศึกษานอกโรงเรียน ประกอบด้วยงานหลัก ๆ ใน 3 กระบวนการรวม 12 งาน คือ

งานในกระบวนการบริหาร 6 งาน ได้แก่ งานวิชาการ งานกิจกรรมนักเรียน งานบุคลากร งานธุรการ/การเงิน งานอาคาร/สถานที่ และงานโรงเรียนกับซุ่มชน

งานในกระบวนการเรียนการสอน 4 งาน ได้แก่ งานพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการหลักสูตรไปใช้ งานการจัดทำแผนการสอนและการสอนตามแผน งานการผลิตสื่อและการนำสื่อไปใช้ และงานการวัดและประเมินผลนักเรียน

งานในกระบวนการนิเทศ 2 งาน ได้แก่ งานนิเทศภัยใน เป็นหน้าที่ของครูให้ภูมิภาคโรงเรียนตัวรจากตะวันชายแดนม และ งานนิเทศภัยนอก เป็นการรับการนิเทศจากหน่วยต้นสังกัด และหน่วยร่วมสนองงานโครงการตามพระราชดำริ

นอกจากนี้บทบาทการเป็นหน่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็กและซุ่มชน โดยหน้าที่เป็นศูนย์กลางการพัฒนาจากความร่วมมือของหน่วยร่วมสนองงานโครงการ ตามแผนพัฒนาเด็กและเยาวชนในส่วนที่รับผิดชอบตามพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ประกอบด้วยงานโครงการตามพระราชดำริฯ และงานของ บช.ตชด. 2 งาน คือ

งานโครงการตามพระราชดำริ 8 โครงการ (ในกิจกรรมหลัก 46 กิจกรรม กิจกรรมย่อย 98 กิจกรรม) ได้แก่ งานในหน้าที่ครูเกษตร งานในหน้าที่ครูประกอบเลี้ยงอาหารกลางวัน งานในหน้าที่ครูพยาบาล ทำหน้าที่เฝ้าระวังการเกิดโรคขาดสารไอโอดีน ภาวะน้ำหนักต่ำกว่าเกณฑ์ ดูแลหญิงตั้งครรภ์ หญิงหลังคลอดบุตร เด็กอายุ 0 – 3 ขวบ งานในหน้าที่ครูสหกรณ์ งานในหน้าที่ครูฝึกอาชีพ งานในหน้าที่อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

3. ข้อมูลโรงเรียนตำราจตุรภูมิและแนวภาคใต้

โรงเรียนตำราจตุรภูมิและแนวภาคใต้ในปี พ.ศ. 2543 มีจำนวน 42 โรง ทั้งหมดอยู่ในสายงานบังคับบัญชาของกองบังคับการตำราจตุรภูมิและแนวภาค 4 ซึ่งมีสำนักงานอยู่ณ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา มีหน่วยระดับกองกำกับการ 4 กองกำกับการ ครอบคลุมพื้นที่ภาคใต้แบ่งกันรับผิดชอบโรงเรียน ซึ่งตั้งอยู่ตามจังหวัดต่าง ๆ ดังนี้

1) โรงเรียนตำราจตุรภูมิและแนวสังกัดกองกำกับการตำราจตุรภูมิและแนวที่ 41 อำเภอเมือง จังหวัดชุมพร มีโรงเรียนตำราจตุรภูมิและแนวอยู่ในพื้นที่จังหวัดชุมพร สุราษฎร์ธานี และระนอง รวม 11 โรงเรียน ได้แก่

ที่	ชื่อโรงเรียน	ที่ตั้ง	จำนวนครู	จำนวนนักเรียน
1	บ้านท่าลานทอง	ต.คุริง อ.ท่าแซะ จ.ชุมพร	8	112
2	บ้านสันตินิมิตร	ต.รับร่อ อ.ท่าแซะ จ.ชุมพร	9	165
3	เทคนิคมีนบุรีอนุสรณ์ 1	ต.บางสวาร์ อ.พระแสง จ.สุราษฎร์ธานี	9	193
4	ศิริราชภูรีประดิษฐ์	ต.ละแม อ.ละแม จ.ชุมพร	10	386
5	บ้านโนนวัง	ต.ละอุ่นเหนือ อ.ละอุ่น จ.ระนอง	10	272
6	บ้านห้วยเหมือง	ต.นาข่า อ.หลังสวน จ.ชุมพร	9	227
7	บ้านคลองวาย	ต.ตะกุดเหนือ กิ่งอ.วิภาวดี จ.สุราษฎร์ธานี	8	177
8	บ้านพันวาล	ต.รับร่อ อ.ท่าแซะ จ.ชุมพร	11	392
9	บ้านสวนเพชร	ต.ละแม อ.ละแม จ.ชุมพร	10	215
10	บ้านคุณสามัคคี	ต.ครุน อ.สวี จ.ชุมพร	9	80
11	บ้านกอเตย	ต.คลองมา อ.ท่าชนะ จ.สุราษฎร์ธานี	8	237

2) โรงเรียนตำราจตุรภูมิและแนว สังกัดกองกำกับการตำราจตุรภูมิและแนวที่ 42 อำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช มี 4 โรงเรียน ได้แก่

ที่	ชื่อโรงเรียน	ที่ตั้ง	จำนวนครู	จำนวนนักเรียน
1	บ้านคุณมีชัย	ต.วังอ่าง อ.สะอัด จ.นครศรีธรรมราช	16	233
2	บ้านไรี่ยาว	ต.บางขัน อ.บางขัน จ.นครศรีธรรมราช	14	181
3	บ้านญูงงาม	ต.บางขัน อ.บางขัน จ.นครศรีธรรมราช	14	199
4	บ้านเขาวัง	ต.หินตก อ.ว่อนพิบูลย์ จ.นครศรีธรรมราช	11	88

๓) โรงเรียนสำราจตะเภาเนยแคน สังกัดกองกำกับการสำราจตะเภา
แผนที่ 43 อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา มี 16 โรงเรียน ได้แก่

ที่	ชื่อโรงเรียน	ที่ตั้ง	จำนวนครู	จำนวนนักเรียน
1	สื่อมวลชนกีฬา	ต.สำนักแต็ง อ.สะเดา จ.สงขลา	17	342
2	มหาราชน 1	ต.เขาแดง อ.สะบ้าย้อย จ.สงขลา	12	149
3	เชิง-พิศลยบุตร	ต.ทับซ้าง อ.นาทวี จ.สงขลา	12	143
4	บ้านสำนักเคาะ	ต.เขาแดง อ.สะบ้าย้อย จ.สงขลา	18	352
5	ทุ่งไม้ด้วน 2	ต.ปาดังเบซาร์ อ.สะเดา จ.สงขลา	14	309
6	บ้านทุ่งเตะเซะพัฒนา	ต.ทุ่งเตะเซะ อ.ย่านตาขาว จ.ตรัง	12	75
7	ประชารัฐปั่นจุ่ง 2	ต.เกาะเต่า อ.ป่าพยอม จ.พัทลุง	16	198
8	บ้านทุ่งสนบายนใจ	ต.ทุ่งหมอก อ.สะเดา จ.สงขลา	14	106
9	บ้านสำนักแดง(สาขากลุ่ม 5 ป.)	ต.คุนกาหลง อ.คุนกาหลง จ.สตูล	4	56
10	บ้านหาดทราย	ต.ราครี อ.สะบ้าย้อย จ.สงขลา	9	183
11	บ้านคุณนกหว้า	ต.หารเทา อ.ปากพะยูน จ.พัทลุง	13	173
12	สันติราษฎร์ประชาบารุง	ต.ປะเหลียน อ.ປะเหลียน จ.ตรัง	12	151
13	บ้านประกอบออก	ต.ประกอบ อ.นาทวี จ.สงขลา	14	320
14	ญูงทองรัฐประชาสรรค์	ต.คุนกาหลง อ.คุนกาหลง จ.สตูล	13	120
15	บ้านหินจอก	ต.ลิพัง อ.ປะเหลียน จ.ตรัง	10	98
16	บ้านคุณตะแบก	ต.เกาะเต่า อ.ป่าพยอม จ.พัทลุง	9	77

4) โรงเรียนสำรวจตรวจสอบรายเด่น สังกัดกองกำกับการสำรวจตรวจสอบรายเด่นที่ 44 อำเภอเมือง จังหวัดยะลา มี 11 โรงเรียน ได้แก่

ที่	ชื่อโรงเรียน	ที่ตั้ง	จำนวนครู	จำนวนนักเรียน
1	สังวัดยิวิท 4	ต.แม่หาด ต.ธารโต จ.ยะลา	9	100
2	โรงงานยาสูบ 2	ต.ปะแต๊ อ.ยะหา จ.ยะลา	9	212
3	นิคมพิทักษ์ราชภูร์	ต.บ้านแหร อ.ธารโต จ.ยะลา	10	107
4	บ้านปาโจเมะราะ	ต.แม่หาด อ.ธารโต จ.ยะลา	9	69
5	บ้านไอล์บีอีเต	ต.ซ้างເຟຝອກ อ.จะแนะ จ.นราธิวาส	10	134
6	บ้านตีองอ	ต.ศรีบราหาต อ.ศรีสาคร จ.นราธิวาส	14	280
7	บ้านละโอ	ต.ศรีบราหาต อ.ศรีสาคร จ.นราธิวาส	12	225
8	บ้านลีนานันท์ฯ	ต.สุคิริน อ.สุคิริน จ.นราธิวาส	10	79
9	พีระยานุเคราะห์ฯ 4	ต.ปะได อ.มายอ จ.ปัตตานี	13	214
10	การท่าอากาศฯ	ต.โคกสะตอ อ.วีอเสาะ จ.นราธิวาส	6	77

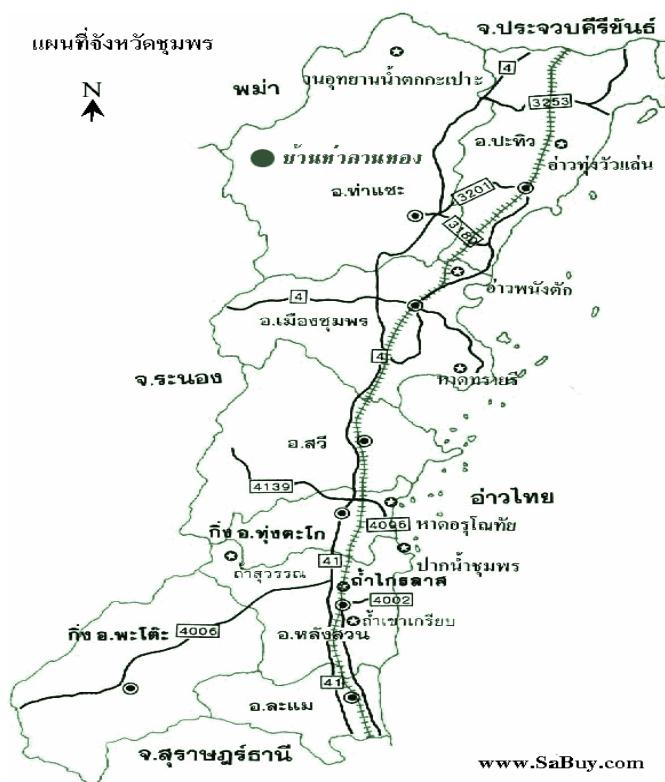
3. ประวัติและสภาพโรงเรียนเรียนสำรวจตรวจสอบรายเด่นและชุมชนที่ศึกษา

3.1 โรงเรียนสำรวจตรวจสอบรายเด่นท่าลานทอง

โรงเรียนสำรวจตรวจสอบรายเด่นบ้านท่าลานทอง สังกัดกองกำกับการสำรวจตรวจสอบรายเด่น 41 จังหวัดชุมพร ตั้งอยู่ ณ หมู่ที่ ๑ ตำบลคุริง อำเภอท่าแซะ จังหวัดชุมพร ห่างจากตัวจังหวัดชุมพรประมาณ 60 กิโลเมตร พื้นที่ตั้งโรงเรียนเป็นเอกสารสิทธิ์ สปก. 4-31 มีเนื้อที่จำนวน 21 ไร่ 3 งาน 47 ตารางวา เปิดดำเนินการเมื่อวันที่ 4 พฤษภาคม 2532 มีอาคารเรียนเป็นอาคารชั้วครัว เมื่อวันที่ 4 พฤษภาคม 2532 เกิดภาวะภัยพายุเกย์ ในพื้นที่จังหวัดชุมพร อาคารเรียนเสียหายหมด หลังจากนั้นได้รับบริจาคและได้รับการสนับสนุนให้สร้างอาคารเรียนขึ้นใหม่ และเพิ่มเติมมาจนถึงปัจจุบันมีอาคาร 5 หลัง ประกอบด้วย อาคารอนงค์ประสงค์ อาคารเรียน อาคารห้องสมุดและศูนย์เด็กเล็ก อาคารเครื่องมือเกษตร และอาคารโรงครัว ในปัจจุบัน (พ.ศ. 2543) ปิดสอนตั้งแต่ระดับปฐมวัย ละปะรำนศึกษาร่วม

7 ชั้นเรียน มีนักเรียน 118 คน ครูตัวรวมจตระเวนชายแดน 8 คน ผู้ดูแลเด็ก 1 คน มีที่พักชั่วคราวสำหรับนักเรียนบ้านไกล ซึ่งไม่สามารถเดินทางไป – กลับทุกวันได้ ให้กินนอนในโรงเรียน เขตพื้นที่บริการของโรงเรียน คือ บ้านท่าลานทอง หมู่ที่ 4 และบ้านยื่ลัน หมู่ที่ 7 ตำบลครุส อำเภอท่าแซะ แต่มีเด็กเดินทางไกลจากตำบลใกล้เคียงมาเรียนด้วยจำนวนหนึ่งเด็กที่ต้องเดินทางไกลที่สุดมีบ้านห่างจากโรงเรียนประมาณ 12 กิโลเมตร การคมนาคมในชุมชนมีทั้งถนนที่ทางการสร้างให้ และถนนที่ประชาชนซ่วยกันสร้างขึ้น ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเส้นทางชั่วคราว นักเรียนส่วนหนึ่งเคยใช้สตั๊ด เช่น ม้า วัว ควาย เที่ยมเกวียนเดินทางมาเรียนปัจจุบันได้เปลี่ยนมาใช้รถจักรยานยนต์ และรถยนต์

ปี พ.ศ. 2542 โครงการไฟฟ้าหมู่บ้านขยายเข้าสู่ชุมชนโรงเรียนดำริจตระเวนชายแดน บ้านท่าลานทองได้เริ่มไฟฟ้าใช้ มีถนนลูกรังที่ใช้ได้ทุกฤดูกาล ประชาชนในชุมชนเริ่มมีฐานะพอมีพอกินขึ้น เพราะสวนปาล์มและสวนยางและพืชผลทางการเกษตรได้รับผล

ภาพที่ 11 พื้นที่บ้านท่าลานทอง จังหวัดชุมพร

ที่มา : www.SaBuy.com

การเดินทางไปยังโรงเรียนตำราจตุรภูมิเด่นท่าลานทองในปัจจุบัน (พ.ศ. 2543) มีถนนลูกรังแยกเข้าไปจากถนนเพชรเกษม (A 4) ระยะทาง 20 กิโลเมตร เนื่องจากเส้นทางขุ่นระเป็นหลุมเป็นป่ามากเมื่อฝนตก การเดินทางเข้าออกแต่ละครั้งจึงต้องใช้เวลามาก

3.2 โรงเรียนตำราจตุรภูมิเด่นบ้านความมีชัย

โรงเรียนตำราจตุรภูมิเด่นบ้านความมีชัยตั้งอยู่หมู่ที่ 8 ตำบลวังอ่าง อำเภอชะ沃ด จังหวัดนครศรีธรรมราช เดิมในหมู่บ้านที่ตั้งโรงเรียน เรียกชื่อ “บ้านไสหัญญา” อยู่ในหมู่ที่ 2 ตำบลวังอ่าง อำเภอชะ沃ด จังหวัดนครศรีธรรมราช ต่อมาทางอำเภอชะ沃ดได้แบ่งเขตการปกครองหมู่ที่ 2 ตำบลวังอ่าง โดยแยกออก 1 หมู่บ้าน จึงทำให้พื้นที่ตั้งโรงเรียนอยู่ในหมู่ที่ 8 ในพื้นที่บวีวนที่ตั้งโรงเรียนในอดีตเป็นพื้นที่ที่มีการเคลื่อนไหวของผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ หลังจากที่ทางรัฐบาลได้ปรับนโยบายการต่อสู้กับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย เป็น “การเมืองนำการทหาร” และทางกองทัพภาคที่ 4 ได้นำนโยบาย “ได้รับเงิน” รองรับการปฏิบัติงานตามนโยบายของรัฐบาล ทำให้ผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ออกมามอบตัวเป็นผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยจนทำให้สถานการณ์ในพื้นที่ ตำบลวังอ่าง อำเภอชะ沃ด กลับคืนสู่ปกติในประมาณปลายปี 2526

ในปี 2527 นายเนียม สงพิพิธ และนายเพรวม รัตนมนี ได้เดินทางมาปรึกษาหารือกับ พ.ต.อ.สุเทพ สุขส่วน (ยศในขณะนั้น) ผู้กำกับการตำราจตุรภูมิเด่นเขต 8 (กก. ตชด.ที่ 42) ในขณะนั้น โดยมีความประสงค์ที่จะให้กองกำกับการตำราจตุรภูมิเด่นเขต 8 ได้พิจารณาจัดตั้งโรงเรียนตำราจตุรภูมิเด่นขึ้นในพื้นที่ หมู่ที่ 2 ตำบลวังอ่าง อำเภอชะ沃ด เนื่องจากบุตรหลานของราชภูมิในบริเวณพื้นที่ใกล้เคียงขาดสถานที่ศึกษาเล่าเรียนโดยราชภูมิได้ร่วมกับบริษัทฯ เจ็นและวัสดุอุปกรณ์ในการจัดสร้างอาคารเรียน เมื่อทางกองกำกับการตำราจตุรภูมิเด่นเขต 8 ได้พิจารณาแล้วเห็นว่าบุตรหลานของราชภูมิมีความเดือดร้อนจริงในการศึกษาเล่าเรียน เนื่องจากอยู่ในพื้นที่ใกล้หมู่บ้าน จึงได้ตกลงใจที่จะตั้งโรงเรียนตำราจตุรภูมิเด่นและจัดสร้างศูนย์เรียน แต่ได้สร้างอาคารเรียนให้เสร็จก่อน

เมื่อ 9 สิงหาคม 2527 ราชภูมิในพื้นที่ได้ร่วมกับปลูกสร้างอาคารเรียนชั่วคราว 1 หลังขนาดกว้าง 6 เมตร ยาว 8 เมตร เสร็จเมื่อวันที่ 15 สิงหาคม 2527 ทางกองกำกับการ

ตำราจตุระเ wen ช ay แ den เ xe t 8 จ ง ได้ร่วมกับ ประช า ชน ในพื้นที่ตั้งโรงเรียนทำพิธีเปิดเรียน เมื่อวันที่ 27 สิงหาคม 2527 โดย พ.ต.ท. จำรูญ พรมสวัสดิ์ รองผู้กำกับการตำราจตุระเ wen ช ay แ den เ xe t 8 เป็นประธานในพิธีเปิด และร่วมกันตั้งโรงเรียนตำราจตุระเ wen ช ay แ den บ้านค วน มีชัย สวนผึ้งที่ป ภิบัติหน้าที่ครุ วี 2 นาย คือ จ.ส.ต.สุวิทย์ หนูคล้าย ป ภิบัติหน้าที่รักษาการครุ ให้ ณ และ ส.ต.ท.สุรศิลป์ คำภูนอก ป ภิบัติหน้าที่ครุ ประจำชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ใน การเปิดการเรียนครั้งแรก มีนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 16 (ชาย 8 คน หญิง 8 คน) แต่มีเด็กที่มีอายุต่ำกว่าเกณฑ์อีกจำนวน 14 คน จ ง ได้พิจารณาจัดตั้งข้าราชการตำราจตุระเ wen ช ay แ den บ้านค วน มีชัย เป็นคนแรก ตั้งแต่ 22 ตุลาคม 2527 เมื่อสิ้นปีการศึกษา 2527 ผู้ปกครองนักเรียนได้ย้ายบุตรหลานจากโรงเรียนชั้งอยู่ห่างไกลจากบ้านที่อาศัยมาเข้าศึกษาเล่าเรียนที่โรงเรียนตำราจตุระเ wen ช ay แ den บ้านค วน มีชัย เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ทำให้อาคารเรียนที่มีอยู่ไม่เพียงพอ ทางกองกำกับการตำราจตุระเ wen แ den จ ง ได้ร่วมกับวิทยาลัยครุศาสตร์ราชภัฏเชียงใหม่ จัดสร้างอาคารเรียนกึ่งถาวรชั่วคราว 1 หลัง ขนาดกว้าง 8 เมตร ยาว 42 เมตร จำนวน 5 ห้องเรียน แทนอาคารชั่วคราวหลังเดิม การทำก่อสร้างได้ดำเนินการแล้วเสร็จเมื่อต้นปีการศึกษา 2529 และในปีการศึกษานี้เองทางโรงเรียนได้เปิดชั้นเรียนจนถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เมื่อ 13 กุมภาพันธ์ 2535 สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา สยามบรมราชกุมารี ได้เสด็จเยี่ยมโครงการตามพระราชดำริฯ ปัจจุบัน (ปีการศึกษา 2543) มีนักเรียนจำนวน 245 คน ครุ ตำราจตุระเ wen ช ay แ den จำนวน 14 คน

การเดินทางไปยังโรงเรียนตำราจตุระเ wen ช ay แ den บ้านค วน มีชัย ในปัจจุบัน มีถนนลูกวังแยกจากทางหลวงสายเอเชีย (A 4) ช่วงอำเภอชุมแพ จังหวัดนครศรีธรรมราชเข้าไป 8 กิโลเมตร สามารถใช้การได้ทุกฤดู แต่ช่วงที่มีฝนตกซุกจะเดินทางลำบาก

3.3 โรงเรียนตำราจตุระเ wen ช ay แ den บ้านเขาวัง

โรงเรียนตำราจตุระเ wen ช ay แ den บ้านเขาวัง ตั้งอยู่ ณ บ้านเขาวัง หมู่ที่ 2 ตำบลหินตก อำเภอร่อนพิบูลย์ จังหวัดนครศรีธรรมราช อยู่ในความรับผิดชอบของกองกำกับการ

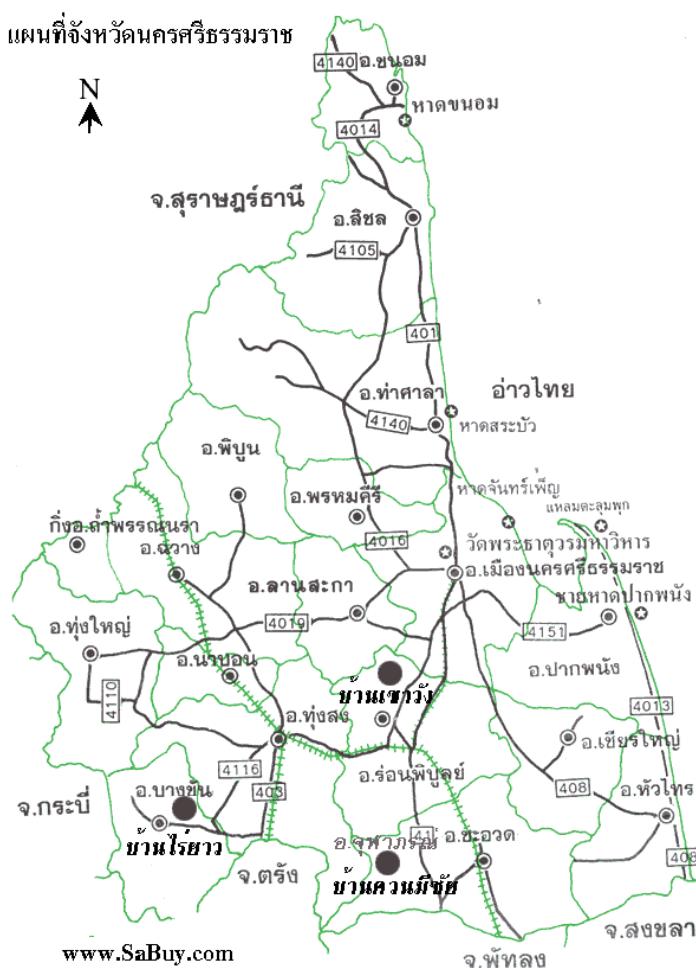
ตำราจตระเวนชายแดนที่ 42 กองบังคับการตำราจตระเวนชายแดนภาค 4 กองบัญชาการ
ตำราจตระเวนชายแดน

เมื่อวันที่ 6 เมษายน 2535 กองกำกับการตำราจตระเวนชายแดนที่ 42 ได้รับหนังสือ
ร้องขอจากประชาชนบ้านเขาวัง ให้จัดตั้งโรงเรียนตำราจตระเวนชายแดนขึ้น เนื่องจากในพื้นที่
เป็นถิ่นทุรกันดาร ห่างไกลคมนาคมและความเรียบง่าย เยาวชนในหมู่บ้านไม่มีที่เรียนหนังสือ
และต้องเดินทางไปเรียนหนังสือที่โรงเรียนบ้านปลายราก สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด
นครศรีธรรมราช ระยะทางเดินทางไปกลับประมาณ 7 – 14 กิโลเมตร และไม่สามารถเดิน
ทางไปโรงเรียนได้ทุกวัน ในช่วงฤดูฝนนักเรียนไม่สามารถเดินทางไปโรงเรียนได้ตามปกติ

กองกำกับการตำราจตระเวนชายแดนที่ 42 ได้จัดเจ้าหน้าที่เดินทางไปสำรวจข้อมูล
ตามที่ราชภรรได้ขอความช่วยเหลือ จึงได้เปิดการเรียนการสอนเมื่อวันที่ 3 มิถุนายน 2539
โดยได้จัดสรุปจำนวนเด็ก จำนวน 4 นาย เปิดการเรียนการสอน 2 ชั้นเรียน
คือ ชั้นอนุบาลและชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 มีนักเรียนรวมทั้งสิ้น 46 คน เป็นชาย 26 คน
และเป็นหญิง 20 คน และได้ทำพิธีเปิดโรงเรียนเมื่อวันที่ 17 กรกฎาคม 2539 สำหรับ^๑
อาคารเรียนประชาชนได้วั่งกันบริจาคเงินและวัสดุก่อสร้างอาคารขนาด 8 X 24 เมตร
จำนวน 1 หลัง เป็นอาคารชั่วคราว หลังคามุงสังกะสีพร้อมโต๊ะเก้าอี้จำนวน 28 ชุด
โรงอาหารชั่วคราวขนาด 4 X 16 เมตร และอาคารห้องน้ำห้องส้วม ขนาด 2 X 3 เมตร
จำนวน 2 หลัง

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีเสด็จพระราชดำเนินติดตามผลการ
ดำเนินการในโครงการตามพระราชดำริฯ ณ โรงเรียนตำราจตระเวนชายแดนบ้านเขาวัง เมื่อ
วันที่ 30 ตุลาคม 2540 ปัจจุบันได้เปิดการเรียนการสอนตั้งแต่ชั้นอนุบาล ถึง ชั้นประถม
ศึกษาปีที่ 6 มีนักเรียนจำนวน 107 คน ครูตำราจตระเวนชายแดน จำนวน 11 นาย

การเดินทางไปยังโรงเรียนตำราจตระเวนชายแดนบ้านเขาวังในปัจจุบัน ใช้เส้นทางแยก
จากถนนสายนครศรีธรรมราช – ร่องพิบูลย์ ณ บ้านไม้หลา ไปลึกลงเขาวัง และมีถนนชั่ว
คราวขึ้นไปบนเขาวังอีกระยะหนึ่งประมาณ 7 กิโลเมตร หากมีฝนตกหนัก รถยนต์ไม่สามารถ
ขึ้นไปได้

ກາພທີ 12 ແຜນທີ່ແສດງຕຳແໜ່ງບ້ານຄວນມື້ອັງ ຄໍາເກອຂະວາດ ບ້ານເຊາວັງ ຄໍາເກອ
ຈົ່ງເມີນຢູ່ບ້ານໄຊເກວ ຄໍາວຸດວາງຫຼາງ ລັດຖະບານໂຄຮູບໃຈຈາກລາວ

www.SaBuy.com

3.4 ໂຄງເຮັດນໍາມາຈາກຕະຫຼາດເນັ້ນທີ່ໄວ້ຢາກ

โรงเรียนต่ำรากตระเวนชายแดนบ้านไทรยา ตั้งอยู่ ณ บ้านไทรยา หมู่ที่ 4 ตำบลปางขัน อำเภอปางขัน จังหวัดนครศรีธรรมราช ระยะทางห่างจากตัวจังหวัดนครศรีธรรมราชประมาณ 110 กิโลเมตร พ.ศ. 2513 ได้มีราชภูมิจากอำเภอปาง อำเภอชุมพร อำเภอพิบูลย์ อำเภอหัวไทร และอำเภอ nabon จังหวัดนครศรีธรรมราช ได้อพยพครอบครัวมาอยู่ในพื้นที่ หมู่ที่ 4, 5 ตำบลปางขัน อำเภอปางขัน จังหวัดนครศรีธรรมราช ได้ประสบปัญหาในการส่งบุตรหลานเข้าเรียน เนื่องจากเป็นพื้นที่ในถิ่นทุรกันดาร การคมนาคมหรือเส้น

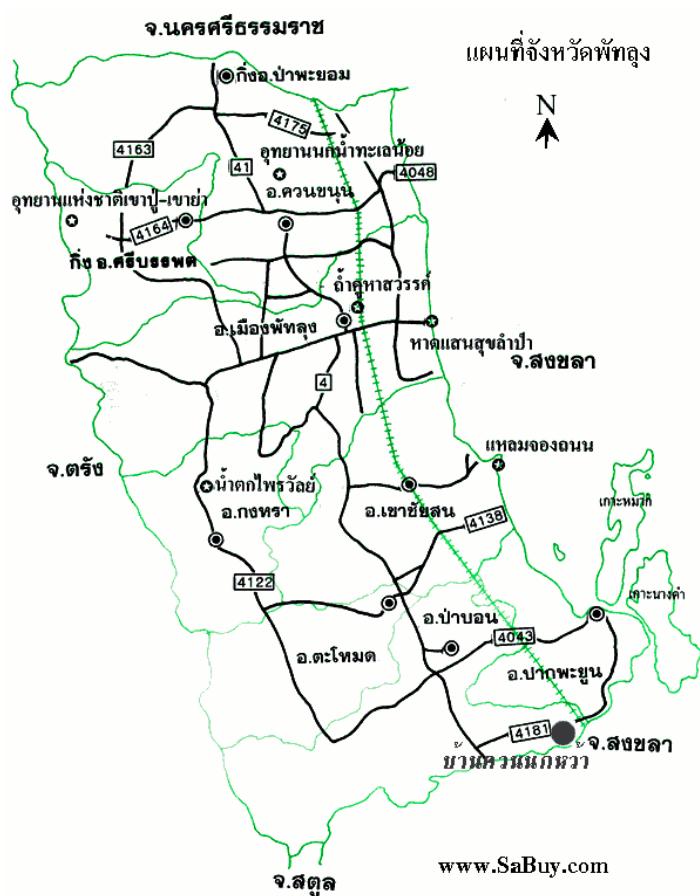
ทางติดต่อลำบากมาก และโรงเรียนในสังกัดการประถมศึกษาแห่งชาติที่มีอยู่ เช่น โรงเรียนวัดคำนา โรงเรียนบ้านคลองเสาหนึ่อ โรงเรียนบ้านไสเตาอ้อย อญ្ិห่างไกลมาก ถนนหนทางที่ใช้สัญจรไปมาลำบาก รถโดยสารประจำทางก็ไม่มีนักเรียนต้องเดินทางกลับถึงบ้านมีดีค่าไม่สะดวกในการเดินทาง ผู้ปกครองนักเรียนจึงร่วมกับผู้นำในท้องถิ่นได้ประชุมบริการหาวิธีกันแก้ปัญหาที่เรียนให้กับนักเรียน และได้ตกลงกันว่าจะสร้างโรงเรียน ระยะแรกได้ดำเนินการก่อสร้างอาคารเรียน 1 หลัง กว้าง 7 เมตร ยาว 10 เมตร เสร็จในปี พ.ศ. 2527 และได้ประสานงานกับสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเพื่อขอครุเข้าทำการสอน แต่ไม่มีครุท่านใดสมควรใจจะทำการสอนที่โรงเรียนแห่งนี้ ดังนั้นคณะกรรมการจึงได้ติดต่อกับ พ.ต.อ. สุเทพ สุขสงวน (ยศขณะนั้น) ผู้กำกับการตำรวจนครบาลเขต 8 (กก.ตชด. ที่ 42) เพื่อพิจารณาเห็นสมควรให้การช่วยเหลือ จึงได้อนุมัติให้ครุโรงเรียนตำรวจนครบาลเข้าทำการสอนครั้งแรก เมื่อวันที่ 25 พฤษภาคม 2543 มีครุมาทำการสอนครั้งแรก 3 นาย กระทั้งถึงวันที่ 24 สิงหาคม 2536 สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้เสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมติดตามผลการปฏิบัติงานโครงการตามพระราชดำริ ปัจจุบันเปิดการเรียนการสอนตั้งแต่ชั้นอนุบาล ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีนักเรียนจำนวน 200 คน ครุตำรวจนครบาลเข้าทำการสอน จำนวน 13 นาย

การเดินทางไปยังโรงเรียนตำรวจนครบาลบ้านไร่ยาวปัจจุบันใช้เส้นทางแยกจากทางหลวงสายข้ามเกอปางชั้น จังหวัดนครศรีธรรมราช ข้ามเกอคำทับ จังหวะบี เป็นถนนลูกรังเข้าไปประมาณ 7 กิโลเมตร

4.5 โรงเรียนตำรวจนครบาลบ้านควนนกหัว

โรงเรียนตำรวจนครบาลบ้านควนนกหัวตั้งอยู่ในหมู่ที่ 5 ตำบลหารเทา ข้ามเกอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง ระยะทางจากศาลากลางจังหวัดพัทลุงถึงโรงเรียน 54 กิโลเมตร ห่างจากกองกำกับการตำรวจนครบาลที่ 43 ข้ามเมือง จังหวัดสงขลา ประมาณ 80 กิโลเมตร ระยะทางห่างจากถนนสายเอเชีย 6 กิโลเมตร ปัจจุบันถนนลาดยางผ่านหน้าโรงเรียน ารคณานคมไปมาสะดวก โรงเรียนตำรวจนครบาลบ้านควนนกหัว ก่อตั้งเมื่อวันที่ 10 พฤษภาคม 2528 ได้สร้างเป็นอาคารเรียนชั่วคราว 1 หลัง ขนาดกว้าง 6

เมตร ยาว 12 เมตร จัดเป็นห้องเรียนได้ 2 ห้องเรียน มี จ.ส.ต. วิโรจน์ โภวิชากรณ์ ทำหน้าที่เป็นครูใหญ่ คนแรก เหตุผลของการก่อตั้งเนื่องจากพื้นที่บ้านคุณนกหว้าห่างไกลการคมนาคม และมีการเคลื่อนไหวของผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์อยู่ในพื้นที่ การตั้งโรงเรียนตำราจดทะเบียนชายแดนขึ้นนอกจาเป็นบริการประชาชนแล้ว ยังเป็นประโยชน์ต่อการซ่าบและกากปฏิบัติการทางจิตวิทยาด้วย

ภาพที่ 13 แผนที่แสดงตำแหน่งบ้านคุณนกหว้า
อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง

ที่มา : www.SaBuy.com